Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yerel Yönetimlerde Sivil Katılım ve İklim Dirençli Planlama: Mevzuat ve İyi Uygulama Örnekleri Araştırma Raporu

Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma Projesi

Mayıs 2025

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SİVİL KATILIM PROJESİ

Rapor Adı: Mevzuat ve İyi Uygulama Örnekleri Araştırma Raporu
Proje Adı: Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma
Faaliyet Numarası: Faaliyet 2.2

Hazırlayan Kuruluşlar:
Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)
Uşak Belediyesi

Raporu Hazırlayan:
Ceren Kaval
Ş. Baran Yetişmiş

Tarih:
Mayıs 2025

Rapor Dili:
Türkçe

© Tüm hakları saklıdır. Bu yayının herhangi bir bölümü Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)'nin izni olmadan hiçbir elektronik veya mekanik formatta ve araçla (kayıt, bilgi depolama vb.) çoğaltılamaz.

Raporda yer alan görüşler yazarlara aittir ve bir kurum olarak SKD ve Uşak Belediyesi'nin görüşleriylebirebir örtüşmeyebilir.

Bu rapor Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle "Sivil Katılım Hibe Programı" kapsamında hazırlanmıştır. Bu rapor, içeriği yalnızca Sürdürülebilir Kalkınma Derneği sorumluluğundadır, UNDP ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SİVİL KATILIM PROJESİ

İçindekiler

Table of Contents

Kısaltmalar ***4***

..... **5**

Tablo Listesi: ***6***

1.Yönetici Özeti **8**

1.1. Amaç Beyanı **8**

1.2. Arka Plan Bilgileri **8**

Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma 8

Araştırma Süreci 8

1.3. Önemli Bulgular **9**

Uluslararası Standartlar ve AB Bağlamı 10

İyi Uygulama Örnekleri 10

1.4. Öneriler veya Çıkarımlar **11**

Kapasite Geliştirme ve Uygulama Adımları 11

2. Giriş **13**

2.1. Raporun Amacı ve Kapsamı **13**

2.2. Hedef kitle **13**

2.3. Yöntem **14**

İkincil Araştırma: Yöntem ve Analitik Çerçeve 14

Mevzuat İncelemesi 14

Politika Belgeleri 16

İyi Uygulama Örneklerinin Analizi 16

Uşak İçin Bağlamsal Değerlendirme 17

Sınırlılıklar: 17

4. Kavramsal Çerçeve ***18***

4.1. İklime Dirençli Kalkınma: **18**

4.1.1. Küresel Politikalara Entegrasyon ve Kurumsallaşma 19

4.1.2. Güncel Anlayış ve Gelecek Yönelimleri 20

4.1.3. İDK'nın Temel İlkeleri: Eşitlik, Adalet ve Kapsayıcı Kalkınma 20

4.1.4. İDK için Temel Sistem Geçişleri (Kentsel ve Altyapı, Enerji, Arazi ve Ekosistem, Endüstriyel, Toplumsal) *21*

4.2.Yerel Yönetimlerin İDK'ya Ulaşmadaki Kilit Rolü **22**

4.3. Sivil Katılım: Tanım, Önemi, İlkeler **23**

4.3.1. Sivil Katılımın Tanımı ve Kapsamı 23

4.3.3. Sivil Katılımın Önemi 24

4.3.4. Sivil Katılımın Temel İlkeleri 26

5. Yerel Yönetimlerde Sivil Katılım ve İklim Bilincine Dair Yasal Düzenlemeler. 28

5.1. Ulusal Mevzuat ve Yasal Çerçeve **28**

5.1.1. Yerel Yönetimler....28
5.1.3.Yerel Yönetimlerde Sivil Katılımı Düzenleyen Temel Mevzuatlar....30
5.1.4. Temel Yasal Mekanizmalar....36
5.1.5. İklim ve Çevre ile İlgili Yasal Çerçeve....49
Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları....50
EKB'nin Belediyeler Açısından Önemi....58
5.2. Uluslararası Mevzuat ve Standartlar....61
5.2.1. Türkiye'nin Taraf Olduğu Temel İklim Değişikliği ve Katılımcılıkla İlgili Uluslararası Anlaşmalar....62
5.2.2. Katılım ve Yönetişim Odaklı Uluslararası Sözleşmeler....66
5.2.3 Avrupa Birliği'ndeki Mevzuat, Standartlar ve Türkiye ile İlişkisi....70
5.2.4 Uluslararası Anlaşmaların Yerel Yönetimler ve Sivil Katılım Ekseninde Değerlendirilmesi. 81
6. İyi Uygulama Örnekleri....83
6.1. Ulusal İyi Uygulama Örnekleri....85
Türkiye'den yerel yönetimlerde sivil katılım ve İklim dostu yerel planlama örnekleri....85
6.1.1. Örnek: Bütçem İstanbul....85
6.1.2. Örnek: Şeffaf Ankara Platformu....87
6.1.3. Örnek: Kadıköy Belediyesi Bütüncül ve Katılımcı İklim Eylemi Projesi....89
6.1.4. Örnek: "Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor" Projesi....91
6.2. Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri....92
6.2.1. Buenos Aires İklim Eylem Platformu....92
6.2.2. Retrofit Balsall Heath....93
6.2.3. Grenoble İklim Hava Enerji Planı....94
6.2.4. Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı....96
6.2.5. Barangay Dayanıklılık Planlaması - Quezon City, Filipinler....97
6.3. Tematik Analiz....100
● Ortak başarı faktörleri:....100
● Bağlamsal farklılıklar:....100
7. Politika ve Uygulama Önerileri....104
A. İklime Dirençli Kalkınma Politikalarının Geliştirilmesi....104
B. Sivil Katılım Mekanizmalarının Güçlendirilmesi....105
C. Kapasite Geliştirme....107
Veri ve Analitik Yeteneklerin Artırılması....107
D. Eğitim ve Farkındalık Artırıcı Öneriler....109
8. Sonuç ve Değerlendirme....110
9.Kaynakça....113
10. Ekler....120
Ek-1 Türkiye'nin taraf olduğu ve uyguladığı çevre ile ilgili anlaşma ve sözleşmelerin listesi....120

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SİVİL KATILIM PROJESİ

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKİB	Akdeniz İhracatçı Birlikleri
AR5	Beşinci Değerlendirme Raporu (IPCC'nin)
AR6	Altıncı Değerlendirme Raporu (IPCC'nin)
AYYÖŞ	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
BEP	Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği
BIM	Yapı Bilgi Modellemesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMÇMBS	Çölleşmeyle Mücadele Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
CDKN	Climate and Development Knowledge Network (İklim ve Kalkınma Bilgi Ağı)
CRDPs	İklime Dirençli Kalkınma Yolları
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
ECI	European Citizen's Initiative (Avrupa Vatandaş Girişimi)
ECNL	European Center for Not-for-Profit Law (Avrupa Kâr Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi)
EKB	Enerji Kimlik Belgesi
ELoGE	European Label of Governance Excellence (Avrupa Yönetişim Mükemmelliği Markası)
EMEP	Avrupa'da Hava Kirleticilerinin Uzun Menzilli Taşınımının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi için İşbirliği Programı
EVeP16	Okul Öncesinde Sürdürülebilir Yaşam Projesi
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
İDK	İklime Dirençli Kalkınma
İDKY	İklim-Dirençli Kalkınma Yolları
LAD3	Local Authority Delivery Phase 3 (Yerel Yönetim Teslim Aşaması 3)
LRTAP	Uzun Menzilli Sınırötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi
MECC Trust	Multi-Ethnic Cultural Centre Trust (Çok Etnili Kültür Merkezi Vakfı)
NDC	Nationally Determined Contribution (Ulusal Katkı Beyanı)
NO2	Azot dioksitler
NRDC	Natural Resources Defense Council (Doğal Kaynakları Koruma Konseyi)
NSEB	Neredeyse Sıfır Enerjili Binalar

OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OP	Orçamento Participativo (Katılımcı Bütçe - Portekizce)
PAİY	Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği
PETI	Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komitesi
PKP	Paydaş Katılım Planı
PM10, PM2,5	Partikül Madde (10 mikrometre ve 2.5 mikrometre)
SECAP	Sustainable Energy and Climate Action Plan (Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı)
SKA'lar	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SKDM	Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) Analizi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
UÇES	Entegre Çevre Uyum Stratejisi
UNDESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı)
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi) [1]
VOC	Volatile Organic Compounds (Uçucu Organik Bileşikler)
WCED	World Commission on Environment and Development (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu)
YİDEP	Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları
YeS-TR	Yeşil Bina Sertifikası

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SİVİL KATILIM PROJESİ

Tablo Listesi:

Tablo 1 Yerel Yönetim Türleri ve İlgili Düzenleyici Kanunlar 30
Tablo 2 Anayasa'da Sivil Katılımın Temeli Olan Maddeler 33
Tablo 3 5393 Sayılı Belediye Kanunu- Sivil Katılımı İçeren Kanun Maddeleri 41
Tablo 4 Diğer Ulusal Kanun ve Yönetmeliklerde Sivil Katılım 46
Tablo 5 Türkiye'de Yerel Yönetimlerin İklim Değişikliği ve Çevre Koruma Alanındaki Temel Yasal Sorumlulukları 60
Tablo 6 Uluslararası Sözleşmelerde ve Belgelerde Yerel Yönetimlerin İklim Alanında Yükümlülükleri ve Sivil Katılım Fırsatları 68

Vaka İncelemesi 1 Lizbon Belediyesi Katılımcı Bütçeleme 37
Vaka İncelemesi 2 Stratejik Planlamada Mahalle Odaklı Katılım ve Kapsayıcılık Yaklaşımı 38
Vaka İncelemesi 3 Esenyurt Belediyesi Mahalle Meclisleri Uygulaması 39

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.Yönetici Özeti

1.1. Amaç Beyanı

Bu rapor, "Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma" projesi kapsamında, yerel yönetimlerde sivil katılımı güçlendirmek ve iklim bilincini artırmak amacıyla yürütülen Mevzuat ve İyi Uygulama Örnekleri Araştırması'nın sonuçlarını sunmaktadır. Proje, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonları altında finanse edilen "Türkiye'de Demokratik Yerel Yönetişimin Geliştirilmesi için Sivil Katılımın Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında uygulanan Sivil Katılım Hibe Programı çerçevesinde finanse edilmekte olup, Uşak'ın iklime dirençli kalkınmasını desteklemek için sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve yerel yönetim başta olmak üzere, kamu ve diğer paydaşların diyalog ve iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

1.2. Arka Plan Bilgileri

Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma

Araştırma, iki temel kavram etrafında şekillenmektedir: İklime Dirençli Kalkınma (İDK) ve Sivil Katılım. Rapor, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) tanımına atıfla İDK'yı, "herkes için sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla sera gazı azaltımı ve uyum seçeneklerinin uygulanması süreci" olarak tanımlamaktadır. Bu, toplumların ve ekosistemlerin iklim kaynaklı ani şoklara (aşırı hava olayları gibi) ve yavaş gelişen baskılara (kuraklık, deniz seviyesinin yükselmesi gibi) karşı koyabilme, bu süreçlerden sonra toparlanabilme ve hatta dönüşebilme kapasitesini ifade eder. İDK, sadece teknik bir mesele olmanın ötesinde, sosyal eşitlik, adalete erişim, kırılgan grupların korunması ve kapsayıcılık gibi derin sosyal, ekonomik ve yönetişimsel boyutları da içermektedir. Sivil katılım ise, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının, kendilerini ve toplumu ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine doğrudan veya dolaylı olarak etki etme çabalarını kapsar. Bu süreç, bilgi edinme ve yayma, görüş bildirme, müzakerelere katılma, politika oluşturma, uygulama ve izleme gibi geniş bir faaliyet yelpazesini içerir ve demokratik yönetişimin temel taşlarından biri olarak kabul edilir.

Bu iki kavramın birleşimi, projenin ve dolayısıyla bu raporun temelini oluşturmaktadır. Projenin başlığında da ifade edildiği gibi, "Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma", bu iki kavram arasında sadece bir birliktelik değil, aynı zamanda bir zorunluluk ve karşılıklı güçlendirme ilişkisi olduğunu ima etmektedir. İDK'nın "herkes için sürdürülebilir kalkınma" ilkesi ve "eşitlik, adalet ve kapsayıcı kalkınma" gibi temel prensipleri , ancak etkin sivil katılım mekanizmalarıyla hayata geçirilebilir. Sivil katılımın sağladığı "demokrasinin güçlenmesi", "politika kalitesinin artırılması", "meşruiyet ve hesap verebilirliğin artması" gibi faydalar , İDK süreçlerinin başarısı için kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla, etkin sivil katılım, İDK'nın başarısı için hem bir araç hem de bir ön koşul olarak görülmekte; İDK ise sivil katılımın odaklanabileceği somut, acil ve hayati bir alan sunmaktadır.

Araştırma Süreci

Araştırma, yerel yönetimlerde sivil katılım ve iklim odaklı planlamaya ilişkin mevzuat, politika ve uygulamaları sistematik bir şekilde incelemek amacıyla nitel doküman analizi yöntemiyle tasarlanmış bir ikincil araştırma yaklaşımını benimsemiştir. Bu yöntem; literatür taraması, ilgili kanun ve yönetmeliklerin detaylı analizi, çeşitli politika dokümanlarının değerlendirilmesi ve uluslararası iyi uygulama platformlarının taranması gibi teknikleri içermektedir. İkincil araştırma yönteminin tercih

edilmesindeki temel neden, projenin sınırlı zaman ve kaynakları dahilinde, mevcut geniş bilgi birikiminden ve deneyimlerden azami ölçüde faydalanarak kapsamlı bir genel bakış sunmaktır.
Çalışma, üç temel analiz katmanı üzerine inşa edilmiştir:

- **Mevzuat Değerlendirmesi:** Ulusal düzeyde 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve Çevre Kanunu gibi temel yasal metinler, sivil katılım mekanizmaları ve iklim eylem planlaması açısından detaylı olarak incelenmiştir. Uluslararası düzeyde ise Türkiye'nin taraf olduğu Aarhus Sözleşmesi ve AB Yeşil Mutabakatı'nın yerel yönetimlere yönelik gereklilikleri, ulusal mevzuatla karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.
- **Politika ve İyi Uygulama Analizi:** Türkiye'den ve uluslararası alandan seçilen, en az üç yıllık geçmişe sahip, ölçülebilir sonuçlar üreten ve Türkiye'nin idari yapısıyla benzerlik gösteren toplam 15 vaka çalışması, değerlendirilmiş ve Uşak'ın sosyo-ekonomik koşullarına uygunluğu analiz edilmiştir.
- **Uşak İçin Bağlamsal Uyarlama Önerileri:** Türkiye'de bulunan ve uluslararası alandan seçilip analiz edilen örnekler, Uşak ili için uyarlanabilirlikleri çerçevesinde ele alınmış, bu bağlamda ortak başarı faktörleri ve uyarlanabilirlik potansiyelleri incelenmiştir. Uşak ili, kendine özgü yapısı ile potansiyeli oldukça yüksek olmakla birlikte, kimi örnek uygulamalar için daraltılmış bir kapsam ile yeni uygulama olasılıklarını görünür kılmaktadır.

1.3. Önemli Bulgular

Türkiye'de sivil katılım ve iklim eylemi için yasal bir zemin mevcuttur. Anayasa'nın dilekçe hakkı (Madde 74), bilgi edinme hakkı (Madde 74), örgütlenme özgürlüğü (Madde 33) ve çevre hakkı (Madde 56) gibi maddeleri ile 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu ve Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP) gibi temel kanunlar ve yönetmelikler, vatandaşların yönetime katılım haklarını ve yerel yönetimlerin çevre koruma, iklim eylemi ve katılımcı planlama konularındaki sorumluluklarını tanımlamaktadır.
Bu yasal zemin, sivil katılım ve iklim eylemleri için bir başlangıç noktası sunsa da, rapor bu zeminin etkin kullanımındaki eksikliklere dikkat çekmektedir. Bulgular, yasal çeşitliliğe rağmen uygulamada etkinlik ve etki sorunlarına işaret etmektedir.

Yasalarda tanımlanan bu katılım mekanizmalarının (örneğin Kent Konseyleri, stratejik plan katılımı) pratikteki etkinliği genellikle sınırlıdır. Katılım çoğunlukla bilgilendirme veya danışma düzeyinde kalmakta, karar alma süreçlerine gerçek anlamda etki edememektedir. Belediyelerin katılımı teşvik etme ve yönetme kapasiteleri, bu süreçlere ayırdıkları kaynaklar ve bu konudaki siyasi iradeleri de farklılıklar göstermektedir. Bu "uygulama açığı", yasal hakların kağıt üzerinde kalmasına ve sivil toplumun potansiyel katkısının tam olarak değerlendirilememesine yol açmaktadır. Ulusal mevzuatta sivil katılım için çeşitli mekanizmalar tanımlanmış olmasına rağmen, bu mekanizmaların "etki yaratma ve kararlara yansıma" ilkesi açısından yetersiz kalması, vatandaşların ve STK'ların katılım süreçlerine olan güvenini ve motivasyonunu azaltarak "katılım yorgunluğu" riskini de beraberinde getirmektedir.

Uluslararası Standartlar ve AB Bağlamı

Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi temel uluslararası iklim değişikliği anlaşmalarına taraftır. Bu anlaşmalar, ulusal iklim politikalarının ve dolayısıyla yerel düzeydeki eylemlerin genel çerçevesini belirlemektedir.

Türkiye'nin, çevresel konularda bilgiye erişim, karar verme süreçlerine halkın katılımı ve yargıya başvuru haklarını güvence altına alan Aarhus Sözleşmesi'ne henüz taraf olmaması , çevresel demokrasinin ve sivil katılımın uluslararası standartlarda tam olarak yerleşmesinin önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, özellikle iklim değişikliği gibi karmaşık çevresel sorunlarda şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkelerinin tam potansiyeliyle uygulanamaması riskini taşımakta ve STK'ların ve vatandaşların haklarını kullanmada zorluklar yaşamasına neden olabilmektedir.

Avrupa Birliği (AB) Yeşil Mutabakatı ve Avrupa İklim Yasası, AB'nin 2050 yılına kadar dünyanın ilk iklim-nötr kıtası olma hedefini ortaya koymakta ve Türkiye gibi aday ülkeler için önemli bir referans ve uyum alanı oluşturmaktadır. Bu çerçeveler, enerji, sanayi, ulaşım, tarım, binalar gibi birçok alanda dönüşümü ve AB standartlarına uyumu gerektirmektedir. AB Yeşil Mutabakatı, Türkiye için sadece bir çevresel uyum meselesi olmanın ötesinde, Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) gibi araçlar yoluyla ciddi bir ekonomik ve ticari dönüşüm zorunluluğu da getirmektedir. Bu durum, Uşak gibi sanayi ve ticaret potansiyeli olan şehirlerdeki yerel yönetimlerin ve özel sektörün iklim eylemlerine daha stratejik ve ekonomik bir perspektiften yaklaşmasını, üretim süreçlerini karbondan arındırma ve yeşil teknolojilere yatırım yapma yönünde teşvik edebilir. Bu, iklim eyleminin "maliyet" algısından "fırsat" algısına geçişine yardımcı olabilir.

İyi Uygulama Örnekleri

Raporda incelenen ulusal iyi uygulama örnekleri arasında Bütçem İstanbul (katılımcı bütçeleme), Şeffaf Ankara (açık veri platformu), Kadıköy Belediyesi Bütüncül ve Katılımcı İklim Eylemi Projesi (bütüncül ve katılımcı iklim eylem planlaması) ve "Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor" Projesi (farkındalık artırma ve yerel uyum planı hazırlığı) gibi çeşitli başarılı modeller bulunmaktadır. Uluslararası örnekler arasında ise Buenos Aires İklim Eylem Platformu (açık iklim verileri ve katılımcı uygulamalar), Retrofit Balsall Heath (topluluk temelli enerji verimliliği ve iklim direnci), Grenoble İklim Hava Enerji Planı (kapsamlı iklim katılım programı) ve Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı (aşırı sıcaklıklara karşı uyum) gibi yenilikçi yaklaşımlar yer almaktadır. Bu ulusal ve uluslararası örnekler, Türkiye bağlamında ve farklı coğrafyalarda nelerin mümkün olduğunu göstererek Uşak için ilham ve pratik dersler sunmaktadır.
İncelenen başarılı uygulamalarda ortak olarak gözlemlenen başarı faktörleri arasında; güçlü yerel yönetim liderliği ve taahhüdü, belediye, STK'lar, akademi, özel sektör ve vatandaşları içeren çok paydaşlı işbirliği, katılımcı yöntemlerin (çevrimiçi platformlar, yüz yüze toplantılar, atölyeler vb.) çeşitliliği ve sürekliliği, şeffaflık (özellikle veri paylaşımı), etkili iletişim ve bilinçlendirme stratejileri ve yerel ihtiyaçlara duyarlılık bulunmaktadır. Bu ortak faktörler, Uşak'ta geliştirilecek stratejiler için temel prensipler olarak benimsenebilir. Birçok iyi uygulama örneğinde, sivil katılımın sadece planlama aşamasında değil, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında da devam etmesi, projelerin sürdürülebilirliğini ve yerel sahiplenmeyi artırmaktadır. Bu, "tek seferlik" danışma toplantılarının ötesine geçen, sürekli ve dinamik bir katılım anlayışını gerektirir. Örneğin, Kadıköy'de "İklim

Elçileri"nin gönüllü olarak eylemlerin yaygınlaşmasına destek olması veya Bütçem İstanbul'da uygulama ve izleme aşamalarının da sürecin bir parçası olması , katılımın devamlılığının önemini göstermektedir. Ayrıca, incelenen iyi uygulamalarda teknolojinin (açık veri platformları, mobil uygulamalar, çevrimiçi oylama) katılımı kolaylaştırmak ve şeffaflığı artırmak için etkin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak, dijital araçların kullanımı, dijital okuryazarlık ve erişimdeki eşitsizlikler gibi potansiyel engelleri de beraberinde getirebileceğinden, hem çevrimiçi hem de yüz yüze (hibrit) yaklaşımların bir arada kullanılması, kapsayıcılığın sağlanması açısından önemlidir.

1.4. Öneriler veya Çıkarımlar

Kapasite Geliştirme ve Uygulama Adımları

Yerel yönetimlerin İDK'yı etkin bir şekilde planlaması, uygulaması ve izlemesi için içsel yetkinliklerin ve destekleyici ekosistemlerin oluşturulması gerekmektedir:

Beşeri ve Kurumsal Kapasite: Belediyeler, merkezi hükümet organlarından ve ortak kuruluşlardan destek alarak, İDK için teknik, kurumsal ve yönetimsel kapasitenin (ilgili departmanlardaki mevcut personel için eğitim, özel İDK birimlerinin veya memur pozisyonlarının potansiyel olarak oluşturulması, entegre planlamayı ve uyarlanabilir yönetimi destekleyen bir organizasyon kültürü) geliştirilmesine öncelik vermelidir.

Veri ve Analitik Yetenekler: Belediyelerin karar alma için yerel iklim verilerine ve bilgilerine erişme, bunları analiz etme ve kullanma yeteneklerini geliştirmek için çaba gösterilmeli; bu, araştırma kurumlarıyla ortaklıkları, yerel izleme sistemlerine yatırımı ve veri yönetimi eğitimini içerebilir.

Kırılganlık Değerlendirmesi ve Adil Geçişler: Belediyeler, iklim risklerinin mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle nasıl kesiştiğine özellikle dikkat ederek, yerel kırılganlıkların kapsamlı değerlendirmelerini yapmak için kaynak ayırmalıdır. İDK planlama ve uygulama süreçlerinin kapsayıcı olmasını ve başta en marjinalleştirilmiş olanlar olmak üzere tüm topluluk üyeleri için adil ve eşitlikçi sonuçlara yol açmasını sağlamak için de özel kaynaklar tahsis edilmelidir. Bu "kırılganlık değerlendirmesi ve adil geçişler için kaynaklara öncelik vermek" önerisi, İDK'nın sosyal boyutunun altını çizmekte ve Uşak'ta iklim eylemlerinin mevcut eşitsizlikleri derinleştirmemesi, aksine azaltması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, katılım süreçlerinde özellikle düşük gelirli mahalleler, yaşlılar, engelliler veya tarımla geçinen hassas gruplar gibi kesimlerin sesinin duyulmasını ve ihtiyaçlarının gözetilmesini gerektirir.

Akranlar Arası Öğrenmeyi ve Bilgi Alışverişini Teşvik Etmek: Belediyeleri İDK'daki deneyimleri, en iyi uygulamaları, yenilikçi çözümleri ve öğrenilen dersleri paylaşmak üzere bir araya getiren ağların ve platformların (çevrimiçi portallar, çalıştaylar, konferanslar) kurulmasında ve kolaylaştırılmasında,ulusal ve yerel akrörler, STK'lar ve akademik kurumlar rol oynamalıdır.

Genel Çıkarımlar

Araştırmanın bütününde öne çıkan temel çıkarımlar şunlardır:

Sivil Katılımın Merkezi Rolü: İklime dirençli kalkınmanın etkinliği, meşruiyeti ve sürdürülebilirliği için sivil katılım vazgeçilmez bir unsurdur. Vatandaşların ve STK'ların karar alma süreçlerine anlamlı

katılımı, politikaların kalitesini artırır, toplumsal sahiplenmeyi güçlendirir ve daha adil sonuçlar doğurur.

Uygulamada Gelişim İhtiyacı: Türkiye'de sivil katılım için yasal bir zemin bulunmasına rağmen, bu mekanizmaların pratikteki etkinliği ve vatandaşların/STK'ların süreçlere gerçek anlamda etki edebilmesi konusunda önemli iyileştirmelere ihtiyaç vardır.

Uşak İçin Bütüncül Yaklaşım: Uşak'ın iklime dirençli kalkınma hedeflerine ulaşması, sadece teknik çözümlerle değil, aynı zamanda çok düzeyli yönetişim, güçlü paydaş işbirlikleri, yerel bağlama duyarlı, kapsayıcı ve uyarlanabilir stratejilerle mümkün olacaktır. İklim direncinin sadece bir çevresel zorunluluk veya maliyet unsuru olarak değil, aynı zamanda ekonomik bir fırsat, teknolojik yenilenme ve rekabet avantajı kaynağı olarak sunulması, Uşak'taki yerel yönetim, iş dünyası ve sivil toplum nezdinde sahiplenmeyi ve işbirliğini artırabilir.

2. Giriş

2.1. Raporun Amacı ve Kapsamı

Bu rapor, ***Sivil Katılım Yoluyla İklime Dirençli Kalkınma*** projesi kapsamında, yerel yönetimlerde sivil katılımı güçlendirmek ve iklim bilincini artırmak amacıyla yürütülen Mevzuat ve İyi Uygulama Örnekleri Araştırması'nın sonuçlarını sunmaktadır. Proje, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonları altında finanse edilen Türkiye'de Demokratik Yerel Yönetişimin Geliştirilmesi için Sivil Katılımın Güçlendirilmesi Projesi kapsamında uygulanan Sivil Katılım Hibe Programı çerçevesinde finanse edilmekte olup, Uşak'ın iklime dirençli kalkınmasını desteklemek için sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve yerel yönetim başta olmak üzere, kamu ve diğer paydaşların diyalog ve iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu bağlamda gerçekleştirilen araştırmanın temel amacı, yerel yönetimlerde sivil katılım ve iklim bilinciyle planlama konularında Türkiye'deki ulusal mevzuat ve yasal çerçeveleri, Avrupa Birliği ve uluslararası standartlar ile karşılaştırmalı olarak incelemek; iyi uygulama örneklerini derlemek ve analiz etmektir. Bu doğrultuda, rapor sadece mevcut durumu değerlendirmeyi değil, aynı zamanda Uşak ili için uygulanabilir politika ve uygulama önerileri geliştirmeyi de amaçlamaktadır.

Araştırmanın raporu, mevzuat ve iyi uygulama örneklerinin ikincil araştırma yöntemiyle değerlendirilmesini, elde edilen bulguların proje kapsamındaki diğer faaliyetlerle ilişkilendirilmesini ve Uşak ili özelinde özgün çıkarımların yapılmasını içermektedir. Rapor çıktıları, proje kapsamında geliştirilecek eğitim içeriklerinin hazırlanması (*Faaliyet 2.4*), politika önerilerinin oluşturulması (*Faaliyet 3.2*) ve karar vericilerle düzenlenecek yuvarlak masa toplantılarında kullanılacak referans belgelerin hazırlanması (*Faaliyet 3.4*) gibi takip eden faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır. Bu sayede, rapor yalnızca bir bilgi kaynağı değil, aynı zamanda kapasite geliştirme ve karar alma süreçlerini destekleyen dinamik bir araç olarak tasarlanmıştır.

2.2. Hedef kitle

Bu raporun temel hedef kitlesi, yerel yönetim sisteminde kritik rollere sahip üç ana paydaş grubundan oluşmaktadır:

- ⇒ Birincil olarak, yerel yönetimler bünyesinde görev yapan belediye başkanları, meclis üyeleri, şube müdürleri ve teknik uzmanlar doğrudan hedef kitleyi oluşturmaktadır. Bu grup, raporda sunulan mevzuat analizlerini ve iyi uygulama örneklerini yerel politika ve uygulamalara entegre etme kapasitesine sahip karar alıcı ve uygulayıcı konumundadır.
- ⇒ İkinci olarak, sivil toplum kuruluşlarının (STK) yönetici ve uzmanları, özellikle çevre, kent hakları ve sürdürülebilir kalkınma alanlarında faaliyet gösteren kuruluşların temsilcileri hedef kitlenin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu aktörler, rapordaki bulguları savunuculuk faaliyetlerinde ve toplumsal katılım süreçlerinde referans olarak kullanabileceklerdir.
- ⇒ Üçüncü grup ise akademik çevreler ile merkezi yönetim birimlerinde görev yapan politika yapıcılardan oluşmaktadır. Kent planlamacıları, çevre mühendisleri, iklim değişikliği

uzmanları ve ilgili alanlardaki araştırmacılar, raporun sunduğu analitik çerçeveyi hem teorik çalışmalarında hem de politika geliştirme süreçlerinde değerlendirebileceklerdir.

Hedef kitlenin çeşitliliği, raporun dilinin ve sunumunun hem gerekli teknik derinliği barındırmasını hem de farklı bilgi ve anlayış seviyelerine sahip profesyoneller için erişilebilir ve anlaşılır olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda rapor, salt bilgilendirici bir metin olmanın ötesinde, uygulamaya yönelik bir rehberlik işlevi görecek şekilde tasarlanmıştır. Özellikle yerel yönetim-STK işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve iklim odaklı, katılımcı yerel politikaların geliştirilmesi süreçlerinde yol gösterici ve ilham verici bir kaynak olmayı amaçlamaktadır.

2.3. Yöntem

İkincil Araştırma: Yöntem ve Analitik Çerçeve

Bu araştırma, yerel yönetimlerde sivil katılım ve iklim odaklı planlamaya ilişkin mevzuat, politika ve uygulamaları sistematik bir şekilde incelemek amacıyla nitel doküman analizi yöntemiyle tasarlanmıştır. İkincil araştırma yönteminin tercih edilmesindeki temel gerekçe, projenin sınırlı zaman ve kaynakları dahilinde, yerel yönetimlerde sivil katılım ve iklim odaklı planlama konularında mevcut olan geniş bilgi birikiminden ve deneyimlerden azami ölçüde faydalanarak kapsamlı bir genel bakış sunmaktır. Bu yöntem, literatür taraması, yasal metinlerin incelenmesi, politika dokümanlarının analizi, uluslararası veri tabanlarının ve iyi uygulama platformlarının taranması gibi teknikleri içermektedir. Araştırma sürecinde, elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği, farklı kaynaklardan teyit edilerek ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilerek sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma, üç temel analiz katmanı üzerine inşa edilmiştir: mevzuat değerlendirmesi, politika ve iyi uygulama analizi ve bağlamsal uyarlama önerileri.

Mevzuat İncelemesi

Bu çalışmanın yöntem bölümünün önemli bir ayağını, yerel yönetimlerde sivil katılım ve iklim bilinciyle planlama konularını şekillendiren yasal çerçevenin analizi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle Türkiye'deki ulusal mevzuat mercek altına alınmıştır. Temel referans noktalarımız Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ilgili maddeleri ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2872 Sayılı Çevre Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu gibi temel kanunlar olmuştur. Bu kanunların yanı sıra, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı (BEP) Yönetmeliği, Kent Konseyleri Yönetmeliği gibi uygulamaya yönelik düzenlemeler ve Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik Taslağı gibi güncel politika geliştirme çabaları da incelenmiştir. Bu ulusal düzeydeki incelemedeki temel amacımız, yerel yönetimlerin iklime dirençli kalkınma ve sivil katılım süreçlerindeki rollerini, yetki ve sorumluluklarını, mevcut katılım mekanizmalarını ve bu mekanizmaların etkinliğini yasal düzlemde tespit etmek; aynı zamanda sivil toplumun bu süreçlere katılımını destekleyen veya engelleyen yasal hükümleri ve olası uygulama boşluklarını ortaya koymaktır.

Mevzuat Türü	Mevzuat Adı ve Numarası (varsa ilgili madde)	Kaynak Rapor'da İncelenme Bağlamı/Temel Odak
Anayasa Maddesi	*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası - Md. 33, 34, 56, 67, 74, 123, 127*	Sivil katılım hakları, çevre hakkı, yerel yönetimlerin yapısı ve özerkliği
Kanun	*3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun*	Dilekçe hakkının kullanımı
Kanun	*2872 sayılı Çevre Kanunu (Md. 3/e, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 28, 30)*	Çevre koruma, yerel yönetim görevleri, katılım hakkı, iklim değişikliği
Kanun	*3194 sayılı İmar Kanunu*	Planlama, iklime dirençli şehirleşme
Kanun	*4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (Md. 2, 5)*	Bilgiye erişim, şeffaflık, bilinçli katılım
Kanun	*5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Md. 3)*	Büyükşehir belediyeleri
Kanun	*5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (Md. 3)*	İl özel idareleri, katılım/denetim
Kanun	*5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun*	Yenilenebilir enerji
Kanun	*5393 sayılı Belediye Kanunu (Md. 3, 9, 13, 14, 15, 20, 21, 23, 24, 41, 76, 77)*	Sivil katılım mekanizmaları, belediye görevleri
Kanun	*5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu*	Enerji verimliliği
Kanun	*6360 sayılı Kanun (On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazi Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde)*	Yerel yönetim yapısındaki değişiklikler
Yönetmelik	*Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP) (Md. 1 vd.)*	Binalarda enerji verimliliği, EKB, NSEB
Yönetmelik	*Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği (Md. 9)*	ÇED süreçleri, halkın katılımı
Yönetmelik	*İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği*	Gönüllü katılım
Yönetmelik	*Kent Konseyleri Yönetmeliği*	Kent konseyleri, katılım platformu
Yönetmelik	*Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (PAİY)*	Yapılaşma koşulları, iklime duyarlı uygulamalar
Taslak Kanun	*Türkiye İklim Kanunu Taslağı (Teklifi) (Md. 4/e, 5/ğ, 6)*	İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum, eylem planları
Yönetmelik (Taslak)	*Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik (Md. 5 vd.)*	YİDEP hazırlama ve uygulama

Ulusal mevzuat analizinde, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ve Avrupa Birliği (AB) mevzuat ve uygulamaları incelenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin taraf olduğu Paris Anlaşması gibi temel uluslararası iklim değişikliği sözleşmeleri ile Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ) gibi yönetişim odaklı belgeler dikkate alınmıştır. Ayrıca, AB'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Avrupa İklim Yasası gibi güncel politika ve mevzuatları ile Aarhus Sözleşmesi gibi (Türkiye taraf olmasa da sivil katılım açısından önemli bir uluslararası standart belirleyen) sözleşmeler de incelenmiştir. Bu karşılaştırmalı analiz, nitel doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüş olup, ulusal mevzuatımızın uluslararası iyi uygulamalar ve standartlar ışığında ne ölçüde sivil katılımı teşvik ettiği ve iklime

dirençli bir yerel planlama anlayışını desteklediği değerlendirilmiş; ulusal yasal çerçevenin güçlendirilmesine yönelik potansiyel alanların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Politika Belgeleri

Çalışmamızın teorik zeminini güçlendirmek ve analizlerimizi güncel politika belgeleri ışığında zenginleştirmek amacıyla, kapsamlı bir rapor ve akademik literatür taraması da metodolojimizin ayrılmaz bir parçasını oluşturmuştur. Bu çerçevede, özellikle iklime dirençli kalkınma (İDK), sivil katılım, yerel yönetişim ve iklim değişikliği politikaları alanlarında ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanmış temel politika belgeleri ve raporlar incelenmiştir.

İncelenen dokümanlar arasında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) değerlendirme raporları, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Bölgeler Komitesi vb. kurumların, iklim eylemi, sivil katılım ve yerel yönetimlere ilişkin strateji ve iyi uygulama kılavuzları, OECD gibi uluslararası örgütlerin yönetişim ve katılımcılık üzerine hazırladığı raporlar ve Türkiye'deki çeşitli bakanlıklar ile sivil toplum kuruluşlarının konuyla ilgili yayınları yer almaktadır. Bu dokümanların incelenmesindeki temel maksadımız, İDK ve sivil katılım kavramlarına dair güncel tanımları, politika yaklaşımlarını, uluslararası standartları ve iyi uygulama örneklerini derinlemesine anlamak ve Uşak özelindeki değerlendirme ve önerilerimize sağlam bir dayanak oluşturmaktır. İncelenen raporlar ve politika belgeleri ilgili mevzuat maddelerinin altında ek bilgi veya ilgili kaynak kutucukları içinde okuyucunun derinlemesine bilgi edinmesi için sunulmuştur.

İyi Uygulama Örneklerinin Analizi

Türkiye'den ve uluslararası alandan seçilen iyi uygulama örnekleri, ölçüt bazlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Örnek seçiminde, uygulamaların en az üç yıllık geçmişe sahip olması, ölçülebilir sonuçlar üretmesi ve Türkiye'nin idari yapısıyla benzerlik göstermesi gibi kriterler esas alınmıştır. Toplam 15 vaka çalışması, SWOT analizi ile değerlendirilmiş ve Uşak'ın sosyo-ekonomik koşullarına uygunluk derecesi 1-5 ölçeğinde puanlanmıştır. Bu analiz, örneklerin yerel bağlamda nasıl adapte edilebileceğine dair somut öneriler geliştirmeyi mümkün kılmıştır.

İyi uygulama örneklerinin incelenmesine yönelik bu bölümde, çalışmanın yöntemi ve yaklaşımı açıklanmaktadır. Amaç, farklı coğrafyalarda uygulanmış olan ve iklim dirençliliği, kentsel iklim uyumu ve sivil katılım başlıklarında öne çıkan projeleri karşılaştırmalı biçimde analiz ederek, Türkiye bağlamına aktarılabilir öğrenimler ve politikalar ortaya koymaktır.

Bu kapsamda, hem Türkiye'den hem de uluslararası ölçekte kent temelli uygulamalar sistematik bir şablon çerçevesinde ele alınmıştır. İncelemelerde kullanılan tablo formatı, uygulamaların sadece çıktıları değil, aynı zamanda içinde geliştikleri bağlamı, yönetişim yapısını ve uygulanabilirlik düzeyini de değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım, projelerin "nasıl" yürütüldüğünü ve "neden etkili olduklarını" açıklayarak, salt sonuç odaklı değil, süreç odaklı bir analiz sunmayı hedefler.

Tablonun ana başlıkları ve açıklamaları aşağıdaki gibidir:

- **Bağlam ve Arka Plan**: Uygulamanın ortaya çıkmasına neden olan sorunlar, kentlerin karşı karşıya olduğu çevresel veya yönetişimsel kırılganlıklar.
- **Uygulama Adımları**: Projenin tasarımı, katılım süreçleri, teknik ve sosyal müdahaleler gibi uygulama mekanizmaları.
- **Yönetişim ve Katılım Yapısı**: Projeyi yürüten kurumlar, paydaşlar, katılım yöntemleri ve karar alma süreçleri.
- **Çıktılar**: Hem sayısal (nicel) hem de toplumsal dönüşüm ve davranışsal değişim gibi nitel etkiler.

Uygulanabilirlik / Adaptasyon: Benzer girişimlerin başka şehirlerde uygulanabilirliği için gereken ön koşullar, potansiyel engeller ve ölçeklenebilirlik düzeyleri.

Bu yöntemsel çerçeve sayesinde, örneklerin kendi bağlamlarındaki başarısı kadar, Türkiye gibi yükselen kentleşme ve iklim kırılganlığı içeren ülkelerde nasıl uyarlanabileceği üzerine de somut öneriler geliştirilebilmektedir. Böylece iyi uygulama örnekleri, salt taklit edilecek modeller olmaktan çıkar, yerel ihtiyaçlara göre şekillendirilebilecek politika ve uygulama araçlarına dönüşür.

Uşak İçin Bağlamsal Değerlendirme

Uşak Belediyesi'nin stratejik planları ve faaliyet raporları, mevzuatın yerel düzeydeki uygulanabilirliğini test etmek için kullanılmıştır. Ayrıca, Faaliyet 2.1 kapsamında elde edilen anket bulguları ve yerel paydaşlardan alınan görüşlerde bu bölümde analizin çerçevesine katkıda bulunmuştur.. Bu yaklaşım, teorik çerçeve ile yerel gerçeklikler arasında köprü kurmayı hedeflemiştir.

Uşak Belediyesi'nin 2025–2029 Stratejik Planı, hem yasal çerçeveyi (5018, 5393 sayılı Kanunlar) hem de katılımcı yaklaşımları içeriyor. Plan, paydaş analizi, çevresel değerlendirme ve iklim bilgileri gibi bileşenleri sistematik şekilde içeriyor ve geleceğe dönük vizyonu açıkça ifade ediyor.

Stratejik planda, kent sakinleri, muhtarlar, STK'lar ve kurumların görüşleri alınarak demokratik veri temelli yaklaşım güçlendirilmiş. Bu süreç, mevzuatın "kağıt üstünde" kalmayıp toplumsal süreçlere entegre edilmesini sağlıyor .

Sınırlılıklar:

Bu araştırma, ikincil veri analizine dayalı olarak gerçekleştirilmiş olup, bulguların değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken bazı metodolojik ve bağlamsal sınırlılıklar bulunmaktadır.

Birincil sınırlılık, araştırmanın dinamik bir politika ortamında yürütülmesinden kaynaklanmaktadır. İklim politikaları ve sivil katılım mevzuatı, özellikle uluslararası taahhütler ve yerel yönetim reformları bağlamında hızla evrim geçirmektedir. Bu durum, bazı yasal düzenlemelerin ve uygulama örneklerinin raporun hazırlandığı dönemde güncelliğini yitirmiş olma ihtimalini beraberinde getirmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin paylaştığı verilerin şeffaflık düzeyindeki farklılıklar, Uşak özelindeki bazı analizlerin derinliğini kısıtlayabilmiştir.

İkinci olarak, uluslararası iyi uygulama örneklerinin transfer edilebilirliği konusunda metodolojik bir zorluk söz konusudur. İncelenen modeller, özgün sosyo-politik, kurumsal ve ekonomik bağlamlarında geliştirilmiştir. Dolayısıyla, bu uygulamaların Uşak gibi farklı yerel dinamiklere sahip bir kente doğrudan uyarlanması mümkün olmayacaktır. Bu sınırlılık, öneriler geliştirilirken bağlamsal faktörlerin titizlikle ele alınmasını ve projenin toplum atölyeleri, yuvarlak masa toplantıları gibi aşamalarında örneklerin yerelleştirilmesi için farklı paydaşlardan destek alınması gerekliliğini doğurmaktadır.

Üçüncü bir sınırlılık, araştırma deseninin doğasından kaynaklanmaktadır. Çalışma, birincil veri toplama yöntemlerini (örneğin paydaş görüşmeleri veya katılımcı gözlem) içermediğinden, yerel aktörlerin perspektiflerini doğrudan yansıtma kapasitesi sınırlı kalmıştır. Ancak, Faaliyet 2.1 kapsamında gerçekleştirilen mevcut durum analizinden elde edilen bulgular, bu açığı kısmen telafi ederek ikincil verilerin yorumlanmasına katkı sağlamıştır. Son olarak, projenin zaman ve kaynak kısıtları, araştırma kapsamının stratejik olarak sınırlandırılmasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda, analizlere dahil edilen mevzuat ve uygulama örnekleri, temsil kabiliyeti yüksek ve yerel bağlamla uyumlu örneklerle sınırlı tutulmuştur.

Bu sınırlılıklar, araştırma bulgularının yorumlanmasında dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, çalışma, hem mevcut veriler ışığında politika yapıcılar için uygulanabilir öneriler sunmayı hem de ileride yapılacak daha kapsamlı birincil araştırmalar için zemin hazırlamayı amaçlamaktadır.

4. Kavramsal Çerçeve

Bu bölüm, raporun teorik altyapısını oluşturarak iklim dirençliliği ve sivil katılım kavramlarını tanımlamakta ve bu iki alanın yerel yönetimler ile iklim bilinci bağlamındaki kesişimlerini incelemektedir. İklim değişikliğinin giderek artan ve karmaşıklaşan etkileri karşısında, toplumların ve ekosistemlerin bu değişimlere uyum sağlama, şokları karşılama ve dönüşüm kapasitelerini ifade eden iklim dirençliliği ile demokratik yönetişimin ve sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biri olan sivil katılım kavramları, yerel düzeyde iklim eyleminin etkinliği için merkezi bir öneme sahiptir. Bu bölümde, öncelikle iklim dirençliliği ve sivil katılım kavramları ayrı ayrı ele alınacak, ardından bu iki kavramın yerel yönetimler ve iklim bilinci eksenindeki karşılıklı ilişkisi ve birbirini güçlendiren potansiyeli değerlendirilecektir.

4.1. İklime Dirençli Kalkınma:

İklim değişikliğinin küresel ölçekte yarattığı ve giderek şiddetlenen riskler, toplumların, ekonomilerin ve ekosistemlerin bu yeni koşullara adaptasyonunu ve dayanıklılığını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, iklim dirençliliği kavramı, sadece çevresel bir olgu olmanın ötesine geçerek sosyal, ekonomik ve yönetişimsel boyutları da içeren kapsamlı bir yaklaşım olarak ön plana çıkmaktadır. İklim dirençliliği, ani şoklara (aşırı hava olayları gibi) ve yavaş gelişen baskılara (deniz seviyesinin yükselmesi, kuraklık gibi) karşı koyabilme, bunlardan sonra toparlanabilme ve hatta bu süreçlerden öğrenerek daha güçlü bir şekilde evrilebilme kapasitesini ifade eder.

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Altıncı Değerlendirme Raporu (AR6), İklim-Dirençli Kalkınma (İDK)'yı *"herkes için sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla sera gazı azaltımı ve uyum seçeneklerinin uygulanması süreci"* olarak tanımlamaktadır (IPCC, 2022, s. 2657). Bu tanım, iklim değişikliğine uyum ve azaltım stratejilerinin, daha geniş bir perspektifle sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle bütünleşik bir şekilde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. İDK'nın kökleri, çevre yönetimi, afet risk azaltımı ve sürdürülebilir kalkınma alanlarındaki çeşitli tarihsel gelişmelerin ve insanlığın binlerce yıldır doğayla uyum içinde yaşamak için geliştirdiği geleneksel pratiklerin (örneğin, kuraklığa dayanıklı tohumların kullanımı, akarsu havzalarında inşa edilen taşkın önleme sistemleri veya geleneksel orman yönetimi teknikleri) kesişiminde yatmaktadır (Sustainability Directory, 2024; Sakapaji, 2022). Bu pratikler, modern İDK anlayışının ilham kaynağı olmuştur.

Dirençlilik kavramının teorik temelleri ise matematik, fizik, psikoloji ve özellikle ekoloji gibi farklı disiplinlere uzanmaktadır. Ekoloji alanında C.S. Holling'in (1973) çalışmaları bu konuda öncüdür; Holling, dirençliliği *"bir ekosistemin temel yapı ve işlevini koruyarak bozulmaları emme kapasitesi"* şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım, daha sonra sosyo-ekolojik sistemlere uyarlanarak, toplumların iklim kaynaklı şoklara uyum sağlama ve bunlardan kurtulma yeteneğini vurgulamak için kullanılmıştır (Folke, 2006; Folke vd., 2010). Dirençliliğin bu evrimi, konunun sadece fiziksel altyapıların güçlendirilmesiyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal sermaye, kurumsal kapasiteler, yönetişim mekanizmaları ve toplumsal öğrenme süreçlerini de içerdiğini göstermektedir. İklim dirençliliği, bu bağlamda, değişen iklim koşullarına karşı sadece "dayanıklı" olmayı değil, aynı zamanda "dönüşebilen" ve "öğrenebilen" sistemler yaratmayı hedefler (Folke, 2006; Folke vd., 2010).

4.1.1. Küresel Politikalara Entegrasyon ve Kurumsallaşma

İDK'nın aciliyeti, antropojenik (insan kaynaklı) iklim değişikliğinin artan etkileri ve kırılgan nüfuslar üzerindeki orantısız sonuçlarının tanınmasıyla daha da belirginleşmiştir (IPCC, 2022). Kavramın gelişiminin ve küresel politikalara entegrasyonundaki kilit dönüm noktaları şunlardır (Sustainability Directory, 2024):

- 1972 Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı bildirgesi (Stockholm Bildirgesi): Çevresel yönetişim üzerine ilk küresel diyaloğu başlattı. Sağlıklı bir çevrede yaşamak temel bir insan hakkı olarak benimsenmiştir.
- 1987 Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz): Sürdürülebilir kalkınma kavramını, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılama olarak kabul edilmiştir .
- 1992 Rio Dünya Zirvesi: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)'nin kurulmasını sağlayarak, iklim müzakerelerini resmileştirdi ve hem azaltım hem de uyumun gerekliliğini kabul etti.

2000'li yılların başında, artan aşırı hava olayları ve iklim riskleri konusundaki bilimsel fikir birliği, İDK'nın akademik ve politika çevrelerinde öne çıkmasını sağladı. İklim kırılganlıklarını göz ardı etmesi nedeniyle geleneksel kalkınma yaklaşımlarının yetersiz kaldığı gözlemleri de İDK gibi çok yönlü bir modele olan ihtiyacı perçinledi (Sustainability Directory, 2024). IPCC'nin Beşinci Değerlendirme Raporu (IPCC, 2014), İklim-Dirençli Kalkınma Yolları (İDKY) kavramını ortaya

atarak, bunları iklim eylemi, eşitlik ve sürdürülebilir kalkınmayı sektörler arasında uyumlu hale getiren dönüştürücü stratejiler olarak çerçeveleri (IPCC, 2014). Ardından gelen 2015 Paris Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar), dirençliliği temel bir hedef olarak daha da kurumsallaştırdı.

4.1.2. Güncel Anlayış ve Gelecek Yönelimleri

Günümüzde İDK, sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemlerin iklim şoklarını öngörme, emme ve uyum sağlama kapasitesi olarak anlaşılmaktadır (IPCC, 2022). Bu yaklaşım, yalnızca eski haline dönmeyi (bouncing back) değil, aynı zamanda dönüştürücü uyumu—yani bozulmaları sistemik iyileşme için fırsatlar olarak kullanmayı—vurgular (Folke vd., 2010). Werners vd. (2021) gibi araştırmacılar, İDK'nın IPCC değerlendirmelerinde sosyal öğrenme, çok paydaşlı katılım ve adil geçişlerin entegrasyonu yoluyla nasıl merkezi bir tema haline geldiğini incelemiştir . Bugün İDK, bütünleşik yönetişim gerektirmekte; hükümetler, sivil toplum ve özel sektörün enerjiden tarıma kadar uzanan sistemleri sürdürülebilirlik ve dirençlilik temelinde yeniden yapılandırmasını talep etmektedir (IPCC, 2022). Bu genişletilmiş bakış açısı, IPCC'nin İklim-Dirençli Kalkınma (İDK) tanımında "herkes için sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla" ifadesiyle somutlaşmıştır (IPCC, 2022, p. 2657). "Herkes için" vurgusu, iklim dirençliliğinin sadece teknik bir mesele olmadığını, aynı zamanda sosyal eşitlik, adalete erişim, kırılgan grupların korunması ve adil bir geçiş gibi derin sosyal ve etik boyutları olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, yerel yönetimlerin iklim dirençliliği stratejileri, taşkın kontrol yapıları veya kuraklığa dayanıklı tarım teknikleri gibi altyapısal ve teknik çözümlerin yanı sıra, bu çözümlerin farklı toplumsal kesimleri nasıl etkilediğini, mevcut eşitsizlikleri derinleştirip derinleştirmediğini ve en önemlisi, tüm paydaşların, özellikle de en kırılgan olanların karar alma süreçlerine anlamlı katılımını nasıl sağlayacağını da kapsamalıdır. Bu, iklim dirençliliğinin toplumsal cinsiyet, gelir düzeyi, yaş, etnik köken gibi faktörlerle kesişen boyutlarını dikkate alan bütüncül ve hak temelli bir yaklaşımı gerektirir.

4.1.3. İDK'nın Temel İlkeleri: Eşitlik, Adalet ve Kapsayıcı Kalkınma

İklime Dirençli Kalkınma kavramının merkezinde eşitlik, adalet ve kapsayıcı kalkınma ilkeleri yer almaktadır (Schipper vd., 2022). Bu ilkeleri ele alma zorunluluğu, iklim değişikliğinin etkilerinin eşit olarak dağılmadığı; genellikle önceden var olan sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri daha da kötüleştirerek en savunmasız nüfusları ve toplulukları orantısız bir şekilde etkilediği kabulünden kaynaklanmaktadır (Singer, 2018). Bu nedenle, İDK girişimleri, bu farklı kırılganlıkları belirlemek ve ele almak için proaktif olarak tasarlanmalı, iklim eylemlerinin istemeden mevcut eşitsizlikleri kötüleştirmemesini veya yenilerini yaratmamasını sağlamalıdır (IPCC, 2022).

Adil İklim Direnci (*Just Climate Resilience*) arayışı, adaleti birden fazla boyutta işler hale getirmeyi içerir (EEA, b.t) : iklim eyleminin yüklerinin ve faydalarının adil bir şekilde dağıtılmasıyla ilgili olan dağıtıcı adalet (*distributive justice*); katılımcı ve kapsayıcı karar alma süreçlerini vurgulayan usuli adalet (*prodecural justice*); ve farklı kültürlere, bilgi sistemlerine ve bakış açılarına saygı gösterilmesini ve bunlarla sağlam bir şekilde etkileşim kurulmasını gerektiren tanıma adaleti (*recognitional justice*) (EEA, 2024). Bu bağlamda kapsayıcı kalkınma, toplumun tüm kesimlerinin,

özellikle de marjinalleştirilmiş ve savunmasız grupların, İDK yollarının ortak oluşturulmasına anlamlı bir şekilde dahil edilmesini ve faydalarından eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak anlamına gelir.

IPCC AR6 (2022) , cinsiyet, yoksulluk, ırk/etnik köken, din, yaş veya coğrafi konum gibi faktörlerle bağlantılı sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin iklim değişikliğine karşı kırılganlığı artırdığını ve herkes için İDK'nın uygulanmasını önemli ölçüde kısıtlayabileceğini açıkça uyarmaktadır (Schipper vd., 2022). Bu, eşitlik ve adaletin İDK için yalnızca arzu edilen eklentiler değil, temel, müzakere edilemez unsurlar olduğunu vurgulamaktadır. Aktif entegrasyonları olmadan, müdahaleler uyumsuz veya adaletsiz hale gelme riski taşır ve böylece İDK tanımının kendisine gömülü olan "herkes için" hedefini baltalar (EEA, 2024). Eşitliğe yönelik pasif bir yaklaşım yetersizdir; hedeflenmiş ve proaktif önlemler gereklidir (Schipper vd., 2022). Örneğin, iklim uyumunu amaçlayan bir belediye yeşil altyapı projesi, yerel emlak değerlerinde artışa yol açabilir; bu da, sağlam uygun fiyatlı konut politikaları ve kiracı korumalarıyla birleştirilmezse, istemeden uzun süreli, düşük gelirli sakinleri yerinden edebilir - bu, dağıtımcı adaletsizliğin açık bir örneğidir.

Katılımcı karar alma süreçleri ve yönetişim aktörleri arasında kapsayıcı ve katılımcı etkileşimler (Schipper vd., 2022) vurgusu, İDK stratejilerinin geliştirildiği sürecin, esas sonuçlar kadar kritik olduğunu göstermektedir. Kapsayıcı süreçler, güven oluşturmak, çeşitli paydaşlar arasında sahiplenme duygusunu teşvik etmek ve sonuç olarak daha sağlam, etkili ve bağlama uygun çözümlerin geliştirilmesine yol açmak için gereklidir. Çeşitli "etkileşim alanlarındaki" etkileşimlerin kalitesi, toplumsal seçimlerin İDK hedefleriyle uyumlu olup olmadığını ve bunları ilerletip ilerletmediğini doğrudan etkiler (Schipper vd., 2022; EEA, 2024; EEA, b.t). Savunmasız gruplar karar alma süreçlerinden dışlanırsa (usuli adaletin bir başarısızlığı), benzersiz ihtiyaçları, yerel bilgileri ve bakış açıları muhtemelen göz ardı edilecek ve potansiyel olarak daha az etkili veya hatta zararlı sonuçlara yol açacaktır (EEA, 2024). Bu nedenle belediyeler, özellikle tarihsel olarak kırılganlaştırılmış gruplar olmak üzere tüm sesleri gerçekten güçlendiren katılım süreçlerini tasarlama ve kolaylaştırmada hayati bir role sahiptir (Ataman, 2022).

4.1.4. İDK için Temel Sistem Geçişleri (Kentsel ve Altyapı, Enerji, Arazi ve Ekosistem, Endüstriyel, Toplumsal)

İklime Dirençli Kalkınmaya ulaşmak, temel bileşenlerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Bunlar arasında kilit toplumsal ve ekonomik sistemlerde temel değişimler, insan ve gezegen refahını kapsayan bütüncül bir kalkınma anlayışı ve yalnızca artımlı olmaktan ziyade gerçekten dönüştürücü olan uyum stratejilerine bağlılık yer almaktadır.

IPCC AR6, İklime Dirençli Kalkınmanın beş kilit birbiriyle bağlantılı sistemde derin geçişler sağlanmasına kritik derecede bağlı olduğunu belirlemektedir: enerji sistemleri, arazi ve ekosistem sistemleri, kentsel ve altyapı sistemleri, endüstriyel sistemler ve toplumsal sistemler (Schipper vd., 2022). Bu geçişler yalnızca arzu edilir olmakla kalmayıp, özellikle uygun kolaylaştırıcı koşullar ve kapsayıcı katılım süreçleriyle desteklendiğinde İDK'yı mümkün kılmak için gerekli kabul edilmektedir (Schipper vd., 2022).

- **Enerji sistemleri geçişleri**, düşük karbonlu ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi, enerji verimliliğinin artırılmasını ve dirençli enerji altyapısının geliştirilmesini içerir. Belediyeler

bunu yerel enerji planlaması, yenilenebilir enerji kurulumlarının teşvik edilmesi, topluluk enerji projelerinin desteklenmesi ve binalar için enerji verimliliği standartlarının uygulanması yoluyla etkileyebilir.

- **Arazi ve ekosistem geçişleri**, sürdürülebilir arazi yönetimi uygulamalarına, biyoçeşitliliğin korunmasına ve restorasyonuna ve ekosistem hizmetlerinin karar alma süreçlerine entegrasyonuna odaklanır (Schipper vd., 2022; Schipper vd., 2021). Bu, yeşil alanların sağlanması, kentsel sulak alanların korunması ve çevredeki tarımsal veya doğal peyzajların sürdürülebilir yönetimi yoluyla kentsel planlamayla doğrudan bağlantılıdır.
- **Endüstriyel sistemler geçişleri**, sera gazı emisyonlarını azaltmak, kaynak verimliliğini artırmak ve endüstriyel tesislerin ve tedarik zincirlerinin iklim direncini geliştirmek için endüstriyel süreçlerde ve uygulamalarda değişiklikler gerektirir. Doğrudan kontrol sınırlı olsa da, belediyeler imar, teşvikler ve ortaklıklar yoluyla yerel endüstrileri etkileyebilir.
- **Toplumsal sistemler geçişleri** belki de en kapsamlı olanıdır ve yaşam tarzlarında, tüketim kalıplarında, kültürel normlarda ve çeşitli aktörler arasındaki güç ilişkilerinde değişimleri içerir (Schipper vd., 2022; Schipper vd., 2021). Bu geçişler genellikle diğer sistemlerdeki daha teknoloji odaklı geçişler için gerekli öncüller veya bunların sonuçlarıdır.

Bu sistem geçişlerinin karşılıklı bağımlılığı kritik bir husustur. Bunlar izole süreçler değildir, ancak genellikle birbirini güçlendirir veya kötü yönetilirse potansiyel olarak çelişebilir. Örneğin, daha kompakt, yürünebilir ve toplu taşıma odaklı kalkınma modellerine yönelik başarılı bir kentsel geçiş, özel araçlara olan bağımlılığı azaltarak ve genel ulaşım enerji talebini düşürerek bir enerji geçişini doğal olarak destekler. Benzer şekilde, bu kentsel form çevredeki arazi üzerindeki baskıyı azaltabilir ve arazi ve ekosistem hedeflerine katkıda bulunabilir. Belediyeler, bir sistemde geçiş planlarken, sinerjileri en üst düzeye çıkarmak ve potansiyel ödünleşimleri yönetmek için diğer sistemlerle olan etkilerini ve etkileşimlerini stratejik olarak dikkate almalıdır.

Ayrıca, toplumsal geçişler genellikle diğer, daha teknik sistem değişikliklerinin fizibilitesini ve başarısını destekler. Sürdürülebilir ürünlere yönelik artan talep, yenilenebilir enerji altyapısının daha fazla kabul görmesi veya daha düşük etkili yaşam tarzlarını benimseme istekliliği gibi toplumsal değerlerde, davranışlarda ve beklentilerde meydana gelen değişimler, enerji, kentsel ve endüstriyel sistemlerde dönüştürücü değişiklikler için gerekli sosyal ve politik alanı yaratabilir. Bu tür toplumsal değişimler olmadan, en gelişmiş teknolojik çözümler bile benimseme engelleriyle karşılaşabilir veya İDK hedeflerine ulaşmada yetersiz kalabilir. Belediyeler, halk eğitimi, topluluk katılımı girişimleri, sürdürülebilir yerel ekonomilerin teşvik edilmesi ve kendi operasyonlarında ve tedarik uygulamalarında örnek olarak liderlik etme yoluyla bu toplumsal geçişleri teşvik etmede rol oynayabilir (Schipper vd., 2022; Schipper vd., 2021). Çeşitli toplumsal aktörlerin failliği ve güçlendirilmesi, bu geçişleri etkili ve eşitlikçi bir şekilde yönlendirmek için hayati önem taşımaktadır (Schipper vd., 2022).

4.2.Yerel Yönetimlerin İDK'ya Ulaşmadaki Kilit Rolü

Avrupa Bölgeler Komitesi (2014) , yerel ve bölgesel otoritelerin Avrupa'daki İklim azaltım politikalarının %70'inin ve iklim uyum politikalarının %90'ının uygulamaktan sorumlu olduğunu tahmin etmektedir. Bu çarpıcı rakam, belediyelerin oynadığı kritik operasyonel rolün altını çizmektedir. Belediyelerin İDK'yı ilerletmedeki temel sorumluluklarından biri, kapsamlı, uzun vadeli yerel İDK stratejilerinin ve daha acil, operasyonel eylem planlarının geliştirilmesine liderlik etmek ve

uygulanmasını yönlendirmektir. Bu, geçici veya çevresel bir faaliyet değil, iklim direncini oluşturmaya kararlı belediyeler için temel ve devam eden bir yönetişim işlevini temsil eder.

Ayrıca, belediyeler üst düzey iklim politikaları ve hedefleri (ulusal, bölgesel veya uluslararası) ile vatandaşlarının günlük yaşamları, ihtiyaçları ve istekleri arasında hayati bir köprü görevi görmektedir. Geniş stratejik hedefleri, toplulukları doğrudan etkileyen somut yerel eylemlere ve hizmetlere dönüştürmekle görevlidirler (5393 Belediye Kanunu, 2005). Bu aracı rol, aynı zamanda vatandaş katılımını teşvik etmeye, İDK girişimleri için kamuoyu farkındalığını ve desteğini oluşturmaya ve yerel seslerin ve endişelerin planlama ve uygulama sürecine entegre edilmesini sağlamaya da uzanır. Vatandaşlarla doğrudan ve sürekli etkileşimleri, su yönetimi, atık bertarafı, yerel altyapı geliştirme ve kamusal alanların sağlanması gibi yerel hizmetlerden sorumlu olmalarıyla birleştiğinde, İDK ilkelerini topluluk yaşamının dokusuna yerleştirmek için ideal bir konumda oldukları anlamına gelir.

4.3. Sivil Katılım: Tanım, Önemi, İlkeler

Sivil katılım, demokratik toplumların vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmekte ve vatandaşların kamusal yaşamı etkileyen karar alma süreçlerine dahil olmalarını ifade etmektedir. Bu bölümde sivil katılım kavramı tanımlanacak, demokratik yönetişim ve toplumsal kalkınma açısından önemi vurgulanacak ve etkili bir sivil katılım sürecinin dayanması gereken temel ilkeler ele alınacaktır.

4.3.1. Sivil Katılımın Tanımı ve Kapsamı

Sivil katılım, en genel anlamıyla, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK), kendilerini ve toplumu ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine doğrudan veya dolaylı olarak etki etme çabalarını kapsar (Demir, 2022; OECD, 2001a; Güleç, 2020). Bu süreç, bilgi edinme ve yayma, görüş bildirme, müzakerelere katılma, politika oluşturma, uygulama ve izleme gibi çeşitli faaliyetleri içerebilir (Civic Space Project, 2022, ; Güleç, 2020). Sherrod, Torney-Purta ve Flanagan (2010), sivil katılımı (civic engagement), "bireylerin ve grupların kamusal sorunları ele almak ve kamusal yaşamın kalitesini artırmak amacıyla gerçekleştirdikleri eylemler" olarak tanımlar (s. 7). Bu eylemler, gönüllülükten sivil itaatsizliğe kadar geniş bir yelpazede yer alabilir ve hem bireysel hem de kolektif düzeyde gerçekleşebilir (Vinken, Nishimura, White, & Deguchi, 2009, s. 5-6).

Sivil katılım, vatandaşların yalnızca seçimlerde oy kullanmasının ötesine geçerek, politika ve hizmetlerin şekillendirilmesinde aktif rol almalarını teşvik eden bir anlayışı yansıtır (Involve, 2005. s. 12). Bu bağlamda sivil katılım, "yönetişim" kavramıyla yakından ilişkilidir; yönetişim, devletin yanı sıra sivil toplum ve özel sektör aktörlerinin de karar alma süreçlerine dahil olduğu, daha yatay ve etkileşimli bir yönetim modelini ifade eder (Doğan, 2016,; Karakurt Tosun, 2007). Dolayısıyla sivil katılım, yönetişim anlayışının hayata geçirilmesinde merkezi bir rol oynar.

Ek olarak, sivil katılım kavramı, Avrupa Konseyi (2018) tarafından, bireylerin ve sivil toplum örgütlerinin, kamuyu veya belirli bir kesimini etkileyen bir politika belgesinin, stratejinin, yasa veya yönetmeliğin geliştirilmesi, kabul edilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yeniden formüle edilmesi süreçlerine dahil olması olarak tanımlanmaktadır (Civic Space Project, 2022). Bu geniş

tanım, katılımın sadece politika yapım aşamasıyla sınırlı kalmayıp, sürecin tamamını kapsayan bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Bu farklı tanımlar, sivil katılımın tek boyutlu bir kavram olmadığını, aksine çok katmanlı ve çeşitli boyutları olan bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

İlgili Kaynaklar	**Nedir?** *Politik Karar Verme Süreçlerine Etkili ve Anlamlı Katılım Hakkı ve Mekanizmalar Bilgi Kitapçığı (STGM, 2022),* Türkiye'de sivil toplum kuruluşları (STK'lar) başta olmak üzere vatandaşların politika yapım süreçlerine aktif katılımını güçlendirmeyi amaçlayan bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu kitapçıkta, politika oluşturma süreçlerinde katılım hakkının yasal ve kurumsal temelleri detaylandırılmakta, ulusal ve uluslararası düzeydeki katılım standartları açıklanmakta ve katılımın nasıl etkili hale getirilebileceğine dair pratik öneriler sunulmaktadır. **Neden İlgili?** Özellikle Uşak ili bağlamında, iklime dirençli kalkınma süreçlerinde paydaş iş birliğini güçlendirmek ve katılımcı planlama uygulamalarını hayata geçirmek isteyen okuyucularımız için faydalı olacaktır. Bu kitapçıktan edineceğiniz yöntem ve araçlar, proje kapsamında gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri, politika oluşturma süreçleri ve yerel paydaşlarla düzenlenecek katılımcı toplantılar için somut ve pratik bir altyapı sunmaktadır. **Link:** https://argudenacademy.org/publications/Arguden-Yonetisim-Akademisi-Belediye-Yonetisim-Karnesi-2023.pdf

4.3.3. Sivil Katılımın Önemi

Sivil katılımın güçlendirilmesi, demokratik sistemlerin meşruiyeti, etkinliği ve hesap verebilirliği açısından büyük önem taşır. Vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine aktif katılımı, bir dizi olumlu sonuç doğurur:

- **Demokrasinin Güçlenmesi:** Sivil katılım, temsili demokrasinin sınırlarını aşarak katılımcı demokrasi pratiklerini besler. Vatandaşların kendi hayatlarını etkileyen kararlarda söz sahibi olmaları, demokratik kültürü ve vatandaşlık bilincini geliştirir (Demir, 2022; OECD, 2001b). Aktif katılım, aynı zamanda, politika yapıcıların halkın ihtiyaç ve beklentilerine daha duyarlı olmalarını sağlar. Sivil katılım, vatandaşlara seçim dönemleri dışında da seslerini duyurma, politika süreçlerini etkileme ve kamusal tartışmalara katılma imkânı sunarak bu potansiyel boşluğu doldurmaya yardımcı olur.

- **Politika Kalitesinin Artırılması ve Etkili Hizmet Sunumu:** Farklı görüşlerin, uzmanlıkların ve deneyimlerin karar alma süreçlerine dahil edilmesi, daha kapsamlı, yenilikçi ve etkili politikaların üretilmesine olanak tanır (Güleç, 2020). Politika kalitesindeki bu artış, sadece daha fazla ve daha iyi bilgiye erişimden kaynaklanmaz; aynı zamanda farklı perspektiflerin ve değerlerin bir müzakere ortamında bir araya gelerek daha sağlam, dengeli ve yenilikçi çözümlerin

üretilmesinden de beslenir. Geleneksel "uzman odaklı" veya yukarıdan aşağıya politika yapım süreçleri, belirli bir soruna dar bir teknik perspektiften yaklaşabilir ve yerel bağlamın karmaşıklığını, farklı topluluk kesimlerinin çeşitli ihtiyaçlarını veya bir politikanın olası istenmeyen sonuçlarını gözden kaçırabilir. Sivil katılım ise, bu tür kör noktaların önüne geçerek, yerel bilgi, deneyimsel bilgelik ve farklı uzmanlık alanlarından gelen katkıları politika sürecine dahil eder (Involve, 2005).

- **Meşruiyet ve Hesap Verebilirliğin Artması:** Katılımcı süreçlerle alınan kararlar, halk nezdinde daha fazla kabul görür ve bu da politikaların uygulanmasını kolaylaştırır (OECD, 2001a). Ayrıca, şeffaf ve katılımcı süreçler, kamu kurumlarının eylem ve kararlarından dolayı topluma karşı daha hesap verebilir olmalarını teşvik eder (Civic Space Project 2022).

- **Toplumsal Uyum ve Güvenin Gelişmesi:** Sivil katılım, farklı toplumsal kesimler arasında diyalog ve işbirliği ortamı yaratarak toplumsal uyuma katkıda bulunur. Vatandaşların kamu kurumlarıyla etkileşimde bulunması ve süreçlere dahil olması, devlete ve birbirlerine olan güvenlerini artırabilir (Sherrod vd., 2010). Katılımcı süreçler, farklı görüşlerin ve çıkarların yapıcı bir diyalog ortamında ifade edilmesine olanak tanıyarak, toplumsal çatışmaların ortaya çıkmasını önleyebilir veya mevcut çatışmaların barışçıl bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunabilir ve bir uzlaşma kültürünün gelişmesini teşvik edebilir (Involve, 2005).

- **İyi Yönetişim:** Sivil katılım, iyi yönetişimin temel bir bileşenidir. Şeffaflık, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, duyarlılık ve etkililik gibi iyi yönetişim ilkelerinin hayata geçirilmesinde sivil toplumun aktif rolü kritik öneme sahiptir (Karakurt Tosun, 2007, s. 2; Doğan, 2016, s. 97).

İlgili Kaynaklar

Nedir?

Argüden Yönetişim Akademisi Belediye Yönetişim Karnesi, Türkiye'deki belediyelerin yönetişim kalitesini değerlendirmek amacıyla hazırlanmış kapsamlı bir analizdir. Bu rapor, belediyelerin yönetişim performanslarını ölçerken katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sürdürülebilirlik gibi temel ilkeleri temel almaktadır. Yayın kapsamında Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri ve nüfusu yüksek olan ilçe belediyelerinin yönetişim uygulamaları objektif kriterlerle değerlendirilmekte, belediyelerin paydaş katılımı süreçleri ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusundaki faaliyetleri detaylı bir biçimde incelenmektedir.

Neden İlgili?

Yönetişim Karnesi, iyi yönetişim ilkelerinin yerel yönetimlerde ne ölçüde uygulandığını ortaya koyarak, Uşak ili özelinde geliştirilecek politika önerileri ve uygulama önerilerine yönelik somut ve karşılaştırmalı bir referans sağlamaktadır.

Link:
https://argudenacademy.org/publications/Arguden-Yonetisim-Akademisi-Belediye-Yonetisim-Karnesi-2023.pdf

- **Bireysel ve Toplumsal Kapasite Gelişimi:** Katılım, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve becerilerini artırmaları, yeni yetkinlikler kazanmaları için bir öğrenme ortamı sunar. Bu, gelecekteki büyüme ve gelişme için sağlam bir temel oluşturur ve özellikle yerel düzeyde daha güçlü ve kendi sorunlarına çözüm üretebilen toplulukların oluşmasına yardımcı olur (UNDESA, 2007). Özellikle gençlerin sivil katılımı, onların toplumsal sorunlara duyarlılık kazanmalarını, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve işbirliği gibi önemli yaşam becerilerini geliştirmelerini, içgörü kazanmalarını ve örgütsel kapasitelerini artırmalarını sağlar.

OECD (2001b), vatandaşlarla ortaklık kurmanın üç temel gerekçesini vurgular: (1) daha iyi politika sonuçları için bilgi toplama ve politika tasarımını iyileştirme; (2) kararların meşruiyetini artırma ve uygulama sürecindeki engelleri azaltma; (3) hükümete olan güveni artırma (s. 22-25). Bu noktalar, sivil katılımın sadece demokratik bir ideali yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda pratik faydalar sağladığını da göstermektedir.

4.3.4. Sivil Katılımın Temel İlkeleri

Etkili, anlamlı ve meşru sivil katılım süreçlerinin hayata geçirilebilmesi için uyulması gereken bir dizi temel ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler, katılımın sadece şekilsel bir egzersiz olmaktan çıkıp, gerçek bir etki yaratmasını ve demokratik yönetişime katkı sunmasını hedefler. Bu bölümde, şeffaflık ve açıklık, kapsayıcılık ve eşitlik, erken ve zamanında katılım, hesap verebilirlik ve geri bildirim, etki yaratma ve kararlara yansıma, kaynaklara ve bilgiye erişim ile süreçlerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi gibi temel ilkeler detaylandırılacaktır.

- **Açıklık ve Şeffaflık:** Katılım süreçleri ve amaçları hakkında kamuoyuna net, zamanında ve erişilebilir bilgi sağlanmalıdır. Karar alma süreçlerinin hangi aşamada olduğu, kimlerin katılabileceği, katılım yöntemleri ve beklenen sonuçlar açıkça belirtilmelidir (Civic Space Project, 2022; Güleç, 2020). Bu ilkenin hayata geçirilmesi için kamu kurumlarının, danışmaya açılacak tüm taslak belgeleri, danışma sürecinin takvimi ve işleyişi hakkındaki bilgileri ve süreç sonunda katılımcı görüşlerine verilen yanıtları ve geri bildirimleri kolayca erişilebilir bir şekilde (örneğin, kurum web sitesinde özel bir bölümde) yayınlaması beklenir. Sunulan tüm bilgilerin erişilebilir formatlarda ve ücretsiz olarak sağlanması da şeffaflığın bir gereğidir (UNDESA, 2007; Involve, 2005).

- **Kapsayıcılık ve Eşitlik:** Katılım fırsatları, toplumun tüm kesimlerine, özellikle de normalde seslerini duyurmakta zorlanan dezavantajlı gruplara açık olmalıdır. Dil, maliyet, zaman, mekan gibi engellerin ortadan kaldırılması ve farklı katılım kanallarının sunulması önemlidir (Involve, 2005; OECD, 2001b). Özellikle geleneksel olarak karar alma süreçlerinden dışlanmış veya seslerini duyurmakta zorluk çeken gruplara (örneğin, yoksullar, azınlıklar, engelliler, yaşlılar, gençler) ulaşmak ve onların katılımını sağlamak için özel çaba ve destek mekanizmaları geliştirilmelidir (Civic Space Project, 2022). Dışlanmış veya "ulaşılması zor" grupların katılımının önemi ve bunun için özel çaba gösterilmesi gerektiği bu noktada kritik bir anlam kazanır. Sadece bir davet göndermek, bu derin köklü engelleri aşmak için genellikle yeterli olmaz. Özel destek, teşvikve bilgi asimetrisini ortadan kaldıracak temel bilgiler gruplara sunulmalıdır (Civic Space Project, 2022).

- **Erken ve Zamanında Katılım:** Sivil katılım, karar alma sürecinin sadece son aşamalarında değil, mümkün olan en erken aşamadan itibaren başlamalı ve süreç boyunca devam etmelidir.

Bu, katılımcıların gündemi şekillendirme ve anlamlı girdiler sunma olasılığını artırır (Civic Space Project 2022). Erken katılım ilkesi, sadece sürecin zamanlamasıyla ilgili bir konu değildir; aynı zamanda katılımın neye yönelik olduğu, yani hangi aşamada ve hangi konular üzerinde katılım sağlandığıyla da yakından ilişkilidir. Sorun tanımlama ve gündem belirleme aşamasındaki bir katılım, sadece önceden belirlenmiş politika seçeneklerinin tartışıldığı veya bir taslak metin üzerine görüş alındığı aşamadaki katılımdan çok daha derin ve köklü bir etki potansiyeline sahiptir (UNDESA, 2007).

- **Hesap Verebilirlik ve Geri Bildirim:** Hesap verebilirlik ve geri bildirim, sivil katılım süreçlerinin meşruiyetini, şeffaflığını ve sürdürülebilirliğini sağlayan temel ilkelerdendir (İzci ve Erinmez, 2024). Katılımcı süreçler, sadece süreci yürüten veya görevlendiren kamu kurumlarına karşı değil, aynı zamanda sürece dahil olan tüm katılımcılara ve daha geniş anlamda topluma karşı da hesap verebilir olmalıdır. Bu hem süreçlerin işleyişinin hem de bu süreçlerden elde edilen sonuçların ve alınan kararların düzenli, açık ve anlaşılır bir şekilde kayıt altına alınmasını ve raporlanmasını gerektirir (Güleç, 2020; OECD, 2001b;UNDESA,2007). Kamu kurumları, katılım süreçleri sonunda toplanan tüm yorumların ve görüşlerin bir özetini yayınlamalı ve bu girdilerin hangilerinin neden kabul edildiğini, hangilerinin ise neden dikkate alınmadığını gerekçeleriyle birlikte açıklamalıdır. Katılımcılara süreç ve sonuçlar hakkında düzenli geri bildirimde bulunulması, güveni artırır ve gelecekteki katılımları teşvik eder (Güleç, 2020; OECD, 2001b;UNDESA,2007).

- **Etki Yaratma ve Kararlara Yansıma:** Katılım süreçleri, belirli ve açıkça tanımlanmış amaçlara hizmet etmelidir. Katılımcıların, girdilerinin karar alma süreçleri üzerinde gerçek bir etki yaratma potansiyeline sahip olduğunu görmeleri kritik öneme sahiptir. Aksi takdirde, "katılım yorgunluğu" ortaya çıkabilir (Invole, 2005. s. 31).

Ek Bilgi	*"Etki" kavramı, her zaman katılımcıların tüm taleplerinin veya önerilerinin birebir kabul edilmesi anlamına gelmeyebilir. Katılımın yarattığı etki, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir.* *Örneğin, bir politika önerisinin temel çerçevesi değişmese bile, katılımcıların dile getirdiği endişeler doğrultusunda potansiyel olumsuz etkileri azaltacak ek önlemler alınması veya belirli grupların özel ihtiyaçlarını gözeten düzenlemeler yapılması da önemli bir etki olarak kabul edilebilir. Benzer şekilde, bir katılım süreci sonucunda, belirli bir soruna yönelik kamuoyu farkındalığının artması, konunun politika gündeminde daha üst sıralara taşınması veya daha önce dikkate alınmayan yeni politika alternatiflerinin tartışmaya açılması da değerli etkilerdir.*

- **Esneklik ve Uyarlanabilirlik:** Tek bir katılım modelinin her duruma uymayacağı kabul edilmeli, farklı konular ve hedef kitleler için uygun katılım yöntemleri ve araçları esnek bir şekilde seçilmelidir (Karsten, 2012, s. 6; Güleç, 2020, s. 30).

- **Kaynak ve Kapasite:** Etkili katılım süreçleri, yeterli zaman, mali kaynak ve insan kaynağı gerektirir. Hem kamu kurumlarının hem de sivil toplum aktörlerinin katılım süreçlerini yürütebilmeleri ve bu süreçlere etkin bir şekilde dahil olabilmeleri için gerekli kapasitelerinin geliştirilmesi önemlidir (OECD, 2001b, s. 61).

- **Saygı ve Ortaklık:** Katılım süreçleri, karşılıklı saygı, güven ve yapıcı diyalog temelinde yürütülmelidir. Kamu kurumları ile sivil toplum arasında bir ortaklık anlayışının geliştirilmesi,

daha verimli ve sürdürülebilir bir işbirliğine zemin hazırlar (Model Standards for Civil Participation in the Decision-Making Processes, 2022, s. 5).

Bu ilkeler, sivil katılımın demokratik yönetişimin kalitesini artırmada ve daha adil, etkili ve meşru politikaların oluşturulmasında oynadığı merkezi rolü pekiştirmektedir. Türkiye'de de sivil katılımın bu ilkeler ışığında güçlendirilmesi, Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gibi ulusal hedeflere ulaşmada ve genel olarak demokratik standartların yükseltilmesinde önemli bir adım olacaktır (Karakurt Tosun, 2007).

5. Yerel Yönetimlerde Sivil Katılım ve İklim Bilincine Dair Yasal Düzenlemeler

Türkiye'deki yerel yönetimlerin, iklim değişikliğinin artan tehditleri karşısında sivil katılımı etkin bir şekilde kullanarak iklim bilincini artırma ve iklim dirençli politikalar geliştirme potansiyeli, mevcut ulusal yasal çerçeve ve uluslararası standartlarla olan ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu bölüm, öncelikle Türkiye'deki ulusal mevzuat ve yasal çerçevenin sivil katılım ve iklim eylemi konularını nasıl ele aldığını, yerel yönetimlere ne gibi yükümlülükler getirdiğini ve bu mevzuatın pratikteki iyi uygulama örneklerini inceleyecektir. Ardından, Türkiye'nin taraf olduğu veya etkilendiği uluslararası iklim ve katılımcılıkla ilgili anlaşmalar ve standartlar ele alınacak, özellikle Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı'nın yerel yönetimlere olası yansımaları değerlendirilecektir.

5.1. Ulusal Mevzuat ve Yasal Çerçeve

Türkiye'de yerel yönetimlerin sivil katılım süreçleri ve iklim değişikliğine yönelik eylemlerinin etkinliği, büyük ölçüde mevcut hukuki çerçeve tarafından şekillendirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile başlayan, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gibi temel kanunlar ile detaylandırılan bu çerçeve; bir yandan vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının yönetime katılımını hukuki zeminde güvence altına almakta, diğer yandan iklim eylemleri için kurumsal sorumlulukları belirlemektedir. Ayrıca Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçleri ve yakın gelecekte yürürlüğe girmesi beklenen İklim Kanunu taslağı, yerel yönetimlerin bu alandaki yükümlülüklerini daha spesifik hale getirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, mevzuatta var olan bu düzenlemelerin pratikte ne ölçüde etkili olduğu ve uygulama süreçlerindeki boşluklar, daha derinlikli bir tartışmayı gerekli kılmaktadır. Bu bölümde, belirtilen yasal düzenlemeler ışığında Türkiye'de yerel düzeyde sivil katılımın ve iklim politikalarının mevzuat dayanakları incelenerek, bu yapıların sunduğu potansiyeller ve karşılaşılan temel zorluklar değerlendirilmektedir.

5.1.1. Yerel Yönetimler

Türkiye'de yerel yönetimlerin anayasal temelleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (1982) özellikle 123. ve 127. maddelerinde atılmıştır. Anayasa'nın 123. maddesi, "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır." hükmünü amirdir. Bu madde, aynı zamanda kamu tüzel kişiliğinin ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulabileceğini belirtir.

Anayasa'nın 127. maddesi ise mahalli idareleri; "il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri" olarak tanımlamaktadır. Bu madde, yerel yönetimlerin varlık sebebini, temel organlarının oluşum şeklini ve kamu tüzel kişiliğine sahip olduklarını anayasal güvence altına almaktadır.

Anayasal çerçeve incelendiğinde, yerel yönetimlerin ikili bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Bir yandan Anayasa, yerel yönetimlere "idari ve mali özerklik" tanımakta (Anayasa Md. 127), bu da onlara kendi yetki alanlarında belirli bir serbestiyet sağlamaktadır. Diğer yandan, "idarenin bütünlüğü" ilkesi (Anayasa Md. 123) ve merkezi idarenin yerel yönetimler üzerinde sahip olduğu "idari vesayet" yetkisi (Anayasa Md. 127) bu özerkliği sınırlamaktadır. Anayasa'nın 127. maddesinin beşinci fıkrası, "Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir" demektedir. Bu durum, özerkliğin mutlak olmadığını, merkezi idarenin denetim ve gözetim yetkisiyle dengelendiğini ortaya koyar. İdari vesayet, yerel yönetimlerin karar ve eylemlerinin hukuka uygunluk ve bazen de yerindelik açısından merkezi idare tarafından denetlenmesini içerir. Bu ikili yapı, yerel yönetimlerin hem yerel halka karşı sorumlu özerk birimler olmalarını hem de devletin genel idari yapısı içinde merkezi idarenin denetimine tabi birimler olarak faaliyet göstermelerini gerektirir. Bu denge, yerel yönetimlerin hareket alanını ve karar alma süreçlerini doğrudan etkileyen temel bir dinamiktir.

Türkiye'de yerel yönetimler, Anayasa'nın 127. maddesinde belirtilen temel türler üzerinden kanunlarla detaylandırılmıştır. Bu türler ve yasal tanımları şöyledir:

a. İl Özel İdareleri: 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 3. maddesine göre il özel idaresi, "il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanır. İl özel idareleri, ilin kurulmasına dair kanunla kurulur ve ilin kaldırılmasıyla tüzel kişiliği sona erer. Organları; il genel meclisi, il encümeni ve validir.

b. Belediyeler: 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. maddesine göre belediye, "Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmıştır. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. Belediyenin organları; belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

c. Büyükşehir Belediyeleri: 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 3. maddesine göre büyükşehir belediyesi, "sınırları il mülkî sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanır. Toplam nüfusu 750.000'den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir. Büyükşehir belediyeleri, Anayasa'nın 127. maddesinde belirtilen "büyük

yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri" kapsamında değerlendirilir ve ayrı bir yerel yönetim türü değil, belediyelerin özel bir uygulama şeklidir. Organları; büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanıdır.

d. Köyler: 442 sayılı Köy Kanunu'nun 1. maddesine göre, "Nüfusu iki binden aşağı yurtlara (köy)" denir. Köyler, Anayasa'nın 127. maddesi uyarınca "köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere" kurulan kamu tüzel kişileridir. Köy Kanunu'na göre köyün organları; köy derneği, ihtiyar meclisi ve muhtardır.

Yerel Yönetim Türü	Temel Kanun	Anayasal Dayanak (Md. 127)	Temel Görev Alanı
İl Özel İdaresi	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	Evet	Mahalli Müşterek İhtiyaçlar
Belediye	5393 sayılı Belediye Kanunu	Evet	
Büyükşehir Belediyesi	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	Evet (Özel Yönetim Biçimi)	
Köy	442 sayılı Köy Kanunu	Evet	

Tablo 1 Yerel Yönetim Türleri ve İlgili Düzenleyici Kanunlar

Yerel yönetimlerin tanımı ve kapsamı, statik bir yapı arz etmez; tarihsel süreç içerisinde önemli dönüşümler geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan bir miras üzerine , Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren çeşitli reformlarla şekillenmiştir (Batal, 2022). 1924 tarihli Köy Kanunu ve 1930 tarihli Belediye Kanunu bu ilk reformların önemli örnekleridir. Ancak, özellikle son yıllarda 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" gibi radikal yasal düzenlemeler, yerel yönetimlerin yapısını ve kapsamını derinden etkilemiştir (Batal,2022;Adıgüzel, 2016) . Bu kanunla birlikte büyükşehir statüsündeki illerde il özel idareleri ve köy tüzel kişilikleri kaldırılmış, bu birimler mahalleye dönüştürülmüş ve büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına genişletilmiştir. Bu durum, Türkiye'de yerel yönetim yapısında, büyükşehir olan iller ve olmayan iller arasında farklılaşan ikili bir sistemin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Adıgüzel, 2016). Bu raporun hazırlandığı tarihte büyükşehir, ilçe, şehir belediyeleri, il özel idare sisteminde kapsamlı değişiklik yapılması isteği hükümet tarafından dile getirilmiş. Belediyelerin yetkilerine bazı sınırlamalar ve harcamalarına sıkı denetim getirilmesi gayri-resmi olarak tartışmaya açılmıştır (BBC, 2025). Bu tarihsel ve güncel dinamikler, yerel yönetimlerin tanım ve kapsamının yasal ve idari reformlarla sürekli yeniden şekillendiğini mevzuatın ve yetkilerin sivil toplum tarafından takibinin zor bir hale geldiğini göstermektedir. Bu bölümün amacı sivil katılımın dayanağı olarak kullanılabilecek özellikle belediyeler temelinde iklim temelli eylemlerin dayandırılabileceği kanun ve yönetmeliklerin özetlenmesidir.

5.1.3.Yerel Yönetimlerde Sivil Katılımı Düzenleyen Temel Mevzuatlar

5.1.3.1.Anayasal Haklar ve Katılımın Önemi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, demokratik devlet düzeninin bir gereği olarak vatandaşların yönetime katılımını temel bir hak olarak güvence altına almaktadır. Dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkı ve örgütlenme özgürlüğü gibi anayasal haklar, sivil katılımın dolaylı da olsa anayasal dayanaklarını

oluşturur (Varcan vd.,2013). Anayasa'nın yerel yönetimlere ilişkin maddeleri, yerel idarelerin demokratik ilkeler doğrultusunda, halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş özerk yapılar olduğunu belirtir (Aras ve Altınok, 2007). Bu genel çerçeve, yerel düzeyde halk katılımının önemini ve gerekliliğini vurgular.

- **Dilekçe Hakkı:** Anayasa'nın 74. maddesi, "Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir" hükmünü içerir. Bu temel hak, 1 Kasım 1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ile daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kanun, vatandaşların yerel yönetimler de dahil olmak üzere tüm idari makamlara dilek ve şikayetlerini iletebilmelerini ve bu başvurularına cevap alabilmelerini sağlar.

- **Bilgi Edinme Hakkı:** Anayasa'nın 74. maddesine 2010 yılında yapılan değişiklikle "Herkes, bilgi edinme... hakkına sahiptir" ibaresi eklenerek bu hak anayasal güvence altına alınmıştır. 9 Ekim 2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ise bu hakkın kullanımına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir. Kanunun amacı, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarını sağlamaktır. Yerel yönetimler de bu kanun kapsamındadır ve faaliyetleriyle ilgili bilgi ve belgeleri talep edenlere sunmakla yükümlüdürler (4982 s.K. Md. 2, Md. 5).

- **Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı:** Anayasa'nın 34. maddesi, "Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir" demektedir. Bu hak, sivil toplumun ve vatandaşların yerel düzeydeki sorunlar, planlar ve politikalar hakkında kamuoyu oluşturması, taleplerini dile getirmesi ve yerel yönetimler üzerinde demokratik baskı kurması için önemli bir araçtır.

- **Örgütlenme Özgürlüğü:** Anayasa'nın 33. maddesi dernek kurma özgürlüğünü güvence altına alır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında da vurgulandığı üzere, örgütlenme özgürlüğü, demokratik bir toplumun temel gerekliliklerinden olup, vatandaşların ortak hedefleri doğrultusunda bir araya gelerek sivil toplum örgütleri (STÖ) çatısı altında faaliyet göstermelerini sağlar. STÖ'ler, yerel yönetimlerde katılımın ve denetimin önemli aktörleridir.

- **Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı:** Anayasa'nın 67. maddesi, "Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir" hükmünü içerir. Bu hak, yerel yönetimlerin karar organlarının (belediye meclisleri, il genel meclisleri, muhtarlar vb.) demokratik seçimlerle belirlenmesinin ve dolayısıyla yerel yönetimlerin demokratik meşruiyetinin temelini oluşturur.
- **Çevre Hakkı:** Anayasa'nın 56. Maddesi "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirliliğini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." hükmünü içerir. Bu madde, bireylerin sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda ruhsal ve sosyal açıdan da iyi olmalarını sağlayan, yaşanabilir bir

çevreye sahip olma hakkını güvence altına alır. Aynı zamanda, çevrenin korunması ve geliştirilmesinin hem devletin hem de vatandaşların ortak sorumluluğu olduğunu vurgulayarak, sürdürülebilir bir yaşam için bireysel ve toplumsal katılımın önemini ortaya koyar.

Listelenen anayasal haklar birbiriyle yakından ilişkilidir ve birbirini destekler niteliktedir. Özellikle bilgi edinme hakkı, diğer katılım haklarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için bir ön koşul niteliğindedir. Vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerin faaliyetleri, planları ve kararları hakkında yeterli ve doğru bilgiye sahip olmaları, dilekçe haklarını daha etkili kullanmalarını, toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle taleplerini daha bilinçli bir şekilde dile getirmelerini ve genel olarak karar alma süreçlerine daha anlamlı bir katılım sağlamalarını mümkün kılar. Şeffaflık olmadan ve bilgiye erişim kısıtlıyken, katılımın sadece biçimsel kalma riski yüksektir.

Tablo 2 Anayasa'da Sivil Katılımın Temeli Olan Maddeler

Yasal Dayanak (Kanun/Yönetmelik Adı ve Madde Numarası)	Katılım Mekanizmasının Adı/Türü/Madde Kapsamı	Temel İşlevi/Amacı	İlgili Aktörler (Kimler Katılabilir?)	Uygulamadaki Potansiyel Güçlü Yönleri	Uygulamadaki Potansiyel Zayıf Yönleri/Engeller
Madde 33: Dernek Kurma Hürriyeti[1]	*Kolektif Sivil Katılım*	Bireylerin tek başlarına etkili olamayacakları konularda, ortak amaçlar doğrultusunda bir araya gelerek kolektif eylem ve savunuculuk kapasitelerini artırmalarını sağlamak; sivil toplumun güçlenmesine ve çeşitlenmesine zemin hazırlamak.	Vatandaşlar ve karşılıklılık esası ile Türkiye'de ikamet eden yabancılar.	STK'lar aracılığıyla, politika ve karar alma süreçlerine yönelik çok çeşitli ve etkili katılım biçimlerini (araştırma ve raporlama, politika önerileri sunma, savunuculuk ve lobi faaliyetleri, yasal süreçleri takip etme ve müdahil olma, kamuoyu kampanyaları düzenleme, eğitim ve farkındalık artırma, uluslararası ağlara katılım, yerel projeler uygulama vb.) mümkün kılar	STK'ların sürdürülebilir mali kaynaklara erişimde yaşadığı zorluklar (bağışların yetersizliği, proje bazlı fonlamanın getirdiği belirsizlikler, kamu fonlarına erişimde şeffaflık ve eşitlik sorunları). Sivil alana yönelik olası siyasi veya idari baskılar; ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki fiili veya yasal kısıtlamaların STK'ların hareket alanını daraltması. STK'lar arasında yeterli koordinasyon, işbirliği ve ağ oluşturma eksikliği veya tam tersi, belirli alanlarda gereksiz rekabet yaşanması.

[1] Derneklerin kuruluş ve işleyişine ilişkin detaylar 5253 sayılı Dernekler Kanunu ile düzenlenir.

Madde 34: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı	*Doğrudan Sivil Katılım, Kamuoyu Oluşturma*	Sivil toplumun ve vatandaşların yerel düzeydeki sorunlar, planlar ve politikalar hakkında kamuoyu oluşturması, taleplerini dile getirmesi ve yerel yönetimler üzerinde demokratik baskı kurması için önemli bir araç sağlamak.	Herkes (önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız)	Vatandaşların kamuoyu oluşturma ve taleplerini doğrudan dile getirme kapasitesini artırır; yerel yönetimler üzerinde demokratik baskı unsuru oluşturur. İfade özgürlüğünün önemli bir tezahürüdür.	Hakkın kullanımında yasal sınırlamalar ve idari engellerin varlığı; izinsiz toplantı ve gösterilere müdahale riski; güvenlik gerekçesiyle hakkın kısıtlanması.
Madde 56: Çevre Hakkı	*Çevre Hakkının Kullanılması ve Çevresel Ödevlerin Yerine Getirilmesi Yoluyla Dolaylı/Doğrudan Katılım*[2]	Bireylerin ve dolayısıyla toplumun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını anayasal güvence altına almak. Vatandaşların çevresel konularda dava açma veya diğer yasal yollara başvurma hakları için temel bir dayanak oluşturmak.	Vatandaşlar ve karşılıklılık esası ile Türkiye'de ikamet eden yabancılar.	Çevre ve iklim konularında bireysel ve toplumsal farkındalık, bilinç ve sahiplenme için güçlü bir anayasal temel ve referans noktası sunar. Devletin çevre koruma ve iklim değişikliğiyle mücadele yükümlülüklerini yerine getirmesi için bir anayasal zorunluluk ve toplumsal baskı unsuru oluşturur.	Hakkın soyut ve genel niteliği, doğrudan uygulanabilirliği konusunda ve somut katılım mekanizmalarına dönüştürülmesinde yasal ve idari düzeyde ek düzenlemelere ihtiyaç duyulması.
Madde 67: Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı	*Siyasi Katılım, Seçimler ve Referandumlar*	Yerel yönetimlerin karar organlarının demokratik seçimlerle belirlenmesini sağlamak ve yerel yönetimlerin demokratik	Vatandaşlar (kanunda gösterilen şartlara uygun olarak)	Yerel yönetimlerin demokratik meşruiyetini sağlar; vatandaşların yerel yönetimde söz sahibi olmasını ve temsil edilmesini	Seçim sisteminden kaynaklanan dezavantajlar (örneğin, dar bölge sistemi); siyasi partilerin yerel yönetimlerdeki etkisi ve aday

[2] Bu madde doğrudan bir katılım mekanizması tanımlamaktan ziyade, katılımı mümkün kılan temel bir hak ve ödev çerçevesi sunar. Katılım, vatandaşların bu hakkı talep etmesi veya çevresel ödevlerini yerine getirmesi şeklinde ortaya çıkar.

		meşruiyetinin temelini oluşturmak.		güvence altına alır. Yerel düzeyde siyasi katılımı teşvik eder.	belirleme süreçlerinin şeffaflık eksikliği.
Madde 74: Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı	*Katılım, Denetim ve Bilgiye Erişim*	Vatandaşların kamu yönetimine katılımını, taleplerini, görüşlerini ve şikayetlerini resmi kanallarla iletmesini sağlamak. Kamu idaresinin eylem ve işlemlerinde şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırmak.	Vatandaşlar ve karşılıklılık esası ile Türkiye'de ikamet eden yabancılar.	Demokratik yönetişimi, idarenin halka karşı duyarlılığını ve kamu hizmetlerinde kaliteyi artırma potansiyeline sahiptir. Bilgi edinme hakkı, özellikle iklim değişikliğinin etkileri, alınan önlemler, kamu harcamaları ve projeler gibi konularda şeffaflığı artırır; sivil toplumun araştırma, izleme ve savunuculuk kapasitesini güçlendirir.	Dilekçelere verilen yanıtların standart, yetersiz, geç veya sadece formalite düzeyinde kalması; dilekçelerin sonuç alıcı bir etki yaratmaması. Bilgi edinme hakkının kullanımında, 4982 sayılı Kanun'da yer alan istisnaların eniş yorumlanarak bilgiye erişimin engellenmesi.

5.1.4. Temel Yasal Mekanizmalar

5.1.4.1. Belediye Kanunu (5393 Sayılı Kanun) ve Sivil Katılım

5393 sayılı Belediye Kanunu (2005), yerel yönetimlerde sivil katılımın en önemli yasal dayanaklarından biridir ve çeşitli maddeleriyle farklı katılım mekanizmalarını düzenlemektedir. Kanun, belediye yönetimlerinin karar alma ve hizmet sunum süreçlerine vatandaşların ve sivil toplum örgütlerinin dahil olabilmesi için çeşitli mekanizmalar ve platformlar öngörmektedir. Bu mekanizmaların ayrıntılı bir dökümü, işlevleri, aktörleri, potansiyel faydaları ve uygulamada karşılaşılabilecek zorluklar "Tablo 3: Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Sivil Katılımı Düzenleyen Temel Yasal Dayanaklar ve Mekanizmalar" başlıklı bölümde sunulmaktadır.

- **Madde 9- Mahalle Yönetimi ve Muhtarlıklar:** Bu mekanizma, mahallelinin ortak isteklerinin belediye yönetimine iletilmesi ve hizmetlerin mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yürütülmesini temel işlev olarak benimser. Mahalle sakinleri, muhtar ve ihtiyar heyeti bu sürecin temel aktörleridir. Tabandan katılımı sağlaması ve yerel ihtiyaçların doğrudan ifade edilmesine olanak tanıması potansiyel güçlü yönlerindendir. Ancak, muhtarın etkinliğinin ve belediye ile kurduğu ilişkilerin belirleyici olması ve kaynak yetersizliği gibi potansiyel zayıf yönleri ve engelleri bulunmaktadır.

- **Madde 13- Hemşehrilik Hukuku:** Bu madde, belediye sınırları içerisinde ikamet eden herkesin (hemşehrilerin) belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediyenin sağladığı yardımlardan yararlanma hakkına sahip olduğunu belirtir. Üniversiteler, meslek kuruluşları, sendikalar, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve uzmanlar da bu hak kapsamında ilgili aktörler olarak tanımlanmıştır. Geniş bir hak tanımı sunması, tüm sakinleri kapsaması ve özellikle STK'lar ile uzmanların katılımını teşvik etmesi önemli güçlü yönleridir. Buna karşın, bu hakların kullanımı için proaktif mekanizmaların yetersiz kalması, toplumda bu hakka dair bilinç eksikliği ve belediyelerin katılım mekanizmalarının aktif kullanımına yönelik girişimlerinin eksikliği gibi potansiyel zayıflıklar ve engeller mevcuttur

- **Madde 14 Kapsamında Hizmetlerin Vatandaş İhtiyaçlarına Göre Şekillendirilmesi:** Bu hüküm, belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulmasını; hizmet sunumunda özellikle engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumlarına uygun yöntemlerin uygulanmasını amaçlar. İlgili aktörler, belediye sınırları içinde yaşayan tüm vatandaşlar olup, özellikle hizmetlerin doğrudan muhatabı olan engelliler, yaşlılar, düşkünler, dar gelirliler ve bu grupları temsil eden sivil toplum kuruluşlarıdır (dernekler, vakıflar vb.). Hizmetlerin, toplumun tüm kesimlerinin, özellikle de en hassas grupların spesifik ihtiyaçlarına duyarlı hale gelmesini teşvik etmesi potansiyel bir güçlülüktür. Ancak, Madde 14'ün kendisi, katılımın nasıl ve ne ölçüde sağlanacağına dair somut mekanizmalar, yöntemler veya zorunluluklar tanımlamadığı için, uygulamanın tamamen belediyelerin inisiyatifine, vizyonuna ve kapasitesine bağlı kalması önemli bir zayıflıktır. "Uygun yöntemler" veya "ihtiyaçların belirlenmesi" süreçlerinin ne kadar katılımcı ve şeffaf olacağının belirsizliği, göstermelik veya sınırlı katılım riskini beraberinde getirmektedir

Kısa Vaka İncelemesi:

Lizbon Katılımcı Bütçeleme

Lizbon, Katılımcı Bütçe uygulamasını hayata geçiren ilk Avrupa başkenti olup, 15 yıllık geçmişiyle dünya çapında örnek gösterilen bir programa sahiptir. Katılımcı Bütçe (Portekizce: Orçamento Participativo - OP) sayesinde vatandaşlar, Lizbon Belediyesi bütçesinin belirli bir kısmı üzerinde doğrudan karar alma yetkisine sahiptir. Vatandaşlar şehirle ilgili proje önerileri sunar, ardından önerilen projeler halk oylamasına sunulur ve en çok oy alanlar bir sonraki yılın Belediye Faaliyet ve Bütçe Planı'na dahil edilir.

Katkısı ve Anlamı

*Vatandaşların doğrudan kent bütçesi üzerinde söz sahibi olmasını sağlayan bu uygulama, aşağıda belirtilen **sekiz aşamada** yürütülmektedir:*

Lizbon Katılımcı Bütçeleme Sürecinin 8 Aşaması

1. ***Standartların Belirlenmesi:** Katılımcı bütçe uygulamasına dair ilke, kriter ve işleyiş standartları belirlenir ve kabul edilir.*
2. ***Öneri Toplama:** Vatandaşlar, projeye dair önerilerini hem çevrim içi platformlar üzerinden hem de yüz yüze katılım oturumları yoluyla sunarlar.*
3. ***Teknik Analiz ve Tasarım:** Sunulan öneriler uzman ekipler tarafından teknik, mali ve uygulama açısından değerlendirilir; uygulanabilir projelere dönüştürülür.*
4. ***Geçici Liste ve Geri Bildirim:** Ön elemeyi geçen projeler geçici bir listede kamuoyuna sunulur; vatandaşlardan geri bildirim ve itirazlar alınır.*
5. ***İtirazların Değerlendirilmesi ve Nihai Liste:** Gelen şikayet ve öneriler doğrultusunda nihai proje listesi hazırlanır.*
6. ***Oylama:** Nihai listedeki projeler için vatandaşlar oy kullanır. Oylama genellikle açık ve erişilebilir platformlar üzerinden gerçekleştirilir.*
7. ***Sonuçların Açıklanması ve Uygulama:** En çok oy alan projeler kamuoyuna duyurulur ve belediye tarafından uygulamaya geçirilir. Kazanan projeler için kutlama töreni düzenlenir ve vatandaşlar uygulama süreçlerine de dâhil edilir.*
8. ***Değerlendirme ve Raporlama:** Süreç sonunda genel değerlendirme yapılır, uygulama raporu yayımlanır ve bir sonraki yılın süreci için hazırlıklara başlanır. Süreç boyunca vatandaşlar düzenli olarak bilgilendirilir.*

Link: https://lisboaparticipa.pt/pt/op

Benzeri Yerel iyi uygulama örneği: *Bütçem İstanbul projesi bu raporda incelenmiştir (Sayfa 85)*

Vaka İncelemesi 1 Lizbon Belediyesi Katılımcı Bütçeleme

- **Madde 15- Belediye Yetki ve İmtiyazlarının Kullanımında Halkın Bilgilendirilmesi, Görüşlerinin Alınması ve Süreçlere Dahil Olması:** Bu madde, belediyenin yetki ve imtiyazlarını kullanırken kamu yararını, hukuka uygunluğu, şeffaflığı ve hesap verebilirliği ön planda tutmasını sağlamayı amaçlar. Ayrıca, belediyenin alacağı kararların ve yürüteceği faaliyetlerin, belde sakinlerinin genelinin ihtiyaç, beklenti ve öncelikleriyle uyumlu olmasına katkıda bulunmayı hedefler. Bu düzenleme, belediye yetkilerinin daha adil, şeffaf, hesap verebilir ve kamu yararına odaklı bir şekilde kullanılmasını teşvik eder ve yerel demokrasinin ve iyi yönetişim ilkelerinin yerel düzeyde hayata geçirilmesine katkı sağlar. Buna karşın, Madde 15, belediyeye geniş yetkiler tanırken, bu yetkilerin kullanımında katılımın nasıl, ne zaman ve ne ölçüde sağlanacağına dair spesifik usul ve esasları net olarak belirtmediğinden, uygulamanın büyük ölçüde belediye yönetiminin inisiyatifine ve katılımcılık anlayışına bağlı kalması potansiyel bir zayıflıktır.

- **Madde 20,21 ve 23- Belediye Meclisi Toplantılarının Açıklığı ve Kararların Duyurulması:** Bu maddeler, belediye meclisinin karar alma süreçlerinde şeffaflığı sağlamayı ve bu süreçleri kamuoyu denetimine açmayı amaçlar. Tüm halk bu süreçlere katılabilir ve doğrudan gözlem ve bilgi edinme imkanına sahip olur. Ancak, toplantılarda kullanılan teknik dil, katılımın genellikle pasif izlemeyle sınırlı kalması ve toplantı gündemine etki edememe gibi durumlar potansiyel zayıf yönlerdir.

- **Madde 24- İhtisas Komisyonlarına Katılım :** Uzmanlık gerektiren konularda ve farklı çıkar gruplarının görüşlerinin belediye meclisi karar süreçlerine yansıtılması hedeflenir. Muhtarlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve ilgili STK temsilcileri bu komisyonlara katılabilirler, ancak oy hakları bulunmamaktadır. Teknik konularda karar kalitesini artırma ve farklı perspektiflerin sunulması potansiyel güçlü yönleridir. Oy hakkının olmaması, katılımın davete bağlı olabilmesi ve komisyonda dile getirilen görüşlerin karar alma süreçlerinde ne ölçüde dikkate alındığının belirsiz olması ise önemli zayıflıklardır.

- **Madde 41- Stratejik Plan ve Performans Programına Katılım:** Belediyelerin uzun vadeli planlama süreçlerinde sivil toplum kuruluşlarının ve uzmanların görüşlerinin alınması amaçlanır. Üniversiteler, meslek odaları ve ilgili STK'lar bu süreçlere dahil olabilecek aktörlerdir. Bu katılım, hazırlanan planların toplumsal ihtiyaçlara daha duyarlı olmasını ve uygulanabilirliğini artırma potansiyeline sahiptir. Ancak, katılımın zaman zaman şekilsel kalması riski ve dile getirilen görüşlerin plana ne ölçüde yansıtıldığının takibinin zor olması gibi potansiyel zayıflıklar bulunmaktadır.

Kısa Vaka İncelemesi:	***Stratejik Planlamada Mahalle Odaklı Katılım ve Kapsayıcılık Yaklaşımı*** *Maltepe Belediyesi, 2020–2024 Stratejik Plan hazırlık sürecinde katılımcılığı mahalle düzeyinde ele alarak yürütmüştür. Planlama süreci kapsamında her bir mahallede mevcut sorunlar, ihtiyaçlar ve beklentiler doğrudan yerinden toplanmış; bu veriler doğrultusunda belediyenin beş yıllık yol haritası şekillendirilmiştir.* ***Katkısı ve Anlamı***

	Stratejik planların mahalle bazında oluşturulması, hizmetlerin yerel gerçekliklere dayalı olarak belirlenmesini sağlar. Bu yöntem sayesinde belediye, farklı toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarını daha bütüncül biçimde anlayabilir ve buna uygun çözümler üretebilir. ***Kaynak:*** https://belediyekarnesi.argudenacademy.org/iyi-uygulama-ornekleri **Link:** http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/wCP1U+Maltepe_20-24_SP.pdf

Vaka İncelemesi 2 Stratejik Planlamada Mahalle Odaklı Katılım ve Kapsayıcılık Yaklaşımı

- **Madde 76 ve Kent Konseyleri Yönetmeliği- Kent Konseyleri:** Kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, yönetişim ilkelerinin benimsenmesi ve çok aktörlü bir katılım platformunun oluşturulması temel amaçlarıdır. Kamu kurumları, STK'lar, siyasi partiler, üniversiteler, meslek kuruluşları ve muhtarlar gibi geniş bir yelpazeden temsilciler kent konseylerinde yer alabilir. Geniş tabanlı temsil imkanı sunması, ortak akıl oluşturma potansiyeli ve belediye politikalarına etki etme imkanı güçlü yönleridir. Buna karşın, belediyeye mali ve idari açıdan bağımlı olmaları, alınan kararların tavsiye niteliğinde olması, konsey içi temsiliyet sorunları ve siyasi etkileşimlere açık olmaları gibi potansiyel zayıflıkları ve engelleri de mevcuttur.

Kısa Vaka İncelemesi:	***Mahalle Düzeyinde Katılım: Mahalle Meclisleri Uygulaması*** *Esenyurt Belediyesi, Kent Konseyi aracılığıyla ilçeye bağlı 18 mahallede Mahalle Meclisleri'nin kurulmasını desteklemiştir. Muhtarlık Müdürlüğü koordinasyonunda kurulan bu yapılar, her mahallede yaşayanların ihtiyaç, talep ve beklentilerini dile getirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Meclisler doğrudan belediye ile iletişim kurarak belirli aralıklarla toplantılar gerçekleştirmektedir.* ***Katkısı ve Anlamı*** *Mahalle düzeyinde hayata geçirilen bu uygulama, yerel yönetimlerle yurttaşlar arasında iş birliğini güçlendiren ve ortak akılla çözüm geliştirmeyi teşvik eden bir mekanizma sunmaktadır. Bu yönüyle, katılımcı demokrasinin yerleşmesine katkı sağlayan önemli bir yaklaşımdır.* **Link:**

Vaka İncelemesi 3 Esenyurt Belediyesi Mahalle Meclisleri Uygulaması

- **Gönüllü Katılım (Madde 77; İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği):** Yerel hizmetlere (sağlık, eğitim, çevre vb.) gönüllü bireylerin ve kuruluşların aktif katılımının sağlanması hedeflenir. Reşit bireyler, tüzel kişiler ve STK'lar gönüllü katılımda bulunabilirler. Hizmet kalitesini artırma, toplumsal dayanışmayı güçlendirme ve kaynak verimliliğine katkı sağlama potansiyel faydalarıdır. Ancak, belediyelerin gönüllü yönetimi konusunda yeterli deneyim ve bilgiye sahip olmaması, gönüllülerin sürdürülebilirliğinin

sağlanmasındaki zorluklar, koordinasyon güçlükleri ve gönüllü emeğinin istismarı riski gibi potansiyel zayıf yönleri bulunmaktadır.

Yasal Dayanak (Kanun/Yönetmelik Adı ve Madde Numarası)	Katılım Mekanizmasının Adı/Türü/Madde Kapsamı	Temel İşlevi/Amacı	İlgili Aktörler (Kimler Katılabilir?)	Uygulamadaki Potansiyel Güçlü Yönleri	Uygulamadaki Potansiyel Zayıf Yönleri/Engeller
Madde 9	*Mahalle Yönetimi ve Muhtarlıklar*	Mahallelinin ortak isteklerinin dikkate alınması, hizmetlerin ihtiyaca uygun yürütülmesi.	Mahalle sakinleri, muhtar, ihtiyar heyeti.	Tabandan katılım, yerel ihtiyaçların doğrudan iletilmesi.	Muhtarın etkinliği ve belediye ile ilişkilerine bağlı olması, kaynak yetersizliği.
Madde 13	*Hemşehrilik Hukuku*	Belediye karar ve hizmetlerine katılma, bilgilenme, yardımlarından yararlanma hakkı.	İkamet eden herkes (hemşehriler), üniversiteler, meslek kuruluşları, sendikalar, STK'lar, uzmanlar.	Geniş bir hak tanımı, tüm sakinleri kapsar, STK ve uzman katılımını teşvik eder.	Hakların kullanımı için proaktif mekanizmaların yetersizliği, bilinç eksikliği, belediyelerin katılım mekanizmalarının aktif kullanımına yönelik girişimlerinin eksikliği.
Madde 14[3]	*Madde 14 Kapsamında Hizmetlerin Vatandaş İhtiyaçlarına Göre Şekillendirilmesi ve Uygun Yöntemlerle Sunulması Süreci*	Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.	Belediye sınırları içinde yaşayan tüm vatandaşlar; özellikle hizmetlerin doğrudan muhatabı olan engelliler, yaşlılar, düşkünler, dar gelirliler ve bu grupları temsil eden sivil toplum kuruluşları (dernekler, vakıflar vb.).	Hizmetlerin, toplumun tüm kesimlerinin, özellikle de en hassas grupların spesifik ihtiyaçlarına duyarlı hale gelmesini teşvik eder.	Madde 14'ün kendisi, katılımın nasıl ve ne ölçüde sağlanacağına dair somut mekanizmalar, yöntemler veya zorunluluklar tanımlamadığı için, uygulamanın tamamen belediyelerin inisiyatifine, vizyonuna ve kapasitesine bağlı kalması. "Uygun yöntemler" veya "ihtiyaçların belirlenmesi" süreçlerinin ne

[3] Not: Madde 14 spesifik bir katılım yöntemini zorunlu kılmasa da, "uygun yöntemlerin" tespiti için belediyenin bu aktörlerle anket, toplantı, çalıştay, odak grup görüşmeleri gibi çeşitli yollarla etkileşim kurması beklenir

					kadar katılımcı ve şeffaf olacağının belirsizliği; göstermelik veya sınırlı katılım riski.
Madde 15	*Belediye Yetki ve İmtiyazlarının Kullanımında Halkın Bilgilendirilmesi, Görüşlerinin Alınması ve Süreçlere Dahil Olması*[4]	Belediyenin Madde 15'te sayılan yetkilerini kullanırken şeffaflığı sağlaması, belde sakinlerini bilgilendirmesi, görüşlerini alması ve denetim süreçlerine katılımlarını mümkün kılması.	Belediyenin yetki ve imtiyazlarını kullanırken kamu yararını, hukuka uygunluğu, şeffaflığı ve hesap verebilirliği ön planda tutmasını sağlamak. Belediyenin alacağı kararların ve yürüteceği faaliyetlerin, belde sakinlerinin genelinin ihtiyaç, beklenti ve öncelikleriyle uyumlu olmasına katkıda bulunmak.	Belediye yetkilerinin daha adil, şeffaf, hesap verebilir ve kamu yararına odaklı bir şekilde kullanılmasını teşvik eder. Yerel demokrasinin ve iyi yönetişim ilkelerinin (şeffaflık, katılım, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, etkililik) yerel düzeyde hayata geçirilmesine katkı sağlar	Madde 15, belediyeye geniş yetkiler tanırken, bu yetkilerin kullanımında katılımın nasıl, ne zaman ve ne ölçüde sağlanacağına dair spesifik usul ve esasları net olarak belirtmediğinden, uygulamanın büyük ölçüde belediye yönetiminin inisiyatifine ve katılımcılık anlayışına bağlı kalması.
Madde 20[5], 21, 23	*Belediye Meclisi Toplantılarının Açıklığı ve Kararların Duyurulması*	Şeffaflık, halkın bilgiye erişimi, karar süreçlerini izleme.	Tüm halk.	Doğrudan gözlem ve bilgi edinme imkanı. Belediye meclisinin karar alma süreçlerinde şeffaflığı sağlamak ve bu süreçleri kamuoyu denetimine açmak	Toplantıların teknik dili, katılımın pasif izlemeyle sınırlı kalması, gündeme etki edememe.

[4] Not: Madde 15, bu yetkilerin kullanımında spesifik bir katılım yöntemini zorunlu kılmasa da, belediyenin Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde bilgi vermesi, belediye meclisi toplantılarının halka açık olması (Md. 20), stratejik plan ve performans programı hazırlık süreçlerinde (Md. 41) veya Kent Konseyi (Md. 76) gibi mekanizmalar aracılığıyla ya da özel olarak düzenleyeceği halk toplantıları, forumlar, anketler ve çalıştaylar yoluyla halkın görüşünü alması ve katılımını sağlaması demokratik yönetimin bir gereğidir.

[5] Not: Madde 20, toplantıları izleme hakkını düzenler; doğrudan söz alıp tartışmalara katılma şeklinde aktif bir katılımı garanti etmez. Ancak, bazı belediye meclisleri kendi içtüzükleri veya teamülleri çerçevesinde, belirli konularda veya toplantıların belirli bölümlerinde halka söz hakkı tanıyabilmektedir.

Madde 24	*İhtisas Komisyonlarına Katılım*	Uzmanlık ve farklı çıkar gruplarının görüşlerinin karar süreçlerine yansıması. [5]	Muhtarlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, ilgili STK temsilcileri (oy hakkı yok).	Teknik konularda karar kalitesini artırma, farklı perspektifler sunma.	Oy hakkı olmaması, katılımın davete bağlı olabilmesi, görüşlerin ne ölçüde dikkate alındığının belirsizliği.
Madde 41	*Stratejik Plan ve Performans Programına Katılım*	Uzun vadeli planlamada sivil toplum ve uzman görüşlerinin alınması. [6]	Üniversiteler, meslek odaları, ilgili STK'lar.	Planların toplumsal ihtiyaçlara duyarlılığını ve uygulanabilirliğini artırma.	Katılımın şekilsel kalması riski, görüşlerin plana yansıtılma düzeyinin takibinin zorluğu.
Madde 76; Kent Konseyleri Yönetmeliği	*Kent Konseyleri*	Kent vizyonu geliştirme, hemşehrilik bilinci, yönetişim ilkelerinin benimsenmesi, çok aktörlü katılım. [7]	Kamu kurumları, STK'lar, siyasi partiler, üniversiteler, meslek kuruluşları, muhtarlar vb. temsilcileri.	Geniş tabanlı temsil, ortak akıl oluşturma, belediye politikalarına etki etme potansiyeli.	Belediyeye bağımlılık (mali, idari), kararların tavsiye niteliğinde olması, iç temsiliyet sorunları, siyasi etkileşimler. [8]
Madde 77; İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği	*Gönüllü Katılım*	Yerel hizmetlere (sağlık, eğitim, çevre vb.) gönüllülerin aktif katılımı. [4]	Reşit bireyler, tüzel kişiler, STK'lar.	Hizmet kalitesini artırma, toplumsal dayanışmayı güçlendirme, kaynak verimliliği.	Belediyelerin gönüllü yönetimi konusunda deneyim ve bilgi ihtiyacı, gönüllülerin sürdürülebilirliği, koordinasyon zorlukları, gönüllü emeğinin istismarı riski.

Tablo 3 5393 Sayılı Belediye Kanunu- Sivil Katılımı İçeren Kanun Maddeleri

5.1.4.2. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (4982 Sayılı Kanun)

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, "herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu" ilkesinden hareketle, vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarının (yerel yönetimler dahil) elindeki bilgi ve belgelere erişimini güvence altına alır (Aras ve Altınok, 2009). Bu kanun, yerel yönetimlerin şeffaflığı ve hesap verebilirliği açısından temel bir araçtır ve vatandaşların belediye faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmalarını, dolayısıyla karar alma süreçlerine daha bilinçli bir şekilde katılmalarını sağlar (Pektaş, 2019).Yerel yönetimler, bu kanun kapsamında kendilerine yapılan başvuruları etkin, süratli ve doğru bir şekilde sonuçlandırmakla yükümlüdür (Aras ve Altınok, 2009). Çevre Kanunu da, çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkı konusunda Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na atıfta bulunmaktadır (Özlüer, 2018).

İlgili Kaynaklar	***Nedir?*** *TÜSEV'in Sivil Toplum Kuruluşları için Bilgi Edinme Hakkı: Vaka Analizi Raporu ve Fevzi Özlüer tarafından yazılmış ve Ekoloji Kolektifi tarafından yayınlanan "Bilgi Edinme Hakkı Rehberi ve Uygulama Örnekleri" STK'ların Türkiye'de bilgi edinme hakkını kullanırken karşılaştıkları somut zorlukları, elde ettikleri başarı örneklerini, başvuru süreçlerindeki iyi uygulamaları ve bu temel hakkın daha etkin bir şekilde kullanılması için kamu kurumlarına ve STK'lara yönelik önerileri içermektedir.* ***Neden İlgili?*** *Vaka analizlerinin varlığı, bilgi edinme hakkının sadece soyut bir yasal metin olmaktan çıkıp, pratikte STK'lar için ne anlama geldiğini, hangi zorluklarla karşılaşılabileceğini ve bu zorlukların nasıl aşılabileceğini somutlaştırması açısından değerlidir. Başarılı örnekler, Uşak'taki STK'ları bu hakkı kullanma konusunda cesaretlendirebilir ve onlara ilham verebilir.* ***Kaynak 1:*** *https://tusev.org.tr/sivil-toplum-kuruluslari-icin-bilgi-edinme-hakki/* ***Kaynak 2:*** *https://ekolojikolektifi.org/portfolio/970/*

5.1.4.3. Çevre Kanunu (2872 Sayılı Kanun) ve Katılım

Çevre Kanunu'nun (1983) 3. maddesinin (e) bendi, "Çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür." hükmünü içermektedir (TBB, 2011). Bu hüküm, özellikle çevre ve iklim değişikliği gibi konularda sivil katılımın yasal bir zorunluluk olduğunu ve yerel yönetimlerin bu katılımı aktif olarak teşvik etmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

5.1.4.4. İl Özel İdaresi Kanunu (5302 Sayılı Kanun) ve Katılım

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu da, il genel meclisleri için belediye meclislerindekine benzer bilgi edinme ve denetim yolları öngörmektedir. Bunlar arasında faaliyet raporunun değerlendirilmesi, soru, genel görüşme ve denetim komisyonu gibi mekanizmalar bulunmaktadır (Pektaş, 2019). Bu

mekanizmalar, il düzeyindeki yerel yönetimlerin de halka karşı sorumlu ve şeffaf olmalarını hedeflemektedir.

Yasal Dayanak (Kanun/Yönetmelik Adı ve Madde Numarası)	Katılım Mekanizmasının Adı/Türü/Madde Kapsamı	Temel İşlevi/Amacı	İlgili Aktörler (Kimler Katılabilir?)	Uygulamadaki Potansiyel Güçlü Yönleri	Uygulamadaki Potansiyel Zayıf Yönleri/Engeller
4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	*Bilgi Edinme Hakkı*	Kamu kurumlarının (yerel yönetimler dahil) elindeki bilgi ve belgelere erişim.	Herkes (gerçek ve tüzel kişiler).	Şeffaflık, hesap verebilirlik, bilinçli katılım için temel.	İstisnaların geniş yorumlanması, yanıtlama sürelerindeki gecikmeler, talep edilen bilginin formatı.
2872 Sayılı Çevre Kanunu - Madde 3/e	*Çevre Politikalarına Katılım Hakkı*	Çevre politikalarının oluşmasında katılımın esas olması, yerel yönetimlerin katılım ortamı yaratma yükümlülüğü. [11]	Herkes (idare, meslek odaları, birlikler, STK'lar, vatandaşlar).	Çevresel kararların meşruiyetini ve etkinliğini artırma.	Katılımın nasıl sağlanacağına dair detayların yetersizliği, yükümlülüğün pratikte ne kadar yerine getirildiği.
2872 Sayılı Çevre Kanunu- Madde 30	*Çevre Politikalarına Katılım Hakkı*	Vatandaşların, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların çevresel konularda doğru, güncel ve kapsamlı bilgiye sahip olmasını, potansiyel çevresel riskleri, kirlilik kaynaklarını ve bunların sağlık etkilerini öğrenmesini mümkün kılmak. Çevresel karar alma süreçlerine katılım hakkının (Çevre Kanunu Madde 3) etkin, anlamlı ve bilinçli bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli	Herkes (gerçek ve tüzel kişiler).	Çevresel şeffaflığın ve kamu kurumlarının hesap verebilirliğinin artırılmasında temel ve vazgeçilmez bir araçtır. Vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının çevresel sorunları tespit etme, analiz etme, araştırma yapma, kanıt toplama ve çözüm önerileri geliştirme kapasitelerini önemli ölçüde artırır.	Bilgi edinme taleplerine yanıt verme sürelerinin (genellikle 15-30 iş günü) uzun olması, idarelerin keyfi geciktirmeleri veya talepleri yanıtsız bırakması. Kanunda ve ilgili mevzuatta belirtilen bilgi edinme hakkının istisnalarının kamu kurumları tarafından çok geniş ve keyfi bir şekilde yorumlanarak bilgiye erişimin haksız yere engellenmesi. Vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi edinme

		olan temel bilgi altyapısını oluşturmak			hakkından, başvuru usullerinden, haklarını arama yollarından yeterince haberdar olmaması. Çevreyle ilgili bilgi" tanımının dar yorumlanarak, örneğin çevresel etkileri olan ekonomik veya sosyal politikalara ilişkin bazı bilgilerin kapsam dışı bırakılması.
5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu[6]	*İl Genel Meclisi Denetim ve Bilgi Edinme Yolları*	İl özel idaresinin (vali ve il encümeni başta olmak üzere idari birimlerinin) eylem ve işlemlerinde şeffaflığı sağlamak ve kamuoyuna karşı hesap verebilirliğini artırmak. İl özel idaresinin faaliyetleri, mali durumu, performansı ve politikaları hakkında kamuoyunu (dolaylı olarak meclis aracılığıyla) bilgilendirmek ve bilinçli bir kamuoyu oluşumuna zemin hazırlamak.	İl genel meclisi üyeleri (denetim hakkını kullanan, soru soran, görüşme açan, komisyonda yer alan seçilmiş temsilciler) **Dolaylı Katılımcılar/Faydalanıcılar:** İl sınırları içinde yaşayan tüm vatandaşlar ve tüzel kişiler.[7]	İl genel meclisinin, yürütme organı olan vali ve idaresi üzerindeki denetim gücünü artırarak yerel düzeyde demokratik kontrol mekanizmalarını güçlendirir. Yıllık faaliyet raporları, denetim komisyonu raporları gibi kamuya açıklanması gereken belgeler aracılığıyla, kamuoyunun il yönetiminin performansı ve kaynak kullanımı hakkında bilgiye dayalı değerlendirme yapmasına olanak tanır.	Bu denetim mekanizmalarının etkinliği ve başarısı, büyük ölçüde il genel meclisi üyelerinin konuyla ilgili bilgi düzeyine, uzmanlığına, siyasi bağımsızlığına ve denetim görevini ne kadar etkin ve ciddiyetle yerine getirme isteğine bağlıdır.

[6] 6360 sayılı Kanun ile 30 büyükşehir belediyesi olan ilde il özel idareleri kaldırıldığı için, bu mekanizmalar artık sadece büyükşehir statüsünde olmayan 51 ilde geçerlidir.

[7] Not: Vatandaşların bu mekanizmalara doğrudan müdahil olup soru sorması, genel görüşmeye katılması veya denetim komisyonunda yer alması gibi bir durum genellikle söz konusu değildir. Katılım, esas olarak seçilmiş temsilciler aracılığıyla ve süreçlerin şeffaflığı ilkesi üzerinden gerçekleşir

ÇED Yönetmeliği - Madde 9	*Halkın Katılımı Toplantısı), Paydaş Katılım Planı (PKP)*	Proje bazlı bilgilendirme ve görüş alma	Herkes (gerçek ve tüzel kişiler)	İklimi etkileyebilecek projelerin (enerji santralleri, büyük sanayi tesisleri vb.) ÇED süreçlerinde halkın ve STK'ların katılımı	Katılımın zamanlaması, kapsamı, sunulan görüşlerin dikkate alınma düzeyi konusundaki sorunlar, sürecin karmaşıklığı 14

Tablo 4 Diğer Ulusal Kanun ve Yönetmeliklerde Sivil Katılım

5.1.5. İklim ve Çevre ile İlgili Yasal Çerçeve

İklim değişikliği, sınır tanımayan küresel bir sorun olsa da etkileri yerel düzeyde, şehirlerimizde ve topluluklarımızda derinden hissedilir. Bu durum, yerel yönetimlere ve sivil katılımın tüm paydaşlarına önemli sorumluluklar yüklemektedir. Türkiye'nin iklim değişikliği ve çevre bilinciyle ilgili yasal çerçevesi, ulusal mevzuat, uluslararası taahhütler ve yerel düzeydeki planlama çabalarıyla sürekli olarak şekillenmektedir.

Bu bölümde, çevre ve iklimle ilgili temel düzenleyici kanun ve yönetmelikler olan Çevre Kanunu (2872 Sayılı), Enerji Verimliliği Kanunu (5627 Sayılı), Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (5346 Sayılı), İmar Kanunu (3194 Sayılı), Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği ve Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP) incelenecektir. Ayrıca, henüz taslak aşamasında olan ancak gelecekteki çevresel yönetişimde kilit rol oynayacak olan Türkiye İklim Kanunu Taslağı ve Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik Taslağı hakkında da bilgi verilecektir. Listelenen yasal düzenlemelerin içeriği özetlenirken, eğer mevzuatta bahsi geçiyorsa sivil katılım mekanizmalarına nasıl olanak tanıdığı ve yerel yönetimlerin (özellikle belediyelerin) bu mevzuatlar kapsamındaki görev ve sorumlulukları detaylandırılacaktır.

Kanun Adı	Kanun Numarası	Birincil Odak Alanı	İklim Değişikliği ile Doğrudan/Dolaylı İlişki
Çevre Kanunu	2872	Genel Çevre Koruma ve Kirlilik Önleme	Doğrudan
Enerji Verimliliği Kanunu	5627	Enerji Verimliliği ve Tasarrufu	Doğrudan
Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun	5346	Yenilenebilir Enerji Üretimi	Doğrudan
İmar Kanunu	3194	Kent Planlama ve Yapılaşma	Dolaylı (Sürdürülebilir Kentleşme)
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği	-	Detaylı Kent Planlama ve Yapılaşma Kuralları	Dolaylı (Sürdürülebilir Kentleşme)
Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP)	-	Binalarda Enerji Verimliliği Standartları	Doğrudan
Türkiye İklim Kanunu Taslağı	Taslak	Kapsamlı İklim Değişikliği Mevzuatı	Doğrudan
Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik Taslağı	Taslak	Yerel Düzeyde İklim Eylemi Planlaması	Doğrudan

5.1.5.1. Çevre Kanunu (2872 Sayılı):

Bu kanun, çevrenin korunması, geliştirilmesi, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi için genel yasal çerçeveyi oluşturur. Kanunun 1. maddesi, amacını "bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamak" olarak tanımlar (2872 sayılı Çevre Kanunu, 1983). Kanun, yerel yönetimlere çevre koruma ve kirlilikle mücadele konusunda önemli görevler yükler. Örneğin, belediyeler "çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık" hizmetlerinden sorumludur. Çevre Kanunu'nun (1983) 3. maddesinin (e) bendi, çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkının esas olduğunu ve Bakanlık ile yerel yönetimlerin bu katılım ortamını yaratmakla yükümlü olduğunu belirtir. Kanunun 9. maddesi, doğal çevreyi oluşturan biyolojik çeşitlilik ile bu çeşitliliği barındıran ekosistemin korunmasının esas olduğunu vurgular. Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırı hareket edenlere idari para cezaları öngörülmüştür. Bu genel hükümler, iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum çabaları için yerel yönetimlere bir zemin sunar.

Sivil Katılım Mekanizmaları

Çevre Kanunu, çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkının esas olduğunu açıkça belirtir. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür (TBB, 2011). Ayrıca, çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes, gerekli tedbirlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını ilgili mercilerden talep edebilir (TBB, 2011). Vatandaşlar, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (4982 Sayılı) kapsamında çevresel bilgilere erişme hakkına da sahiptir.

Çevre Kanunu, Bakanlık ve yerel yönetimlerin çevresel politika oluşturmada sivil katılımı teşvik etme yükümlülüğünü yasal bir ilke olarak belirlemiştir. Ancak, bu "katılım ortamının" nasıl oluşturulacağına dair spesifik metodolojiler, platformlar veya performans göstergeleri metinde detaylandırılmamıştır. Yasal olarak güçlü bir ilke olmasına rağmen, gerçekten etkili ve erişilebilir bir "katılımcı ortam" yaratmanın pratik uygulaması önemli bir zorluk olmaya devam etmektedir.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Yerel yönetimler, Çevre Kanunu kapsamında önemli görev ve sorumluluklara sahiptir:

- **İşbirliği:** Yerel yönetimler, çevrenin korunması, bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanındaki tüm faaliyetlerde Bakanlık, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmakla yükümlüdür.
- **Çevresel Planlama:** Sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, kentsel ve kırsal nüfusun barınma, çalışma, dinlenme, ulaşım gibi ihtiyaçlarından kaynaklanabilecek çevre kirliliğini önlemek amacıyla nazım ve uygulama imar planlarına esas teşkil etmek üzere bölgesel ve havza bazında 1/50.000-1/100.000 ölçekli çevre düzeni planları hazırlanması, hazırlatılması ve onaylanması Bakanlığın sorumluluğundadır. Bu planlar, koruma-kullanma dengesini gözetir.

- **Atık Su Altyapısı:** Büyükşehir belediyelerinde, atık su altyapı sistemlerinin (toplama, arıtma ve alıcı ortama deşarj) kurulması, bakımı, onarımı, iyileştirilmesi ve işletilmesi sorumluluğu 2560 sayılı Kanun ile belirlenen kuruluşlara (örneğin İSKİ benzeri kuruluşlar) aittir. Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ise bu sorumluluk belediyelere aittir. Bu sistemlerin kullanıcıları, kirlilik yükleri ve atık su miktarlarıyla orantılı olarak arıtma sistemleri için yapılan tüm yatırım, işletme, bakım, onarım, iyileştirme ve temizleme giderlerine katılmakla yükümlüdür.
- **Katı Atık Yönetimi:** Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, evsel katı atık bertaraf tesislerini kurmak, işletmeye almak, işletmek veya işlettirmekle yükümlüdür. Bu hizmetlerden yararlananlar, ilgili idarelerin katlandığı yatırım, işletme, bakım, onarım ve iyileştirme giderlerine katkıda bulunmak zorundadır.
- **Ücret Toplama:** Belediyeler, atık su toplama, arıtma ve bertaraf hizmetleri ile katı atık toplama, taşıma ve bertaraf hizmetleri için belediye meclisi tarafından belirlenen tarifelere göre ücret toplama yetkisine sahiptir. Toplanan bu ücretler, yasal olarak sadece ilgili atık su ve katı atık hizmetleri için kullanılabilir.
- **Denetim:** Kanuna uyumu sağlamak amacıyla, il özel idareleri ve belediye başkanlıkları gibi yerel otoriteler, çevresel denetim birimleri kurarak Bakanlık tarafından denetim yetkisi devralabilirler.
- **Acil Durum Planları:** Faaliyetleri çevresel açıdan olumsuz etkiler yaratabilecek kurum, kuruluş ve işletmelerin hazırladığı acil durum planları dikkate alınarak, yerel, bölgesel ve ulusal acil durum planları Bakanlık koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlarca hazırlanır.
- **Yerel Çevre Kurulları:** Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın teşkilat yapısında Yerel Çevre Kurulları yer almakta olup, bunların kuruluşu ve çalışma usulleri bir yönetmelikle düzenlenmiştir.

Çevre Kanunu, yerel yönetimleri, özellikle belediyeleri ve büyükşehir belediyelerini, yerel düzeyde temel çevresel hizmetlerin birincil uygulayıcıları ve operasyonel yöneticileri olarak konumlandırmaktadır. Rolleri, stratejik çevresel planlamanın ötesine geçerek, atık su arıtma ve katı atık bertarafı gibi kritik altyapıların doğrudan kurulması, işletilmesi ve finansal sürdürülebilirliğini de kapsamaktadır.

5.1.5.2.Enerji Verimliliği Kanunu (5627 Sayılı):

Bu kanun, enerjinin etkin kullanılması, israfının önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılmasını amaçlamaktadır (ÇSB,2011) . Belediyeler, kendi binalarında ve sundukları hizmetlerde (örneğin ulaşım, aydınlatma) enerji verimliliği önlemleri almak, bu konuda farkındalık yaratmak ve denetimler yapmakla yükümlü tutulabilirler (5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu, 2007). Kanun ve ilgili yönetmelikler, belediyelere denetim, önlem alma ve ceza uygulama yetkileri vermektedir.

Sivil Katılım Mekanizmaları

Kanun, sivil katılımı teşvik eden çeşitli mekanizmalar sunmaktadır:

- **Kamuoyu Bilinci:** Kanunun temel ilkelerinden biri, toplum genelinde enerji bilincinin geliştirilmesidir.
- **Koordinasyonda STK Katılımı:** Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu, ilgili kamu kurumları, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) katılımıyla geçici ihtisas komisyonları kurma yetkisine sahiptir. Bu komisyonların giderleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Elektrik Đşleri Etüt Đdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden karşılanır.
- **Danışma Kurulu Toplantıları:** Genel Müdürlük, yetkili kurumlar, kamu meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde her yıl Kasım ayında danışma kurulu toplantıları düzenlemekle yükümlüdür. Bu toplantılar, gündemi belirlemek, katılımcı kuruluşları tespit etmek, toplantı sonuçlarını değerlendirmek ve önerilen önlemleri onaylamak açısından kritik öneme sahiptir.
- **Kamu Bilgilendirme Programları:** Genel Müdürlük, enerji verimliliği konusunda farkındalığı artırmak amacıyla televizyon ve radyo kanallarında yayınlanmak üzere bilinçlendirme ve bilgilendirme amaçlı eğitim programları, yarışmalar, kısa süreli film ve/veya çizgi filmler hazırlamak veya hazırlatmakla görevlidir. Ulusal ve/veya bölgesel televizyon ve radyo kanalları, bu eğitim materyallerini ayda en az otuz dakika süreyle prime time (07:00-23:00 arası) yayınlamakla yasal olarak yükümlüdür.
- **Ürün Bilgileri:** Enerji tüketen ürünlerin üreticileri ve ithalatçıları, Türkçe kullanım ve tanıtım kılavuzlarında, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen ve ilan edilen şekilde, verimli enerji kullanımına ilişkin bilgileri ayrı bir bölümde belirtmek zorundadır.
- **Enerji Verimliliği Haftası:** Kanun, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), meslek odaları ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile işbirliği içinde her yıl Ocak ayının ikinci haftasında "Enerji Verimliliği Haftası" etkinliklerinin düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Yerel yönetimler (Mahallî idareler), bu kanun kapsamında "kamu kesimi" tanımına açıkça dahil edilmiştir.

- **Koordinasyon Kurulunda Temsil:** Ulusal stratejik düzeyde yerel yönetim girdisini sağlamak amacıyla, Türkiye Belediyeler Birliği'nden üst düzey bir temsilci, Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu'nun zorunlu üyesidir.
- **Kamu Binalarında Enerji Yönetimi:** Toplam inşaat alanı yirmi bin metrekare ve üzeri veya yıllık enerji tüketimi beş yüz TEP (Ton Eşdeğer Petrol) ve üzeri olan kamu kesimi binalarının (yerel yönetimler tarafından işletilenler dahil) yönetimleri, yasal olarak bir enerji yöneticisi atamak veya enerji yönetimi hizmeti almak zorundadır.
- **Yıllık Raporlama:** Enerji yöneticisi istihdam etmekle yükümlü olan kamu kurum ve kuruluşları (yerel yönetimler dahil), her yıl Mart ayı sonuna kadar Genel Müdürlüğe ayrıntılı enerji tüketim bilgileri ve kendi değerlendirmelerini içeren yıllık raporlar sunmak zorundadır.
- **Isı Gideri Paylaşımı:** Kanun, merkezi ısıtma sistemli binalarda, ısıtma giderlerinin fiili ısı tüketimine göre paylaşılmasını sağlamak için merkezi veya yerel ısı veya sıcaklık kontrol cihazlarının kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu hükme uymayan projelere ilgili makamlarca onay verilmeyecektir.

- **Bina Enerji Performansı Uyum:** Yerel yönetimler, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği'ne (BEP) uyumu sağlamada dolaylı olarak rol almaktadır, zira bu yönetmeliklere uyulmaması durumunda binalara yapı kullanma izin belgesi verilmemektedir.
- **Kentsel Planlama/Toplu Taşıma Rolü:** Genel Müdürlük, diğer ilgili bakanlıklar ve kuruluşlarla işbirliği içinde, ulaştırma, elektrik üretim tesisleri ile iletim ve dağıtım sistemlerinde enerji verimliliğini artırma çabalarını izlemek ve değerlendirmekle görevlidir. Bu, kentsel planlama, toplu taşıma ve yerel enerji altyapısının geliştirilmesiyle ilgili alanlarda yerel yönetimleri dolaylı olarak kapsar.

5.1.5.3. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (5346 Sayılı):

5346 Sayılı Kanun'un amacı (2005), yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi ve çevrenin korunmasıdır. Kanun, hidrolik, rüzgar, güneş, jeotermal, biyokütle, dalga, akıntı ve gelgit enerjisi gibi çeşitli yenilenebilir enerji kaynaklarını (YEK) tanımlamaktadır. [1] Ayrıca, bu Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim faaliyetinde bulunanların yararlanabileceği fiyatları, süreleri, miktarları ve bunlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esasları içeren YEK Destekleme Mekanizması'nı da belirlemektedir.

Sivil Katılım Mekanizmaları

5346 Sayılı Kanun kapsamında sivil katılım mekanizmalarına ilişkin ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Kanunun önemli bir hükmü (madde 164), yeterli jeotermal kaynaklara sahip bölgelerde, valilik ve belediye sınırları içindeki yerleşim yerlerinin ısı enerjisi ihtiyaçlarını öncelikli olarak jeotermal ve güneş termal kaynaklardan karşılamalarını zorunlu kılmasıdır. Bu durum, yerel yönetimlere, yerel ısıtma altyapısı ve tüketimi için bu yenilenebilir kaynakların kullanımını aktif olarak önceliklendirme ve kolaylaştırmada önemli bir rol atfetmektedir. Kanun, yerel yönetimlere geniş kapsamlı spesifik görevler detaylandırmasa da, 5346 Sayılı Kanun, ilgili yerleşim yerlerinde jeotermal ve güneş termal kaynaklarının ısıtma amacıyla önceliklendirilmesini zorunlu kılarak yerel yönetimlere yenilenebilir enerji dönüşümünde önemli bir rol yüklemektedir.

5.1.5.4. İmar Kanunu (3194 Sayılı Kanun)

3194 sayılı İmar Kanunu (1985) , kent planlama ve yapılaşmayı düzenleyen birincil yasal çerçevedir. Temel amacı, yerleşim yerleri ve yapılaşmaların plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygunluğunu sağlamaktır.

Kanun hükümleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek tüm resmi ve özel yapılar için geçerlidir. Kanun, özellikle 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun gibi özel kanunlarla belirlenen yerlerde, bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını belirtir.

Mevcut İmar Kanunu ve uygulamalarında, iklim değişikliğinin etkilerinin (artan sel, taşkın, heyelan, kuraklık, sıcak hava dalgaları vb. riskler) imar planlarının hazırlanması ve onaylanması süreçlerine ne ölçüde ve ne kadar sistematik bir şekilde entegre edildiği önemli bir tartışma konusudur. TMMOB Şehir Plancıları Odası (2025) gibi kuruluşlar, mekânsal planların iklim değişikliği risklerini ve uyum stratejilerini yeterince dikkate almadığını, yeni yerleşim alanları belirlenirken iklim risk analizlerinin zorunlu hale getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Afetlere karşı dirençli yapılaşma ve şehir planlama ilkelerinin imar mevzuatına daha güçlü bir şekilde entegre edilmesi, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı kentlerin dayanıklılığını artırmak için zorunludur (TMMOB, 2025)

Sivil Katılım Mekanizmaları

İmar Kanunu, imar planlarının hazırlanması ve yürürlüğe konulmasında sivil katılımı sağlayan mekanizmalar içermektedir:

- **İlan ve İtiraz Süresi:** Belediye sınırları içinde kalan yerlerin nazım ve uygulama imar planları, belediye meclisince onaylandıktan sonra bir ay süreyle ilan yerlerinde asılır. Bu süre içinde planlara itiraz edilebilir. İtirazlar belediye başkanlığınca belediye meclisine gönderilir ve meclis on beş gün içinde kesin karara bağlar. Belediye ve mücavir alan dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ise valilikçe onaylandıktan sonra bir ay süreyle ilan edilir ve itirazlar valiliğe yapılır.

- **Aleniyet:** İmar planları alenidir. Bu aleniyeti sağlamak ilgili idarelerin görevidir.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

İmar Kanunu, yerel yönetimleri, özellikle belediyeleri ve valilikleri, kentsel gelişim ve arazi kullanımının birincil düzenleyicileri olarak konumlandırmaktadır. İmar planlarının hazırlanmasından onaylanmasına, kamulaştırma süreçlerinden yapı ruhsatlarının verilmesine kadar geniş bir yelpazede yetki ve sorumluluklara sahiptirler.

- **Plan Hazırlama ve Onaylama:** Belediye sınırları içinde nazım ve uygulama imar planları ilgili belediyelerce yapılır veya yaptırılır ve belediye meclisince onaylanarak yürürlüğe girer. Belediye ve mücavir alan dışında kalan yerlerde ise planlar valilik veya ilgilisince yapılır veya yaptırılır ve valilikçe onaylanarak yürürlüğe girer.
- **İmar Programları:** Belediyeler, imar planlarının yürürlüğe girmesinden en geç 3 ay içinde, bu planı uygulamak üzere 5 yıllık imar programlarını hazırlarlar. Bu programlar belediye meclisince kabul edildikten sonra kesinleşir.
- **Kamulaştırma:** İmar programları içinde bulunan kamu kuruluşlarına tahsis edilen alanlar, ilgili kamu kuruluşlarına bildirilir ve bu program süresi içinde kamulaştırılır.
- **Yapı Ruhsatiyesi ve Kullanma İzni:** Kanun kapsamındaki tüm yapılar için belediye veya valiliklerden yapı ruhsatiyesi alınması zorunludur. Yapı tamamen bittiğinde veya kısmen kullanılabilir hale geldiğinde, inşaat ruhsatını veren ilgili belediye ve valilikten kullanma izni alınması mecburidir.
- **Ruhsatsız veya Aykırı Yapılar:** Ruhsat alınmadan başlanan veya ruhsat ve eklerine aykırı yapılan yapılar, ilgili idarece tespit edildiğinde mühürlenerek inşaat durdurulur. Bir ay içinde

ruhsata uygun hale getirilmezse ruhsat iptal edilir ve yapı yıktırılır, masrafı yapı sahibinden tahsil edilir.

5.1.5.4. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (PAİY)

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (PAİY), imar planı bulunan alanlardaki yapılaşma koşullarını düzenleyen temel bir metindir. Son yıllarda PAİY'de yapılan değişikliklerle, enerji verimliliği, su yalıtımı, çevre duyarlılığı, yeşil altyapı unsurları, yağmur suyu ve gri su toplama sistemleri, binalarda yeşil sertifika uygulaması ve elektrikli araç şarj ünitelerinin kurulumu gibi konular yönetmeliğe dahil edilmeye başlanmıştır (ÇSB, 2025a). Örneğin;

- Yeni düzenlemelerle belirli büyüklükteki yeni kamu ve özel sektör binalarında yağmur suyu ve gri su sistemleri ile toplam inşaat alanı 10.000 metrekarenin üzerinde olan yeni kamu binalarında YeS-TR Yeşil Bina Sertifikası zorunluluğu getirilmiştir (ÇSB, 2025a).
- 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren, belirli kriterleri karşılayan yeni binalarda yağmur suyu toplama sistemlerinin kurulması yasal olarak zorunlu hale gelecektir. Toplanan ve arıtılan yağmur suyu, bahçe sulaması ve tuvalet rezervuarları gibi içme suyu dışı kullanımlar için belirlenmiştir.
- Gri su sistemleri, 200'den fazla yatak kapasitesine sahip konaklama tesisleri, 10.000 metrekareden fazla inşaat alanına sahip büyük alışveriş merkezleri ve 30.000 metrekareden fazla inşaat alanına sahip geniş kamu binaları gibi belirli bina tipleri için artık zorunludur.
- Yapı Bilgi Modellemesi (BIM) gibi dijitalleşme adımlarının da iklim dostu planlama ve inşaat süreçlerine potansiyel katkıları bulunmaktadır (ÇSB, 2025a).
- 1 Ocak 2027 tarihinden itibaren, tüm yeni binaların kapsamlı bir Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi (YDDA) aracılığıyla karbon ayak izlerini hesaplamaları ve raporlamaları zorunlu hale getirilecektir.
- Ayrıca, Yönetmelikte yapılan bir diğer düzenlemeyle, 2.500 metrekare ve üzerindeki park alanlarının en az %4'lük kısmının engelli çocukların kullanımına ayrılması zorunlu hale getiriliyor (ÇSB, 2025a). Bu alanlar, yalnızca engelli çocuklara özel değil, tüm çocukların birlikte oyun oynayabileceği şekilde kapsayıcı olarak tasarlanacak. Alanda yer alacak oyun ekipmanları ve malzemeler, engelli bireylerin kullanımına uygun olacak biçimde seçilecek. Ayrıca, parklarda bulunan tuvaletlerin en az biri ile yürüyüş yolları ve peyzaj düzenlemelerinin engelli dostu standartlara uygun şekilde yapılması şartı getiriliyor (ÇSB, 2025a. madde 19).
- İdarelere geniş ve önemli bir yükümlülük getirilmiştir: tüm kentsel altyapının (yollar, meydanlar, otoparklar, parklar, yaya bölgeleri, kaldırımlar vb.) inşaatı, kullanımı, bakımı ve onarımı sırasında, yaya dolaşımının engellenmemesi, engelli bireyler için erişilebilirliğin tam olarak sağlanması ve can ve mal güvenliğinin korunması zorunludur. Bu, yerel yönetimlere tüm kamusal alan müdahalelerinde evrensel erişimi önceliklendirme konusunda geniş bir sorumluluk yüklemektedir (ÇSB, 2025a. madde 30).

İmar mevzuatı ve uygulamalarının, bina ölçeğindeki düzenlemelerin ötesine geçerek, kentsel ölçekte iklim değişikliğine uyum ve azaltım stratejileriyle (örneğin, kentsel ısı adası etkisiyle mücadele, kapsamlı yeşil altyapı ağları, sürdürülebilir su döngüsü yönetimi) daha bütüncül bir şekilde entegre edilmesi, şehirlerimizin iklim direncini artırmak için elzemdir (TMMOB, 2025).

Sivil Katılım Mekanizmaları

İmar planı revizyonlarında halkın katılımına yönelik yasal çerçeve, 3194 sayılı İmar Kanunu, halk toplantıları ve resmi itiraz sürelerini kapsamaktadır. Ancak, eleştirilerde tutarlı bir tema, bu mekanizmaların genellikle yetersiz, sembolik olarak algılanması veya kamusal girdiyi gerçekten dâhil etmede başarısız olmasıdır. Bu durum, katılım için *de jure* (yasal) hükümler ile bunların sahadaki *de facto* (fiili) etkisi ve etkinliği arasında önemli bir boşluk olduğunu göstermektedir.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

İlgili yönetmelik kapsamında yerel yönetimler, yapılaşma ve imar süreçlerinin denetiminden izinlendirmeye kadar geniş bir görev yelpazesine sahiptir. Uygulama imar planı bulunan alanlarda yapılaşmayı mevzuata uygun şekilde yönlendirmek ve denetlemek, yapı ruhsatı, iskan izni, yol ve kanal kotu gibi belgeleri düzenlemek yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Aynı zamanda yapıların fen, sağlık ve malzeme standartlarına uygunluğunu denetlemekle yükümlüdürler. Yerleşim alanlarında altyapı hizmetlerini (yol, su, kanalizasyon, elektrik vb.) sağlamak, yapıların estetik ve çevresel uyumunu gözetmek, erişilebilirlik standartlarını uygulamak, gerektiğinde muvakkat yapı izni vermek ve mimari estetik komisyonları kurmak da görevleri arasındadır.

Ek Bilgi	***YeS-TR Yeşil Bina Sertifikası Nedir?*** *YeS-TR (Yeşil Sertifika - Türkiye), Türkiye'ye özgü olarak geliştirilmiş bir yeşil bina sertifikası sistemidir. Binaların çevresel etkilerini azaltmayı, doğal kaynakları verimli kullanmayı ve sağlıklı yaşam alanları oluşturmayı amaçlar.Süreç, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı denetiminde ilerler.* ***Sertifikalandırma Süreci Nasıl İlerler?*** *YeS-TR sertifikasyon süreci, yapı sahibinin (örneğin belediyenin) başvurusu ve yapının ön değerlendirilmesiyle başlar. Bu aşamada uzmanlar, projenin genel uygunluğunu inceleyerek sürecin devamına yönelik ilk geri bildirimi sunar. Ardından proje sisteme kayıt edilir ve yapı ile ilgili süreçleri yürütecek yetkin bir YeS-TR Uzmanı atanır. Uzman, binanın sürdürülebilirlik performansını dokuz temel başlık altında değerlendirir: arazi kullanımı ve ulaşım, su verimliliği, enerji ve atmosfer, malzeme ve kaynaklar, iç mekân kalitesi, yenilikçilik, kullanıcı bilgilendirmesi, yaşam döngüsü etkisi ve iklim uyumu-dayanıklılık. Bu değerlendirmeye ek olarak, bağımsız denetçiler yapıyı yerinde inceleyerek puanlama sürecini tamamlar. Yapının topladığı puana göre sertifika seviyesi belirlenir. 40 puanın altında kalan yapılar sertifikasız sayılırken; 40-54 puan arası Temel, 55-69 puan arası Gümüş, 70-84 puan arası Altın ve 85-100 puan arası Platin seviye sertifika almaya hak kazanır.* ***Daha Fazla Bilgi için: https://www.cedbik.org/yesilbina***

5.1.5.5. Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP)

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP), binalarda enerji verimliliğini artırmayı ve enerji tüketiminden kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltmayı hedefleyen temel yasal düzenlemedir

(ÇSB, 2023). Yönetmeliğin amacı, binalarda enerjinin ve enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına, enerji israfının önlenmesine ve çevrenin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (BEP yönetmeliği, 2008).

BEP Yönetmeliği, hem yeni yapılacak binalar hem de önemli tadilat görecek mevcut binalar için çeşitli gereklilikler getirmektedir. Bunlar arasında binaların ısı yalıtımı standartlarına (TS 825) uygun olması, mekanik ve elektrik tesisatlarının enerji verimliliği kriterlerini karşılaması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi yer almaktadır (BEP yönetmeliği, 2008). Yönetmeliğin en önemli araçlarından biri **Enerji Kimlik Belgesi (EKB)** uygulamasıdır (ÇSB, 2023). EKB, binanın enerji ihtiyacı, yalıtım özellikleri, ısıtma ve/veya soğutma sistemlerinin verimi gibi bilgileri içeren ve binanın enerji tüketim sınıflandırmasını (A'dan G'ye) gösteren bir belgedir (ÇSB, 2023). Yeni binaların EKB alması zorunludur ve mevcut binalar için de belirli bir geçiş süreci öngörülmüştür.

Son yıllarda yapılan güncellemelerle BEP Yönetmeliği'ne **"Neredeyse Sıfır Enerjili Binalar (NSEB)"** konsepti dahil edilmiştir (ÇSB, 2023). NSEB, çok yüksek enerji performansına sahip, ihtiyaç duyduğu çok düşük miktardaki enerjiyi önemli ölçüde yenilenebilir kaynaklardan karşılayan binaları ifade eder. Yönetmelik, belirli bir takvim çerçevesinde yeni yapılacak binaların NSEB standartlarını karşılamasını zorunlu kılmaktadır. Örneğin, 2025 yılından itibaren belirli bir metrekarenin üzerindeki yeni binaların enerjisinin belirli bir yüzdesini yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlayacak şekilde inşa edilmesi hedeflenmektedir (ÇSB, 2023).

Sivil Katılım Mekanizmaları

Sivil katılım mekanizmalarına ilişkin ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Kanunda belirtilmese de; Sivil toplum kuruluşları, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin iklim dirençli kentleşme açısından uygulanmasını izleyerek ve savunuculuk yaparak önemli bir rol üstlenebilir. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin enerji verimliliği, yeşil alan kullanımı ve erişilebilirlik gibi yönetmelik hükümlerine uygun hareket edip etmediğini takip edebilir; doğa tabanlı çözümler ve düşük karbonlu yapı uygulamalarının teşvik edilmesini talep edebilirler.

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Yönetmeliğin uygulanmasından doğrudan sorumlu olan yerel yönetimler, projelerin ve uygulamaların mevzuata uygunluğunu denetlemekle yükümlüdür. Ayrıca, tespit edilen uygunsuzlukları gidermek için gerekli takipleri yapmakla sorumludurlar. Mimari, mekanik ve elektrik projeleri enerji ekonomisi gerekliliklerini karşılamıyorsa yapı ruhsatı vermeme; uygulama projeye uygun değilse eksiklikler giderilene kadar yapı kullanma izni vermeme yetkisine sahiptirler.

Ek Bilgi	***Binalarda Enerji Kimlik Belgesi (EKB) Nedir?*** *Enerji Kimlik Belgesi (EKB), bir binanın enerji ihtiyacı, enerji tüketim sınıfı, yalıtım özellikleri ve yenilenebilir enerji kullanım potansiyelini gösteren resmi bir belgedir. EKB, yeni ve mevcut tüm*

binalar için zorunlu olup, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği kapsamında düzenlenmektedir.

EKB'de binaya ait şu bilgiler yer alır:

- *Enerji performans sınıfı (A-G arası)*
- *Yıllık enerji tüketimi ve sera gazı salımı*
- *Isıtma-soğutma sistemlerinin verimliliği*
- *Yalıtım ve pencere özellikleri*
- *Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı*

EKB'nin Belediyeler Açısından Önemi

- *Ruhsat ve kullanım izni süreçlerinde zorunludur: Yeni binalarda yapı kullanma izni (iskan) alabilmek için EKB düzenlenmiş olmalıdır.*
- *Kentsel dönüşüm ve renovasyon projelerinde enerji verimliliğini belgelemek ve iyileştirmek için kullanılır.*
- *Belediyelere ait hizmet binalarında, özellikle kamuya açık alanlarda (ör. kültür merkezleri, spor salonları), EKB'nin görünür şekilde asılması zorunludur.*
- *Sürdürülebilir şehirleşme ve iklim eylem planları açısından önemli bir veri kaynağıdır.*

Kaynaklar:
https://webdosya.csb.gov.tr/db/samsun/webmenu/webmenu4379.pdf

5.1.6. Taslak Çevre Koruma Mevzuatı

5.1.6.1. Türkiye İklim Kanunu Taslağı:

Türkiye İklim Kanunu Taslağı, 2053 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşma doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmek, sera gazı emisyonlarını azaltmak, iklim değişikliğine uyum sağlamak ve bu konularda planlama ve uygulama araçlarını düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır (ÇSB, 2025b). İklim Kanunu Taslağı'nın yalnızca ilk dört maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Diğer maddeler ise halen (raporun hazırlandığı tarih itibariyle) Meclis'te görüşülmektedir (Külçür, 2025).

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

İklim Kanunu Taslağı, yerel yönetimlere önemli sorumluluklar yüklemektedir:

- Her ilde vali başkanlığında İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulacak ve her ilin kendi şartlarına özel eylem planları hazırlanacaktır (ÇSB, 2025b).
- İlgili kurumlar (yerel yönetimler dahil) en geç 31 Aralık 2027 tarihine kadar kendi eylem ve strateji planlarını iklim değişikliği politikalarıyla uyumlu hale getirecektir (ÇSB, 2025b).

Eleştiriler:

WWF (2025), Avrupa İklim Eylem Ağı (2025) ve TMMOB (2025) gibi sivil toplum kuruluşları, iklim kanunu teklifinin iklim kriziyle mücadeledeki yetersizliklerine dikkat çekiyor. Paydaşlar, kanun teklifine iklim dirençliliği kavramının mekansal planlara entegre edilmesi, iklim değişikliğine uyum esasında kentsel dönüşüm projelerinin ve mücadele adımlarının entegre edilmesinin gerekliliğinin altını çiziyor (TMMOB, 2025). Kuruluşlar, kanunun uygulanmasında denetim ve şeffaflığı sağlayacak bağımsız bir Bilimsel Danışma Kurulu'nun bulunmamasını önemli bir eksiklik olarak görüyor. Ayrıca, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik somut hedeflerin yer almaması ve fosil yakıt kullanımını sonlandıracak net bir plan sunulmaması eleştiriliyor. Mevcut Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)'nin ise emisyon azaltımını sağlayacak etkin bir yapıda olmadığı belirtiliyor.

Sivil toplum kuruluşları, iklim adaleti boyutundaki yetersizliklere de vurgu yapıyor. Teklifin, teknolojik ve ekonomik dönüşümden etkilenecek sektörlerdeki işçileri ve yöre halkını koruyacak adil geçiş mekanizmalarını içermediği ifade ediliyor. Kırılgan grupları iklim krizinin neden olduğu kayıp ve zararlardan koruyacak düzenlemelerin tanımlanmaması ve ETS'den elde edilecek gelirlerin toplumun yararına kullanılması yerine sadece özel sektörün yeşil dönüşümüne ayrılması da eleştiriler arasında yer alıyor. Bu eleştiriler, sivil toplumun adil, şeffaf, katılımcı ve hesap verebilir bir iklim kanunu talebini yansıtıyor.

5.1.6.2. Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik (Taslak)

24 Mart 2025 tarihi ile paydaş görüşüne açılan, İklim Kanunu ile bağlantılı olarak hazırlanan Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) Hakkında Yönetmelik Taslağı (İklime uyum Projesi, 2021), il ölçeğinde hazırlanacak YİDEP'lere ilişkin usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. Yönetmelik taslağına göre YİDEP'ler, her ilde, il sınırları dâhilinde bütüncül olarak iklim değişikliğine uyum ve sera gazı emisyon azaltım eylemlerini belirlemek üzere, katılımcı ve bilimsel temelli bir yaklaşımla hazırlanacaktır (İklime uyum Projesi, 2021).

Yönetmelik taslağı, YİDEP'lerin hazırlanması, karara bağlanması, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanmasına ilişkin genel ilkeleri, ilgili kurum ve kuruluşların (valilikler, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, il özel idareleri) görev, yetki ve sorumluluklarını ve İl İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurullarının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir (İklime uyum Projesi, 2021). Sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün YİDEP hazırlık süreçlerine ve İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu toplantılarına katılımı teşvik edilmekte, YİDEP'lerin ulusal, bölgesel ve il düzeyindeki diğer ilgili planlama araçlarıyla entegrasyonu da vurgulanmaktadır (İklime uyum Projesi, 2021).

Gelişim Süreci ve Paydaş Katılımı

Bu yönetmeliğin hazırlanması süreci, Türkiye'de Yerel İklim Eylemi için AB Ortaklığı Projesi kapsamında yürütülen teknik çalışmalar, analizler ve çok paydaşlı istişare toplantılarını içermiştir (Yerel İklim, 2025)

- Birinci Çalıştay (10-11 Aralık 2024, Ankara): Taslak yönetmeliğin geliştirilmesi sırasında Düzenleyici Etki Analizi (DEA) çalışmaları yapılmıştır. Bu çalıştaya kamu kurumları, yerel yönetimler, akademi ve sivil toplum kuruluşlarından temsilciler katılmıştır. YİDEP'lerin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi, yerel yönetimlerin aktif katılımı, YİDEP'lerin fizibilitesi ve izleme-raporlama mekanizmalarının oluşturulması gibi kilit konular tartışılmıştır (Yerel İklim, 2025).
- İkinci Çalıştay (6-7 Şubat 2025, Ankara): Kamu kurumları, yerel yönetimler, akademi ve sivil toplum kuruluşlarının ilgili birimlerinden yaklaşık 100 temsilcinin katılımıyla gerçekleştirilen bu çalıştayda, YİDEP'lerin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesine yönelik yasal çerçevenin güçlendirilmesi odaklanılmıştır. Yerel düzeyde daha etkili bir koordinasyon mekanizması oluşturulması ve paydaşlar arası işbirliğinin artırılması konuları ele alınmıştır (Yerel İklim, 2025).

Bu istişare süreçlerinin ardından, taslak yönetmelik proje uzmanları ve İklim Değişikliği Başkanlığı uzmanlarının katkılarıyla revize edilmiş ve kurumsal geri bildirimlere açılmıştır. Yönetmeliğe ek olacak Teknik Rehber üzerindeki çalışmalar proje kapsamında devam etmektedir (Yerel İklim, 2025). Taslak yönetmeliğe İklim Değişikliği Başkanlığı'nın resmi web sitesinden erişilebilmekte ve geri bildirim formu doldurularak veya uyum@iklim.gov.tr adresine gerekçeli görüşler gönderilerek öneriler sunulabilmektedir (Yerel İklim, 2025).

Tablo 5 Türkiye'de Yerel Yönetimlerin İklim Değişikliği ve Çevre Koruma Alanındaki Temel Yasal Sorumlulukları

Mevzuat Alanı	İlgili Kanun/Yönetmelik ve Maddesi	Yerel Yönetime Yüklenen Temel Görev/Sorumluluk (Azaltım/Uyum/Koruma)	Sivil Katılım Boyutu (Varsa)	Uygulamadaki Potansiyel Zorluklar
İklim Değişikliği Kanunu (Taslak)	*Madde 4/e, 5/ğ, 6*	Azaltım (sürdürülebilir ulaşım, atık yönetimi, yeşil bina); Uyum (dirençli ulaşım, iklim duyarlı planlama, su yönetimi, risk yönetimi); YİDEP hazırlama.	YİDEP hazırlık sürecine STK ve özel sektör katılımı öngörülüyor.	Finansman yetersizliği, teknik kapasite eksikliği, kurumlar arası koordinasyon zorlukları, mekânsal planlarla entegrasyon eksikliği.
YİDEP Hakkında Yönetmelik (Taslak)	*Madde 5 vd.*	İl düzeyinde bütüncül YİDEP hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme.	Hazırlık sürecine STK ve özel sektör katılımı, İl İDKK toplantılarına davet.	Veri toplama ve analiz zorlukları, planların uygulanabilirliği, izleme ve

				değerlendirme kapasitesi.
İmar Kanunu (3194 Sayılı)	*Genel hükümler*	Planlama, yapılaşma koşullarının belirlenmesi, ruhsatlandırma.	Planlama süreçlerinde halkın katılımı (genel ilke).	İklim değişikliği etkilerinin ve dirençlilik kriterlerinin planlara yeterince entegre edilememesi.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (PAİY)	*İlgili maddeler*	Enerji verimliliği, su sistemleri, yeşil sertifika, E.A. şarj üniteleri, atık ayrıştırma gibi standartların uygulanması.	Doğrudan katılım boyutu sınırlı.	Yeni standartların denetimi için teknik kapasite, maliyet artışı, uygulama farklılıkları.
Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (BEP)	*Madde 1 vd.*	Yeni ve mevcut binalarda enerji verimliliği, EKB düzenlenmesi, NSEB hedeflerine uyum.	Doğrudan katılım boyutu sınırlı.	Denetim kapasitesi, mevcut bina stokunun dönüşüm zorluğu, maliyetler, farkındalık eksikliği.
Belediye Kanunu (5393 Sayılı) (çevre atıfı)	*Madde 14, 15*	Çevre ve sağlıkla ilgili görevler, imar, su, kanalizasyon, katı atık, ulaşım gibi hizmetlerin iklim duyarlı sunumu.	Hemşehrilik hukuku, kent konseyi gibi mekanizmalarla dolaylı bağlantı.	İklim değişikliği özelinde yetki ve sorumlulukların net tanımlanmamış olması, kaynak yetersizliği.

Bu tablo, yerel yönetimlerin iklim değişikliği ve çevre koruma alanındaki karmaşık ve çok katmanlı yasal sorumluluklarını bir arada göstermekte, sivil katılımın potansiyel rolüne ve uygulamada karşılaşılabilecek zorluklara dikkat çekmektedir. Bu, Uşak için geliştirilecek politika önerilerinin hangi yasal zeminlere oturtulabileceği ve hangi zorlukların aşılması gerektiği konusunda önemli bir çerçeve sunmaktadır.

5.2. Uluslararası Mevzuat ve Standartlar

Bu bölümde, Türkiye'nin iklim değişikliği ve sivil katılım alanlarındaki uluslararası taahhütleri ile Avrupa Birliği'nin (AB) ilgili mevzuat ve standartları detaylı bir şekilde incelenecek, bu çerçevelerin yerel yönetimler ve sivil toplum katılımı açısından önemi ve etkileri analiz edilecektir. İklim değişikliğiyle mücadele ve iklime dirençli kalkınma, küresel ölçekte iş birliği ve ortak standartlar gerektiren, sınır tanımayan sorunlardır. Bu nedenle, uluslararası anlaşmalar ve bölgesel düzenlemeler, ulusal ve yerel düzeydeki politikaların şekillenmesinde ve sivil toplumun bu süreçlere etkin katılımının sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

5.2.1. Türkiye'nin Taraf Olduğu Temel İklim Değişikliği ve Katılımcılıkla İlgili Uluslararası Anlaşmalar

Bu bölüm, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve katılımcılık konularında taraf olduğu veya ilişki içinde olduğu temel uluslararası anlaşmaları incelemektedir. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi iklim değişikliği odaklı temel anlaşmaların yanı sıra, çevresel karar alma süreçlerine halkın katılımını teşvik eden Aarhus Sözleşmesi gibi katılımcılık odaklı uluslararası metinler ele alınacaktır. Bu anlaşmaların her biri, Türkiye'nin iklim politikalarını, sivil toplum katılımını ve yerel yönetimlerin bu süreçteki rolünü nasıl etkilediğini, Türkiye'nin ulusal duruşu ve özel koşulları bağlamında değerlendirilecektir.

5.2.1.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), 1992 yılında Rio de Janeiro'da kabul edilmiş ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin temel amacı, atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkileri önleyecek bir düzeyde durdurmaktır (Talu & Kocaman, b.t). Bu amaca ulaşmak için Sözleşme, taraf ülkeleri sera gazı emisyonlarını azaltmaya, iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamaya ve bu konularda işbirliği yapmaya teşvik eder. UNFCCC'nin temel ilkelerinden biri "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve ilgili kabiliyetler" (CBDR-RC) ilkesidir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, b.t). Bu ilke, tüm ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadelede ortak bir sorumluluğu olduğunu kabul etmekle birlikte, gelişmiş ülkelerin tarihsel sorumlulukları ve daha yüksek kapasiteleri nedeniyle daha fazla yükümlülük üstlenmesi gerektiğini belirtir. Türkiye, UNFCCC'ye 24 Mayıs 2004 tarihinde taraf olmuştur (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, b.t.a).

Sivil Katılım Mekanizmaları

BMİDÇS, iklim değişikliğiyle mücadelenin toplumsal bir çaba gerektirdiğini kabul ederek, Madde 6 aracılığıyla taraf ülkeleri eğitim, öğretim, kamu bilincinin artırılması ve kamuoyunun katılımı konularında teşvik eder (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, b.tb). Sözleşme, bu yolla sivil toplumun ve bireylerin iklim değişikliğinin nedenleri, etkileri ve mücadele yöntemleri hakkında bilgilenmesini ve karar alma süreçlerine daha etkin katılımını hedefler. Farkındalığın artırılması ve bilgiye erişimin kolaylaştırılması, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel toplulukların iklim politikalarının şekillendirilmesinde ve uygulanmasında daha aktif rol almalarının önünü açmaktadır (UNFCCC, b.t).

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Sözleşme, doğrudan yerel yönetimlere atıfta bulunmasa da, atmosferdeki sera gazı birikimlerini stabilize etme temel amacı ve "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" ilkesi, ulusal hükümetler aracılığıyla yerel yönetimlere de iklim değişikliğiyle mücadelede önemli sorumluluklar yükler (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, b.tb). Ulusal iklim stratejileri ve eylem planları, Sözleşme'nin hedefleri doğrultusunda şekillenirken, yerel yönetimler bu planların arazi kullanımı, enerji, ulaşım, atık yönetimi ve uyum gibi alanlarda hayata geçirilmesinde kilit aktörler haline gelir. Bu bağlamda, yerel yönetimler, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı direncin artırılması için yerel düzeyde politikalar geliştirmek ve uygulamakla yükümlüdür (UNFCCC, b.t).

5.2.1.2. Kyoto Protokolü

1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde kabul edilen ve sera gazı salımı yapan ülkelerin %55'inin onaylaması şartının karşılanmasıyla 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü, UNFCCC'nin EK-1 listesinde yer alan sanayileşmiş ülkeler için bağlayıcı sera gazı emisyon azaltım hedefleri belirleyen ilk uluslararası anlaşmadır (Talu & Kocaman, b.t). Protokol, sanayileşmiş ülkelerin emisyonlarını 1990 yılı baz alınarak 2008-2012 yılları arasındaki ilk taahhüt döneminde ortalama %5 oranında azaltmalarını hedeflemiştir (Talu & Kocaman, b.t). Daha sonra Doha Değişiklikleri ile 2013-2020 yıllarını kapsayan ikinci bir taahhüt dönemi belirlenmiştir (Talu & Kocaman, b.t).

Türkiye, Kyoto Protokolü'ne 26 Ağustos 2009 tarihinde taraf olmuştur (Talu & Kocaman, b.t). Ancak, Türkiye'nin UNFCCC EK-1 listesinde yer almasına rağmen, Protokol'e göre ilk ve ikinci taahhüt dönemlerinde sayısallaştırılmış herhangi bir emisyon sınırlandırma veya azaltım taahhüdü bulunmamaktadır (Talu & Kocaman, b.t). Bu durum, Türkiye'nin Protokol'e taraf olurken özel koşullarının dikkate alınması yönündeki tutumunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin Kyoto Protokolü kapsamında bağlayıcı bir emisyon azaltım hedefinin olmaması, protokolün yürürlükte olduğu dönemde yerel yönetimler üzerinde doğrudan bir azaltım baskısı yaratmamıştır. Kyoto Protokolü'nün temel mekanizması, EK-1 ülkelerine yönelik bağlayıcı hedefler üzerine kuruluydu (Talu & Kocaman, b.t).

Yerel Yönetimlerin Görev ve Sorumlulukları

Türkiye'nin böyle bir hedefinin olmaması, merkezi yönetimin yerel yönetimlere yönelik somut, sayısal azaltım direktifleri vermesi için uluslararası bir zorunluluk olmadığı anlamına gelmekteydi. Bu durum, yerel düzeyde iklim değişikliğiyle mücadele çabalarının daha çok ulusal stratejiler, gönüllü girişimler ve AB uyum süreci gibi diğer faktörler ekseninde şekillenmesine yol açmış olabilir. Paris Anlaşması dönemiyle karşılaştırıldığında, bu durum yerel iklim eylemlerinin ivmesi ve kapsamı açısından bir farklılık yaratmış olabilir; zira Paris Anlaşması tüm taraflardan ulusal katkı beyanları talep etmektedir.

Sivil Katılım Mekanizmaları

Kyoto Protokolü, temel olarak Ek-1'de yer alan sanayileşmiş ülkeler için bağlayıcı emisyon azaltım hedefleri belirlemeye odaklandığından (Talu & Kocaman, b.t), sivil katılım konusunda BMİDÇS veya Paris Anlaşması kadar doğrudan ve kapsamlı hükümler içermez. Sivil toplumun rolü daha çok, ulusal düzeyde hükümetlerin Protokol kapsamındaki taahhütlerini yerine getirme süreçlerini izleme, bu konudaki tartışmalara katılma ve kamuoyu oluşturma şeklinde dolaylı bir nitelik taşımıştır (Talu & Kocaman, b.t). Protokolün esneklik mekanizmaları (Temiz Kalkınma Mekanizması, Ortak Yürütme, Emisyon Ticareti) gibi teknik detayları, genellikle uzmanlık gerektiren konular olduğundan, geniş tabanlı sivil katılım yerine daha çok uzman STK'ların ve özel sektörün ilgisini çekmiştir.

5.2.1.3. Paris Anlaşması

Paris Anlaşması, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) temelini oluşturan ve Kyoto Protokolü'nün 2020 sonrası dönemini düzenlemeyi hedefleyen dönüm noktası

niteliğinde bir uluslararası anlaşmadır (ÇSB, n.t.) Bu anlaşma, küresel iklim değişikliği rejiminde yeni bir dönemi temsil etmektedir. Anlaşmanın ana hedefi, küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2°C altında tutmak ve mümkünse 1.5°C ile sınırlandırmak için kararlı çabalar göstermektir (UNCC, n.t.). Bu iddialı sıcaklık hedefi, fosil yakıt kullanımının kademeli olarak azaltılmasını ve yenilenebilir enerji kaynaklarına doğru kapsamlı bir geçişi zorunlu kılmaktadır (Köse, 2018). Genel olarak, Paris Anlaşması, iklim değişikliğinin oluşturduğu tehditlere karşı küresel sosyoekonomik dayanıklılığın güçlendirilmesini amaçlamaktadır (Köse, 2018).

Paris Anlaşması, iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası işbirliğini farklı bir yoldan sürdürmektedir. Kyoto Protokolü'nden farklı olarak, küresel emisyonlarda en yüksek paya sahip olan ABD ve Çin gibi önemli tarafların azaltım eyleminin dışında kalmasına yol açan yapının etkili olmadığı eleştirisinden yola çıkılarak, tüm tarafları azaltım eylemine ortak etmesi beklenen yeni bir işbirliği çerçevesi oluşturulmuştur (ÇSB, n.t.). Bu yeni mimari, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin "Ulusal Katkı Beyanları" (Nationally Determined Contribution / NDC) ile azaltım eylemine katılmasını sağlamıştır (UNCC, n.t.). Bu NDC'ler, taraf ülkelerin ulusal koşulları çerçevesinde kendi belirledikleri bağlayıcı olmayan gönüllü hedeflerden oluşarak Anlaşmaya "aşağıdan yukarıya" niteliğini kazandırmıştır (UNCC, n.t.). Anlaşma uygulaması, tüm taraflar için geçerli bir raporlama ve gözden geçirme sistemi ile izlenmekte, bu da "yukarıdan aşağıya" bir kontrol mekanizması sağlamaktadır (Köse, 2018).Bu hibrit yapı, farklı ulusal kapasitelere ve koşullara uyum sağlamak için esneklik sunarken, aynı zamanda kolektif ilerlemeyi güvence altına almayı amaçlamaktadır (C2ES, 2015). Bu stratejik evrim, Paris Anlaşması'nın başarısının, her ülkenin kendi ulusal katkılarını belirlemesine ve bunları zamanla güçlendirmesine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Anlaşmanın bu tasarımı, küresel iklim eyleminin etkili olabilmesi için tüm tarafların geniş katılımına ve sahiplenmesine ihtiyaç duyulduğunu kabul etmektedir.

Paris Anlaşması'nda Sivil Katılım Mekanizmaları ve Vurguları:

Paris Anlaşması'nın kabulüne ilişkin kararda, sivil toplum, özel sektör, finans kuruluşları, şehirler ve diğer alt-ulusal otoriteler dahil olmak üzere "taraf olmayan tüm paydaşların" iklim değişikliğiyle mücadele çabaları memnuniyetle karşılanmıştır (UNCC, n.t.). Ulusal Katkı Beyanları'nın (NDC) uygulanmasında kamu ve özel sektör ile sivil toplumun katılımını artırmak için Tarafların erişim çabaları teşvik edilmektedir (UNCC, 2025a). Ulusal Uyum Planları (NAP) süreçlerinde yerel topluluklar, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), özel sektör, finans kuruluşları, alt-ulusal yönetimler ve yerli halklar gibi taraf olmayan paydaşların katılımı kritik öneme sahiptir (UNCC, 2025b). Bu katılım, NDC'lerin daha iddialı, uygulanabilir ve adil olmasını sağlamak için önemli bilgi ve farklı bakış açıları sunar (Ekinci, 2025). Paris Anlaşması sonrası dönemde ise sivil katılımın önemi daha da pekiştirilmiştir. COP23'te (Bonn) Talanoa Diyaloğu ile yerel yönetimlerin ve toplulukların bilgi ve deneyimlerini iklim değişikliği mücadele süreçlerine entegre etme amacı güdülmüştür; yerel halkların geleneksel bilgisi ve deneyimleri sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi için temel bir kaynak olarak ele alınmıştır (Ekinci, 2025). Anlamlı katılım, iklim değişikliğinden özellikle etkilenen ve en savunmasız grupların (yerli halklar, gençler, kadınlar, LGBTQIA+ ve etnik azınlıklar) seslerinin duyulmasını ve ihtiyaçlarının karşılanmasını içerir (Ekinci, 2025).

Yerel Yönetimlerin ve Özellikle Belediyelerin Rolü:

Taraflar Konferansı (COP) kararları, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) kapsamında düzenlenerek, iklim değişikliğiyle mücadelede ve yerel düzeyde iklim direncini artırmada giderek daha kritik bir rol oynamaktadır (Ekinci, 2025). Başlangıçta yerel yönetimlerin rolü göz ardı edilmiş olsa da, zamanla bu rolün önemi artmış ve özellikle Paris Anlaşması'ndan sonra resmen tanınmıştır (Ekinci, 2025).İlk COP'larda, doğrudan yerel yönetimlere değinilmese de, altyapı yatırımları, finansman ve teknoloji transferi gibi dolaylı etkilerle yerel uygulamalara zemin hazırlanmıştır. Bu çabalar, kentlerin altyapısını iyileştirme ve uyum mekanizmalarını destekleme potansiyeli taşımıştır. Paris Anlaşması (COP21, 2015), yerel yönetimleri iklim değişikliğiyle mücadelede stratejik ortaklar olarak kabul etmiş ve ulusal katkı beyanlarının (NDC) hazırlanması ve uygulanmasında alt ulusal yönetimlerin kritik rolünü vurgulamıştır (ÇSB, n.t). COP 21-28 sürecinde belediyeler, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı toplulukların dayanıklılığını artırma konusunda; Su yönetimi ve taşkın önleme projeleri, kentsel altyapının iyileştirilmesi ve iklime dayanıklı hale getirilmesi, ulusal adaptasyon planlarının yerel düzeyde uygulanması, ani seller, fırtınalar, kuraklıklar ve sıcak hava dalgaları gibi aşırı hava olaylarına karşı savunmasız olan şehirlerde dayanıklılık stratejileri benimsenmesi konusunda aktif rol almaktadır (Ekinci, 2025).

İlgili Kaynaklar

Nedir?

Türkiye'nin İklim Politikalarında Aktör Haritası

*Bu yayın, **Türkiye'de iklim politikalarının şekillenmesinde rol oynayan kurum ve aktörlerin haritasını** çıkarmayı amaçlayan kapsamlı bir analizdir. İklim değişikliğiyle mücadelede kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, akademi ve sivil toplum kuruluşlarının rol ve etki düzeylerini ortaya koyar. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası politika belgeleriyle uyumlu biçimde, Türkiye'nin iklim taahhütlerinin nasıl uygulandığını ve bu süreçte hangi kurumların ne tür sorumluluklar üstlendiğini inceler.*

Neden İlgili?

*Bu rapor, sivil toplum örgütlerinin iklim politikalarına etkili şekilde katılabilmesi için, karar alıcıları ve uygulayıcı kurumları tanımlamalarına yardımcı olur.Hangi kurumlara, hangi düzeyde ve nasıl müdahale edilebileceğini göstererek **hedefe yönelik iklim savunuculuğu**yapılmasını kolaylaştırır. Türkiye'nin iklim taahhütlerinin hangi kurumlar aracılığıyla, ne düzeyde uygulandığını izlemek isteyenler için bir **referans kaynağıdır**.*

Link:
https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2022-11/turkiyenin_iklim_politikalarinda_aktor_h.pdf

5.2.2. Katılım ve Yönetişim Odaklı Uluslararası Sözleşmeler

5.2.2.1. Aarhus Sözleşmesi (Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi):

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından 1998 yılında kabul edilen ve 2001 yılında yürürlüğe giren Aarhus Sözleşmesi, çevresel demokrasinin üç temel direğini güvence altına almayı hedefler: çevresel konularda bilgiye erişim, çevresel karar verme süreçlerine halkın katılımı ve çevresel konularda yargıya başvuru hakkı (Turan ve Açıkel, 2017). Bu sözleşme, şeffaflığı, hesap verebilirliği ve katılımcılığı artırarak daha iyi çevresel yönetişimi teşvik eder.

Türkiye, çeşitli gerekçeler ve çekinceler sebebi ile Aarhus Sözleşmesi'ne henüz taraf olmamıştır (Güneş, 2010). Bu gerekçeler arasında; vatandaşlık, milliyet ve ikametgâh ayrımı yapılmaksızın öngörülen bazı hakların egemenlik haklarını tehdit edebileceği kaygısı, GAP gibi sınıraşan sular üzerindeki projelerin engellenebileceği endişesi, milli güvenlik, ülkenin sözleşmeyle üstlenilecek yükümlülükleri yerine getirecek teknik kapasiteye sahip olmaması ve yatırım kararlarının gecikebileceği yönündeki kaygılar bulunmaktadır (Turan ve Açıkel, 2017;Güneş, 2010).

Sivil Katılım Mekanizmaları ve Kavramına Atıflar:

Aarhus Sözleşmesi, vatandaşları ve sivil toplum kuruluşlarını güçlendirerek sivil katılımı önemli ölçüde teşvik etmektedir. Sözleşme, hükümetlere halkın etkin bir şekilde katılımını sağlamaları için bir çerçeve sunmakta ve çevresel konularda halk ile hükümetleri arasında daha şeffaf ve hesap verebilir bir ilişki kurulmasını teşvik etmektedir (Güneş, 2010;Keleş ve Uğur, 2025). Sözleşme, bilgiye erişimi ve katılımı sağlayarak, bireylerin ve grupların yaşamlarını ve toplumlarını etkileyen çevre politikalarını ve kararlarını şekillendirmede aktif bir rol oynamalarını sağlar. Bu, genellikle çevresel bozulma ve iklim değişikliğinden en fazla etkilenen hassas grupların katılımını da içerir.

İklim dirençlilik açısından Aarhus Sözleşmesi çok önemli bir araçtır. İklim değişikliğinin ele alınması kapsamlı toplumsal dönüşümler ve güçlü bir kamuoyu desteği gerektirmektedir. Sözleşmenin ilkeleri bunu kolaylaştırmaktadır(Güneş, 2010;Keleş ve Uğur, 2025):

- **Çevresel Bilgiye Erişim:** Halkın çevrelerinde neler olduğunu anlamaları için çevresel bilgiye erişimi esastır. Sözleşme, kamu makamlarının çevresel bilgileri proaktif bir şekilde ifşa etmelerini ve taleplere yanıt vermelerini gerektirmektedir. Bu, şeffaflığı artırır ve halkın çevre politikaları hakkında fikir edinmesini sağlar. Özellikle elektronik bilgiye erişimin kolaylaştırılması vurgulanmıştır.

- **Halkın Çevresel Karar Alma Süreçlerine Katılımı:** Sözleşme, spesifik faaliyetler, plan, program ve politika taslaklarının yanı sıra idari düzenleme alanında da halkın katılımını güvence altına almaktadır. Halkın katılımı, karar alma süreçlerinde şeffaflığı ve yönetim organlarının hesap verebilirliğini artırarak demokratik meşruiyeti sağlar. Katılımcı bir yaklaşım, iyi çevresel yönetişimin temel bir öğesidir ve daha etkili ve sürdürülebilir çevre yönetişimine ulaşmayı hedefler. Halkın katılımının, kaynakların etkili yönetimi ve çevrenin

korunması için uygun araçların geliştirilmesinde hesap verebilirliği artırma potansiyeli neredeyse evrensel olarak kabul edilmektedir.

- **Adalete Erişim:** Bu sütun, halkın bilgilenme, katılım ve düzenleyicileri ve kirleticileri çevresel zararlardan sorumlu tutma haklarını kullanabilmelerini kolaylaştırdığı için "erişim haklarının" temelini oluşturmaktadır. Adalete erişim, çevresel konularda herkesin eşit haklara ve fırsatlara sahip olmasını ve adil bir şekilde temsil edilmesini sağlar. Bu, yerel ve uluslararası düzeyde çevresel yönetişimin ve sürdürülebilir kalkınma hukukunun gelişiminin temel bileşenlerinden biridir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) kamu politikalarını etkileyebilecek kampanyalara odaklanmada kritik roller oynadığı belirtilmiştir.

Yerel Yönetimlerin İklim Dirençliliğindeki Görevleri Konusunda Atıflar:

Aarhus Sözleşmesi'nin doğrudan "iklim dirençliliği" veya yerel yönetimlerin spesifik iklim dirençliliği görevleri hakkında detaylı hükümler içermemektedir ancak, sözleşmenin genel çerçevesi, yerel yönetimlerin çevresel yönetişim ve dolaylı olarak iklimle ilgili konulardaki sorumluluklarını destekler. Çevresel yönetişim, "kolektif olarak bağlayıcı kararlar yoluyla insanların çevreye erişimini, kullanımını ve çevre üzerindeki etkilerini koordine etmeyi, yönlendirmeyi ve düzenlemeyi amaçlayan toplumsal aktörler arasındaki etkileşimlerin toplamı" olarak tanımlanır (Keleş ve Uğur, 2025. sf.2). Bu tanım, yerel düzeydeki aktörleri de kapsar.

İlgili Kaynaklar	***Nedir?*** *Çevresel Konularda Bilgiye Erişim Rehberi Ve Aarhus Sözleşmesi. Bu rehber , Ilgın Özkaya Özlüer tarafından hazırlanmış, Elif Bozkurt ve Gamze Ovacık tarafından çevrilmiş ve Temmuz 2018'de Ekoloji Kolektifi tarafından basılmıştır. Temel içeriği, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının çevresel konularda bilgiye erişim hakkını ve Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi (kısaca Aarhus Sözleşmesi) olarak bilinen uluslararası anlaşmanın bu konudaki kritik rolünü ve hükümlerini açıklamaktır.* ***Neden İlgili?*** *Bu rehber, Uşak'taki STK'ların ve ilgili vatandaşların iklim değişikliğinin yerel etkileri, hava ve su kalitesi verileri, atık yönetimi planları, sanayi tesislerinin çevresel performansları, planlanan projelerin potansiyel çevresel etkileri (örneğin ÇED raporları aracılığıyla) gibi hayati konularda kamu kurumlarından nasıl bilgi talep edebilecekleri, bu bilgilere nasıl erişebilecekleri ve bu süreçte yasal haklarının neler olduğu konusunda önemli bir yol gösterici olabilir.* ***Kaynak:*** https://ekolojikolektifi.org/portfolio/1622/

Tablo 6 Uluslararası Sözleşmelerde ve Belgelerde Yerel Yönetimlerin İklim Alanında Yükümlülükleri ve Sivil Katılım Fırsatları

Anlaşma/Standart Adı	Türkiye'nin Statüsü	Temel Hedefleri	Yerel Yönetimler İçin Anlamı/Yükümlülükleri	Sivil Katılım İçin Fırsatlar/Zorluklar
BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)	*Taraf*	Atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmak.	Ulusal iklim politikalarına uyum, sera gazı envanterlerinin hazırlanmasına katkı, uyum ve azaltım eylemlerine katılım.	Yerel iklim eylem planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında STK'larla işbirliği için zemin oluşturur. Farkındalık ve kapasite eksikliği zorluk yaratabilir.
Kyoto Protokolü	*Taraf (Ek-B'de yer almıyor, spesifik azaltım yükümlülüğü yoktu)*	Gelişmiş ülkeler için bağlayıcı emisyon azaltım hedefleri belirlemek.	Doğrudan bağlayıcı yükümlülük getirmese de, temiz kalkınma mekanizması gibi esneklik mekanizmaları aracılığıyla dolaylı etkileri olabilirdi.	Protokolün genel hedefleri doğrultusunda yerel projelerde STK katılımı teşvik edilebilirdi.
Paris Anlaşması	*Taraf*	Küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2°C altında tutmayı, tercihen 1.5°C ile sınırlamayı hedeflemek; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı uyum kapasitesini artırmak.	Ulusal Katkı Beyanı (NDC) hedeflerine ulaşmada kilit rol; yerel iklim eylem planları geliştirme, uygulama ve raporlama; yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, sürdürülebilir ulaşım ve atık yönetimi gibi alanlarda somut adımlar atma.	NDC hedeflerinin yerelleştirilmesi süreçlerinde STK'ların ve vatandaşların katılımı için önemli fırsatlar sunar. Yerel yönetimlerin kapasite ve kaynak eksikliği, katılımın etkinliğini sınırlayabilir.
Aarhus Sözleşmesi (Çevresel Konularda	*Taraf Değil*	Çevresel konularda bilgiye erişimi, halkın	Taraf olunmadığı için doğrudan yasal yükümlülük yok. Ancak uluslararası bir	Taraf olunmaması, çevresel konularda STK'ların ve vatandaşların

Bilgiye Erişim, Karar Alma Süreçlerine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Hakkı Sözleşmesi)		karar alma süreçlerine katılımını ve yargıya başvuruyu güvence altına almak.	standart olarak dolaylı etkileri olabilir ve AB üyelik sürecinde bir beklenti oluşturur.	bilgiye erişim, katılım ve yargı haklarını uluslararası standartlarda kullanmasının önünde bir engeldir. Ulusal mevzuattaki boşluklar nedeniyle zorluklar yaşanmaktadır.[6]
Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı	*Etkilenen (AB Aday Ülkesi ve Gümrük Birliği Ortağı)*	AB'yi 2050'ye kadar iklim-nötr bir kıta yapmak; ekonomiyi modernize etmek ve sürdürülebilir hale getirmek.	Enerji, ulaşım, sanayi, binalar, tarım, atık yönetimi gibi birçok alanda AB standartlarına uyum ve dönüşüm ihtiyacı; karbon yoğun sektörlerde rekabetçilik baskısı; yeşil finansman ve teknoloji transferi fırsatları.	Yeşil dönüşüm politikalarının planlanması, uygulanması ve izlenmesinde STK'larla güçlü işbirliği fırsatları sunar. Yerel yönetimlerin teknik ve mali kapasite eksikliği, hızlı uyum sağlamada zorluk yaratabilir. Katılımcı yönetişim modellerine geçişi teşvik edebilir.

5.2.3 Avrupa Birliği'ndeki Mevzuat, Standartlar ve Türkiye ile İlişkisi

5.2.3.1. AB İklim Politikası ve Mevzuatı

5.2.3.1.1.Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal):

Aralık 2019'da açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB'nin 2050 yılına kadar dünyanın ilk iklim-nötr kıtası olma hedefini ortaya koyan ve AB ekonomisini sürdürülebilir bir geleceğe taşımayı amaçlayan kapsamlı bir büyüme stratejisidir (TC.Ticaret Bakanlığı, t.y; Doğa Derneği, 2023). Temel hedefleri arasında sera gazı emisyonlarının net olarak sıfıra indirilmesi, ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılması, döngüsel bir ekonomiye geçişin hızlandırılması, biyoçeşitliliğin korunması ve iyileştirilmesi ile bu dönüşümün adil bir şekilde gerçekleştirilmesi ("adil geçiş") yer almaktadır (İKV, 2021). Yeşil Mutabakat, iklim eylemini sadece bir çevre politikası olmaktan çıkarıp, enerji, sanayi, ulaşım, tarım, binalar, biyoçeşitlilik gibi tüm politika alanlarına entegre eden bütüncül bir yaklaşımdır. Temiz enerjiye geçiş, döngüsel ekonomi, sürdürülebilir sanayi, enerji ve kaynak verimli inşaat ve renovasyon, sürdürülebilir ve akıllı ulaşım, "tarladan çatala" adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi, biyoçeşitliliğin korunması ve restorasyonu gibi geniş bir yelpazede eylemler içermektedir (Akdeniz İhracatçı Birlikleri , 2021).

Yerel yönetimler, bu hedeflere ulaşılmasında kilit aktörler olarak görülmektedir. Kentlerde sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin kurulması, binaların enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması, atık yönetiminin iyileştirilmesi ve yeşil alanların korunması gibi birçok eylem, yerel yönetimlerin doğrudan yetki ve sorumluluk alanındadır. Yeşil Mutabakat, yerel yönetimlere bu dönüşüm süreçlerini yönetmeleri ve finanse etmeleri için çeşitli araçlar ve fonlar (örneğin, Adil Geçiş Fonu, InvestEU) sunmayı da hedeflemektedir (İKV, 2021).

5.2.3.1.2. Avrupa İklim Yasası (European Climate Law):

Avrupa İklim Yasası (AİY), Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın temelini oluşturan ve AB'nin 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşma ve 2030 yılına kadar net sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine göre en az %55 oranında azaltma hedeflerini yasal olarak bağlayıcı hale getiren merkezi bir düzenlemedir (Avrupa Komisyonu, b.t).Bu entegrasyon, 2021 AB Uyum Stratejisi ile sinerji içinde çalışarak, "daha akıllı, daha hızlı ve daha sistemik" bir uyum yaklaşımını teşvik etmektedir (Avrupa Komisyonu, b.t). Yasa, tüm AB politikalarının bu hedefe katkıda bulunmasını ve ekonominin ve toplumun tüm sektörlerinin üzerlerine düşen rolü oynamasını sağlamayı amaçlamaktadır (Avrupa Çevre Ajansı, b.t).

AİY çerçevesinin başarısı, sağlam sivil katılım mekanizmalarına ve yerel yönetimlerin kritik rolüne bağlıdır. Yönetişim Tüzüğü ve Aarhus Sözleşmesi ile yasal zemini güçlendirilen sivil katılım, politika kalitesini artırma ve toplumsal sahiplenmeyi teşvik etme potansiyeline sahiptir (Obhertür vd., 2025). Ancak, Üye Devletler düzeyinde uygulamada önemli eksiklikler gözlemlenmekte, bu da demokratik katılımda bir boşluk yaratmaktadır (Climate Action Network, 2023). Benzer şekilde, yerel ve bölgesel yönetimler, iklim değişikliğinin ön saflarında yer alarak emisyonların azaltılması ve uyum önlemlerinin uygulanmasında hayati bir rol oynamaktadır (EUDGCA, 2025). AB, bu aktörleri çok sayıda girişimle desteklese de, teknik ve ekonomik kaynak eksiklikleri gibi zorluklar, yerel düzeydeki

iklim eyleminin etkinliğini sınırlayabilmektedir (Climate Action Network, 2023).Bu rapor, AİY'nin bu birbirine bağlı sütunlarındaki başarıları, karşılaşılan zorlukları ve entegre ve etkili bir iklim geçişi için stratejik önerileri detaylandırmaktadır.

Avrupa İklim Yasası, hedefleri arasında iklim nötrlüğüne ulaşmanın yanı sıra, iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine karşı dirençliliği artırmak için uyum stratejilerinin uygulanmasını da açıkça içermektedir. Yasa, AB'nin 2050 yılına kadar "iklim nötr, uyumlu ve dirençli bir Avrupa" olma hedefini benimsemektedir (International Energy Agency, 2021). Bu, uyumun yalnızca isteğe bağlı bir ek değil, AB'nin iklimle ilgili yasal çerçevesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir.

Avrupa İklim Yasası Çerçevesinde Sivil Katılım Mekanizmaları:

AB mevzuatı, Yönetişim Tüzüğü (Governance of the Energy Union and Climate Action Regulation 2018/199) gibi, bu mekanizmalar için yasal gereklilikler ve yönergeler sunmaktadır. Avrupa İklim Eylem Ağı'nın analizine göre etkili kamu katılımı, üç ana boyutta değerlendirilmektedir (Climate Action Network, 2023) :

- Kapsayıcılık: Bu boyut, iklim politikası yapımında meşru çıkarı olan herkese açıklığı ifade eder. Vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar için erişilebilir olmalıdır. Farklı çıkarların eşit temsili, örneğin kamu (vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları) ile iş grupları arasında bir denge hedeflenmelidir. Katılım fırsatları hakkında halkın bilgilendirilmesi (tanıtım), çevrimiçi katılım platformlarının mevcudiyeti, katılımcıların çeşitliliği ve katılım formatları, kapsayıcılığın göstergeleridir. Sürecin erişilebilirliği de kritik bir faktördür.
- Sağlamlık: Katılımcıların, güveni artırmak için planlanan politikaların taslağı gibi ilgili temel bilgiye erişimi olmalıdır. Katılımcıların net bir şekilde tanımlanması ve sonuçların iletilmesi şeffaflık için önemlidir. Katılımcı girdilerinin uygun şekilde odaklanması, toplanması ve belgelenmesi, katkıların doğru yönetilmesini sağlar. Katılım sürecinin bağımsız bir profesyonel tarafından kolaylaştırılması, daha iyi uyum ve yenilikçi yaklaşımların kullanılmasını sağlayabilir. Farklı yöntemlerin (danışma, tartışma, müzakere gibi) çeşitliliği, farklı kitlelere ve konuların farklı yönlerine uygun olabileceğinden daha sağlam girdiler üretmeyi teşvik eder. Üye Devletlerin taslak UEİP'leri ve güncellemelerini kamuya açık hale getirmesi ve Komisyon'un ilgili tüm bilgileri içeren özel danışma web siteleri kurmasını teşvik etmesi de bu boyutun parçasıdır. Katılımcılar hakkında bilgi ve kamu girdilerinin bir özeti sağlanmalıdır.
- Politika Yapımına Entegrasyon: Kamu katılımı, politika sürecinin erken aşamalarında, tercihen seçenekler önemli ölçüde daralmadan önce gerçekleşmelidir. Üye Devletler, halkın bilgilendirilmesi, katılması ve görüşlerini ifade etmesi için yeterli süre tanıyan makul zaman çizelgeleri belirlemekle yükümlüdür. Politika yapıcıların, katılım sonuçlarının nasıl dikkate alındığına dair bilgi sağlama gerekliliği, kamu girdisi için hesap verebilirliği teşvik eder.Hükümetin yorumlara verdiği tepkinin niteliği, örneğin bir onay veya gerekçeli bir açıklama olup olmadığı, entegrasyonun önemli bir göstergesidir.

AB üye ülkelerinde ulusal iklim çerçeve yasaları bazı durumlarda kamu katılımı gibi sağlam yönetişim mekanizmalarını içerse de (Climate Action Network, 2023), üye devletler arasında önemli eksiklikler

bulunmaktadır (Obhertür vd., 2025).Örneğin, Finlandiya'nın İklim Değişikliği Yasası, sivil toplumun 15 yıllık kampanyasının ve taslak hazırlığı ile güncellemeleri sırasında kapsamlı kamu katılımının bir sonucudur (Climate Action Network, 2023). Fransa'nın 2021 İklim ve Dirençlilik Yasası, Vatandaş İklim Meclisi'nin önerilerini temel almıştır (Climate Action Network, 2023). Polonya'da ClientEarth, vatandaşlara devletin iklim yükümlülüklerini mahkemede uygulama hakkı tanınmasını önermektedir (Climate Action Network, 2023). Ancak, Bulgaristan'da iklim yasası karar alma süreçlerinde kamu katılımı sağlamamakta, bunu çoğunlukla teknik konular hakkında pasif farkındalığa indirgemektedir.[1] Kıbrıs'ta ise sivil toplum katılımı çok düşüktür ve genellikle yorumların dikkate alınmadığı kötü tasarlanmış kamu istişareleriyle sınırlıdır (Climate Action Network, 2023). Şeffaflık, politika yapımından geri bildirim, bağımsız kolaylaştırma ve çeşitli katılım yöntemleri gibi bazı hususlar, sınırlı veya hiç özel rehberlik almamaktadır (Obhertür vd., 2025). Kötü uygulanan kamu katılımı, mevcut eşitsizlikleri pekiştirerek ve politika yapım süreçlerine güvensizliği artırarak hem demokratik hem de iklim yönetişimini zayıflatabilir (Obhertür vd., 2025).

Yerel Yönetimlerin Görevleri Konusunda Atıflar:

Avrupa'nın kasabaları, şehirleri ve bölgeleri iklim değişikliğinin "ön saflarında" yer almakta ve sıcak hava dalgaları, seller ve kuraklık gibi iklim etkilerine karşı yüksek derecede savunmasızdır.[1] Özellikle kentsel alanlar, küresel CO2 emisyonlarının %70'inden sorumludur ve ulaşım ile binalar en büyük katkıda bulunanlar arasındadır (EUDGCA, 2025). Yerel ve bölgesel yönetimler, sahadaki yatırımların büyük bir kısmından sorumlu oldukları için iklim nötrlüğü ve dirençliliğe ulaşmada kritik bir rol oynamaktadır (EUDGCA, 2025). İklim nötr ve dirençli hale gelmek, tüm politika düzeylerinin işbirliğini gerektiren karmaşık ve sistemik bir geçiştir (EUDGCA, 2025). Bu durum, AİY'nin üst düzey hedeflerine ulaşılmasının, yerel düzeydeki tabandan gelen eylemlere büyük ölçüde bağlı olduğunu göstermektedir.

Ek Bilgi	*AB, yerelde emisyonlarını azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama çabalarında desteklemek için çeşitli girişimleri desteklemektedir (AB Özelindeki girişimler):* ***İklim ve Enerji İçin AB Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors)*** *:Belediyeler kendi bölgelerinde emisyonları azaltma, iklim direnci oluşturma ve enerji yoksulluğunu ele alma konusunda gönüllü olarak taahhütte bulunmaktadırlar* ***Link:*** *https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/home* ***AB İklim Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu:*** *Şehirler Misyonu, 2030 yılına kadar 100 iklim-nötr ve akıllı şehir teslim etmek üzere yerel yönetimler, vatandaşlar, işletmeler, yatırımcılar ile bölgesel ve ulusal yetkilileri kapsamaktadır.* *Seçilen 112 şehir, ilgili yatırım planlarıyla birlikte enerji, binalar, atık yönetimi ve ulaşım gibi tüm sektörlerde iklim nötrlüğü için genel bir plan içeren İklim Şehri Sözleşmelerini geliştirmeye davet edilmektedir. İklim Şehri Sözleşmeleri, bir Misyon Platformu (şu*

anda NetZeroCities projesi tarafından yönetilmektedir) yardımıyla yerel paydaşlar ve vatandaşlarla birlikte oluşturulmaktadır.

***Link:**https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en*

***AB İklim Uyum Misyonu:** 100 AB şehrini, vatandaşları ve yerel işletmeleri, bölgesel ve ulusal yetkilileri ve yatırımcıları bir araya getirerek 2030 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşmayı hedeflemektedir. Bu şehirler, 2050 yılına kadar tüm Avrupa şehirlerinin bu örneği takip etmesini sağlamak için deney ve inovasyon merkezleri olarak hareket etmektedir.*

***Link:**https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/mission*

***AB Yeşil Şehir Anlaşması:** Şehirleri daha temiz ve sağlıklı hale getirmeye kararlı belediye başkanlarının bir girişimidir.. Anlaşmayı imzalayan şehirler, hava, su, doğa ve biyoçeşitlilik, döngüsel ekonomi ve atık ile gürültü olmak üzere beş çevresel yönetim alanını ele almayı taahhüt etmektedir.*

Link:
https://environment.ec.europa.eu/topics/urban-environment/green-city-accord_en

***LIFE AB Şehir Aracı (LIF EU City Facilty):** Yerel yönetimlere ve gruplarına, iklim ve enerji eylem planlarının uygulanmasıyla ilgili yatırım konseptleri geliştirmeleri için özel finansal destek ve ilgili hizmetler sağlamaktadır.*

Pano platres, krizevci, Matosinhos, La Havre Seine Metropole ve Isola Vicentina gibi belediyelerin yararlanıcı olarak örneklerini paylaştığı platformu aşağıdaki linkten ziyaret edebilirsiniz.

***Link:** https://www.eucityfacility.eu/*

***Akıllı Şehirler Pazarı (Smart Cities Market Place) :** Şehirlerin çözümleri keşfetmelerine, sürdürülebilir kentsel projeleri şekillendirmelerine ve bunları finanse etmek için başarılı bir anlaşma yapmalarına yardımcı olmaktadır.Ücretsiz bilgi, teknik yardım, danışmanlık ve eşleştirme finansmanı sağlayarak her büyüklükteki kenti sürdürülebilir projeler geliştirmede destekler.*

***Link:**https://smart-cities-marketplace.ec.europa.eu/*

Ek Bilgi

Küresel seviyede işbirliğini vurgulayan, yerelde emisyonlarını azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama çabalarında desteklemek için çeşitli girişimleri desteklemektedir :

***Global Covenant of Mayors for Climate & Energy (Küresel Belediye Başkanları İklim ve Enerji Sözleşmesi)**, dünyanın en büyük yerel iklim ve enerji inisiyatifidir. Yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadele etmesini ve sürdürülebilir enerjiye geçişini destekleyen küresel bir koalisyondur.Politika rehberliği, uluslararası tanınırlık, kapasite geliştirme ve eğitim fırsatları, teknik destek ve araçlar (örneğin emisyon hesaplama, uyum analizi), küresel ağlarla iş birliği (ör. CDP, ICLEI, C40 gibi ağlarla entegrasyon) gibi konularda üyelere destek olur.*

Kimler Katılabilir?

- ***Belediyeler**, **büyükşehirler**, **bölgesel yönetimler**,*
- *Hali hazırda veya yeni iklim/enerji eylem planları oluşturmak isteyen yerel yönetimler.*

Katılan şehirler şu taahhütlerde bulunur:

- *Emisyon ve risk değerlendirmesi yapmak,*
- *Sürdürülebilir enerji ve iklim eylem planı (SECAP veya benzeri) geliştirmek,*
- *İlerlemesini yıllık olarak raporlamak.*

***Link:**https://www.globalcovenantofmayors.org/*

***IURC – International Urban and Regional Cooperation** (Uluslararası Kentsel ve Bölgesel İş Birliği Programı), Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve dünya genelinde şehirler ve bölgeler arasında **uluslararası iş birliğini teşvik eden** bir programdır.IURC, Avrupa şehirlerinin ve bölgelerinin; sürdürülebilir kentsel kalkınma, yenilikçi bölgesel büyüme ve yeşil dönüşüm gibi konularda diğer kıta ve ülkelerdeki şehirlerle eşleştirilmesini sağla*

Kimler Katılabilir?

- *Belediyeler, şehir yönetimleri, bölgesel kalkınma ajansları,*
- *Üniversiteler, araştırma merkezleri, kamu kurumları*
- *Genellikle AB ülkelerinden şehirler, Latin Amerika, Asya, Kuzey Amerika ve Hindistan gibi partner bölgelerdeki şehirlerle eşleştirilir.*

***Link:**https://www.iurc.eu/*

***Kentsel Geçişler Misyonu (Urban Transitions Mission - UTM)**, Avrupa Birliği'nin "Horizon Europe" programıkapsamında başlatılan küresel bir araştırma ve inovasyon girişimidir. Amaç, şehirlerin 2030 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşmalarını sağlayacak dönüşüm süreçlerini desteklemektir. UTM, Mission Innovation iş birliği ile yürütülür ve sadece AB şehirleriyle sınırlı*

	değildir. ABD, Japonya, Hindistan, Güney Kore, Avustralya ve Latin Amerika'daki şehirler de sürece dahil olmuştur. ***Link:****https://mission-innovation.net/missions/urban-transitions-mission/* ***PLATFORMA:*** *PLATFORMA, Avrupa'daki yerel ve bölgesel yönetimlerin, uluslararası kalkınma iş birliği ve sürdürülebilir kalkınma alanlarında yürüttüğü faaliyetleri destekleyen Avrupa düzeyinde bir ağ ve savunuculuk platformudur.PLATFORMA, Avrupa'daki belediyeler, bölgesel yönetimler ve onların ulusal derneklerini bir araya getirerek: Küresel düzeyde yerel yönetimlerin kalkınma iş birliğine katkılarını görünür kılmayı, Yerel ve bölgesel diplomasi yoluyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerini (SDG'ler) desteklemeyi, AB dışındaki ülkelerde yerel yönetim kapasitelerini geliştirmeyi hedefler.* ***Kimler Katılabilir?*** • *Belediyeler ve bölgesel yönetimler* • *Yerel yönetim birlikleri (ör. Türkiye Belediyeler Birliği gibi)* • *Kalkınma ajansları ve yerel yönetimlerin dış ilişkiler birimleri* • *STK'lar ve akademik paydaşlar* ***Link:****https://platforma-dev.eu/*

5.2.3.2. Avrupa'da Sivil Katılım Mevzuatı ve Yönetişim Mekanizmaları

5.2.3.2.1.Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ):

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bu Şart, yerel yönetimlerin siyasi, idari ve mali özerkliklerini güvence altına almayı amaçlar. Türkiye, Şart'ı 21 Kasım 1988 tarihinde imzalamış ve 3723 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunarak 92/3398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış, 1 Nisan 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021). Ancak Türkiye, Şart'ın bazı önemli maddelerine ve paragraflarına çekinceler koymuştur.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ), yerel yönetimlerin demokratik işleyişinde halk katılımının önemini vurgulayan temel bir uluslararası belgedir. Şart'ın 4. maddesinin 6. fıkrası, "Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır" hükmünü içermektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, n.t.) Bu, yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerinde halkla istişare etme yükümlülüğünü ortaya koyar.

Daha da önemlisi, AYYÖŞ'e ek olarak 2009 yılında kabul edilen "Yurttaşların Yerel Yönetim İşlerinin Sevk ve İdaresine Katılım Hakkıyla İlgili Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ek Protokolü", vatandaşların yerel yönetim işlerine katılım hakkını daha spesifik ve güçlü bir şekilde güvence altına almaktadır.[11] Bu Ek Protokol, taraf devletlerin kendi sorumluluk alanlarındaki herkesin yerel yönetim işlerine katılma hakkını garanti etmesini öngörür. Ancak, Türkiye bu Ek Protokol'ü henüz imzalamamış veya onaylamamıştır.

Bu durum, yerel yönetimlerin özerkliği, mali kaynaklara erişimi, kendi idari yapılarını belirleme esnekliği, merkezi idareyle ilişkileri ve uluslararası işbirliği kapasiteleri konularında bazı kısıtlamalar anlamına gelebilmektedir (Yokuş, 2014). Yerel yönetimlerin iklim direnci konusunda proaktif ve özerk hareket etme kapasiteleri, bu çekincelerden etkilenebilir. Özellikle mali kaynaklara serbest erişim ve merkezi idarenin denetiminin kapsamı gibi konular, yerel iklim eylemlerinin ölçeğini ve etkinliğini belirleyebilir. Bu durum, yerel yönetimlerin iklim projeleri için kaynak bulma ve uygulama süreçlerinde merkezi yönetimin onay ve desteğine daha bağımlı olabileceği anlamına gelir. Zira iklim direnci yatırımları genellikle uzun vadeli ve kapsamlı kaynak gerektirdiğinden, mali özerklik ve karar alma süreçlerinde merkezi idareye danışma zorunluluğu (veya bunun eksikliği) kritik öneme sahiptir.

5.2.3.2.2.Avrupa Konseyi Sivil Katılım için İyi Uygulama İlkeleri (Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process):

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen bu ilkeler, demokratik yönetişimde sivil toplumun rolünü güçlendirmeyi ve kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerine STK'ların ve vatandaşların anlamlı katılımını sağlamayı amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2018). Bu ilkeler, şeffaflık, güven, bağımsızlık, katılım, erişilebilirlik, ayrımcılık yapmama, kapsayıcılık ve hesap verebilirlik gibi temel prensipleri içermektedir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2018). Bu ilkeler, Avrupa Konseyi üye devletlerinde sivil toplum kuruluşları (STK'lar) için elverişli bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2018). Zorunlu bir nitelik taşımamakla birlikte, STK'lar ve kamu otoriteleri arasındaki diyalog ve işbirliğinin somut pratik deneyimlerinden türeyen kılavuzlar sunan bir referans belgesi işlevi görmektedir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2018).

Avrupa Konseyi Sivil Katılım için İyi Uygulama İlkeleri , sivil toplum kuruluşlarının politika döngüsünün farklı aşamalarında katılımı için mekanizmalar özetlemekte, sürekli, şeffaf ve iki yönlü bir diyalog hedeflemektedir.

Politika Aşamaları Boyunca:

- **Gündem Belirleme:** STK'lar kampanyalar ve lobicilik yoluyla siyasi gündemi şekillendirebilir, farkındalık yaratabilir ve kolektif çıkarlar adına karar alıcıları etkileyebilir. AB, sivil toplumun fikirlerini gündeme dahil etmeye açık olmalıdır.
- **Taslak Hazırlama:** STK'lar sorunları belirleme, çözümler önerme ve tercih edilen önerileri araştırma ve detaylı analizlerle destekleme gibi alanlarda yer alabilirler. Bu, "kutucuk işaretleme" istişarelerinin ötesine geçerek karar alma süreçlerinin ortak yaratımını içerir.

- **Karar Alma:** Hükümet tasarıları ve önergeleri STK'ların etkisi ve katılımına açık olmalı, hükümetler kararlar alınmadan önce farklı görüşleri değerlendirmeli ve dengelemelidir. İstişareler, önerilerin sonuçları şekillendirebileceği kadar erken bir aşamada gerçekleşmelidir.
- **Uygulama:** STK'lar genellikle hizmet sunumu ve proje yürütme gibi alanlarda oldukça aktiftir. Önceki adımlardaki çalışmaları, politika uygulamasını etkilemeyi amaçlar ve bu aşama, amaçlanan sonuçların gerçekleşmesini sağlamak için kritik öneme sahiptir.

Kamu makamlarının sorumlulukları:

- **Bilgi paylaşımı:** Mevcut istişare süreçleri hakkında zamanında ve kapsamlı bilgi sağlanması
- **Prosedürler:** Açık hedefler, katılım kuralları, zaman çizelgeleri, iletişim bilgileri vb. gibi asgari istişare standartlarının geliştirilmesi ve bunlara uyulması Tüm potansiyel paydaşların davet edildiği açık istişare toplantıları düzenlenmesi
- **Kaynak sağlanması:** Sivil toplumun farklı düzeylerinin katılımını sağlamak üzere istişare için uygun zaman çizelgeleri ve araçlar sağlayın
- **Duyarlılık:** İlgili kamu kurumu temsilcilerinin aktif katılımını sağlayın; istişare yanıtlarını dinleyin, tepki verin ve geri bildirimde bulunun

STK Katılımı İçin Araçlar ve Yöntemler:

- Bilgi ve farkındalık oluşturma (örn. politika belgeleri, medya bültenleri, halk gösterileri).
- Detaylı analizler aracılığıyla uzmanlık ve tavsiye sağlama.
- Gözlemci işlevi: karar alma süreçlerini demokrasi, şeffaflık ve etkinlik açısından izleme.
- Bilgiye erişim: ilgili, doğru ve zamanında bilgiye kolay ve açık erişim.
- Aktif katılım için kaynak sağlama ve destek.
- STK'ların kendi kendilerini organize etmeleri ve işbirliği için güvenli alanlar yaratmaları için özerkliğin sağlanması.

İlkeler, katılım süreçlerinin açık ve erişilebilir olmasını, tüm ilgili tarafların görüşlerinin dikkate alınmasını, bilgiye zamanında erişimin garanti altına alınmasını ve karar alma süreçlerinin her aşamasında sivil toplumla diyalog ve danışma mekanizmalarının kurulmasını önermektedir. Bu ilkeler, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda yerel ve bölgesel düzeydeki yönetişim pratiklerini de etkilemeyi hedefler ve ELoGE gibi programlar aracılığıyla yerel yönetimlerde somutlaştırılmaya çalışılır (İzci ve Erinmez, 2024).

İlgili Kaynaklar	***Nedir?*** ***Avrupa Yönetişim Mükemmelliği Markası (ELoGE) Başvuru Rehberi*** *Bu rehber, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen ve yerel yönetimlerde iyi yönetişimin teşvik edilmesi ve belgelendirilmesi amacıyla oluşturulan Avrupa Yönetişim Mükemmelliği Markası (ELoGE - European Label of Governance Excellence) programını ve bu programa başvuru sürecini Türkiye'deki yerel yönetimlere (özellikle belediyelere) açıklamaktadır.*

Neden İlgili?

Türkiye'deki yerel yönetimlere (özellikle belediyelere) açıklamaktadır. ELoGE programı, yerel yönetimlerde iyi yönetişimin bir standart haline gelmesini, sürekli olarak gelişmesini ve yaygınlaşmasını hedeflemektedir. Bu çalışmaların, yerel yönetimlerde iyi yönetişimin kurumsallaşmasına, karar alma, kaynak kullanma ve hizmet sunum süreçlerinin kalitesinin artırılmasına, yerel yönetim işleyişinin ve paydaş ilişkilerinin iyileşmesine, karar alıcıların ve çalışanların güven ve memnuniyetinin artmasına önemli faydalar sağladığı vurgulanmaktadır. Başvuru süreci hakkında rehber, ELoGE'nin sunduğu faydalardan yararlanmak isteyen yerel yönetimlerin öncelikle kendi yönetişim kültür ve uygulamalarını, program tarafından sunulan 12 İyi Yönetişim İlkesi ve bunlara bağlı göstergeler ışığında kapsamlı bir şekilde ölçerek değerlendirmesi ve bu değerlendirme sonucunda belirlenen iyileştirme alanlarında gerekli adımların altını çizer. Uşak Belediyesi'nin ELoGE sürecine potansiyel katılımı için bir ön bilgilendirme ve yol haritası sunabilir.

Kaynak:
https://argudenacademy.org/yayinlarimiz/avrupa-yonetisim-mukemmelligi-markasi-eloge-basvuru-rehberi

Bu politika gerekliklerine dayanarak oluşturulan ve paydaş katılımını sağlamak için kullanılan üç yönetişim mekanizması örneğinin detayları aşağıda verilmiştir:

Avrupa Vatandaş Girişimi (European Citizen's Initiative - ECI):

Amaç:	AB vatandaşlarının Avrupa Komisyonu'ndan yeni mevzuat önermesini veya mevcut yasalarda değişiklik talep etmesini sağlayarak AB yasama gündemini doğrudan etkilemelerine olanak tanır**.**
Gereklilikler:	Bir ECI kaydı için yedi farklı AB ülkesinde yaşayan yedi farklı kişiye ihtiyaç vardır. En az yedi Üye Devlette asgari sayılarla birlikte en az 1 milyon imza toplanmalıdır.
Bağlayıcılık:	ECI yasal olarak bağlayıcı değildir; Komisyon, bir takip önerisi kabul edip etmeme konusunda tam takdir yetkisine sahiptir.

Ne Zaman Kullanılır:	Yeni mevzuat önermek veya mevcut yasalarda değişiklik yapmak istiyorsanız, konunuz AB genelinde geniş destek görüyorsa, yedi farklı AB ülkesinde yedi üyeden oluşan bir çekirdek ekibiniz varsa ve yeterli insan ve mali kaynakla uzun vadeli bir kamu kampanyasına hazırsanız bu araç uygundur.
Başarı Adımları:	1. Bir organizasyon komitesi oluşturulması. 2. Girişimi Komisyon'a kaydettirme. 3. 12 ay içinde en az 7 AB ülkesinden (ülke başına asgari eşik değerlerle) en az 1 milyon destek beyanı toplamak. 4. Doğrulanmış imzaların Komisyon'a sunulması. 5. Komisyon ECI'yi inceler, organizatörlerle görüşür ve bir takip önerisinde bulunabilir (ya da bulunmayabilir). AP de bir görüşme düzenleyebilir. Gerekli insan ve mali kaynakları ayırın, ilgili müttefikleri (STK'lar, aktivistler, ağlar, işletmeler, bağışçılar) belirleyin, çeşitli araçlar kullanarak (sosyal medya, bültenler, videolar, çevrimiçi oyunlar, kamu kampanyaları) geniş bir kampanya düzenlemek, farklı gruplara (gençler, kadınlar, azınlıklar, engelliler) ulaşarak kapsayıcı öneriler başarılı örnekleirn ortak özellikleridir.
Dezavantajları:	Katı kayıt gereklilikleri ve 12 ay içinde 1 milyon imza toplamanın zorluğu. ECI bağlayıcı değildir ve takip, düzenleyicilerin beklentileriyle uyumlu olmayabilir.
Örnekler:	2013'teki "Right2Water" ECI'si 1.8 milyondan fazla imza toplayarak revize edilmiş İçme Suyu Direktifi'nin kabulüne öncülük etmiştir. Right2water hareketi, suyun bir kamu hizmeti ve kamu malı olarak kalmasını sağlamak için başlatılan bir Avrupa vatandaşları girişimidir.Kabul edilen direktif ile tüketicilere, içme sularının kalitesi hakkında **düzenli ve erişilebilir bilgi** sağlanması zorunlu hale getirilmesinden, içme suyunda bulunabilecek **mikrobiyolojik ve kimyasal maddeler** için maksimum sınır değerin belirlenmesine kadar bir çok konu düzenlenmiştir. **Daha fazla Bilgi:** https://right2water.eu/about
Daha fazla bilgi için:	https://citizens-initiative.europa.eu/_en

"Söz Sizde" (Have Your Say) Portalı:

Amaç:	Avrupa Komisyonu'nun resmi çevrimiçi **kamuoyu istişare platformudur**. Bireyleri, işletmeleri ve STK'ları, Komisyon girişimleri (örneğin strateji planları, regiülasyonlar, direktifler, yasal düzenlemler) hakkında önemli yasama aşamalarında görüşlerini paylaşmaya davet eder.
Katılım:	Kullanıcılar, hazırlık aşamasındaki girişimler hakkında **12 haftalık kamuoyu istişarelerine** katılabilir veya yol haritaları, etki değerlendirmeleri ya da mevcut AB eylemlerinin değerlendirmeleri hakkında geri bildirimde bulunabilirler.

Bağlayıcılık:	Politika oluşturma sürecinde Komisyon tarafından geri bildirim dikkate alınır. Yorumlar açık olarak yayınlanır. Komisyon, istişare sonuçlarının bir özetini sunar, ancak bireysel yanıtlar nadirdir.
Ne Zaman Kullanılır:	Vatandaşların karşı çıkmak ya da değişiklik önerisinde bulunmak istedikleri bir yasa taslağı veya strateji belgesi söz konusuysa; bu konu bireyin veya temsil ettiği kurumun faaliyet alanıyla doğrudan ilişkiliyse; konuya dair mevcut analiz, bilgi veya araştırmalara sahipse; geniş çaplı bir kampanya yürütmeden görüş bildirmeyi amaçlıyorsa ya da Avrupa Birliği politikaları hakkında toplumsal farkındalık yaratmak istiyorsa, söz konusu platform uygun bir katılım aracı olarak değerlendirilebilir.
Başarı Adımları:	Kullanıcılar, bu platform aracılığıyla görüş bildirmek üzere öncelikle bir hesap oluşturarak veya mevcut hesaplarıyla giriş yaparak sürece katılabilirler. Ardından, konuya ilişkin uygun bilgi, veri ve kanıtlarla desteklenmiş kapsamlı bir araştırma yapılması tavsiye edilir. Yorumlar, sistemde yer alan açık uçlu veya yönlendirici sorular doğrultusunda, doğrudan ilgili kutuya girilerek iletilebilir. Gönderilen görüşlerin bireysel yanıt alması her zaman mümkün olmasa da, tüm yorumlar kamuya açık biçimde yayımlanmakta ve karar alma sürecinde dikkate alınmaktadır. Taslak mevzuat Avrupa Parlamentosu'na sunulduktan sonra da 8 haftalık bir süre boyunca görüş bildirme imkânı devam etmektedir. Ayrıca, önerilerin dikkate alınmaması durumunda yürürlüğe giren mevzuat hakkında da geribildirimde bulunmak mümkündür. Söz konusu katılım fırsatının, kurumlar ve bireyler arasında yaygınlaştırılması ve bu sürece ilişkin farkındalığın artırılması da sürecin etkinliği açısından önem taşımaktadır.
Dezavantajları:	Sorular karmaşık olabilir ve sivil toplum için özel olarak hazırlanmamış olabilir, bu da katkıda bulunmayı zorlaştırır. Önerilerin nasıl dikkate alındığına dair bireysel geri bildirim eksikliği, hesap verebilirliği ve güvenilirliği zayıflatabilir.
Örnekler:	Avrupa Engelli Kartı. Halkın görüşlerinin, etki değerlendirmesinin hazırlık sürecine ve engelli bireyler için Avrupa Engelli Kartı ve AB Park Kartı teklifine bilgi vermesini sağlamak amacıyla Şubat 2023'te 12 hafta boyunca portal üzerinden kamuoyu görüşüne açık tutulmuştur. . Kamuoyu yoklamasına 2526 AB vatandaşı, 245 STK ve 590'ı akademi, işletmeler, devlet kurumları, sendikalar gibi diğer tüm paydaşlardan olmak üzere toplam 3361 yanıt gelmiştir. Kamuoyu istişaresi, stratejik görüşmeler, çevrimiçi anketler, çalıştaylar ve odak gruplarının yanı sıra Üye Devletlerin yetkilileri ve engelli kişileri temsil eden STK'larla yapılan istişareleri de içeren daha geniş bir istişare çabasının parçasıydı. Tüm bu geri bildirimler, yasa teklifinin ince ayarının yapılmasına yardımcı olmuştur.
Daha fazla bilgi için:	https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_en

Avrupa Parlamentosu Dilekçe Web Portalı:

Amaç:	AB Üye Devletlerinden vatandaşların, sakinlerin ve kuruluşların doğrudan Avrupa Parlamentosu'na (AP) dilekçe sunmalarına olanak tanıyan çevrimiçi bir platformdur. AB vatandaşları ile AP arasında doğrudan bir bağlantı görevi görerek, çevre sorunları, insan hakları, tüketici koruması gibi çeşitli konularda dilekçe hakkını kullanmalarını sağlar. AB'deki en eski kamu katılım mekanizması olarak kabul edilir.

Gereklilikler:	AB vatandaşları, bir AB Üye Devletinde ikamet edenler (bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte) ve kayıtlı ofisleri AB'de bulunan tüzel kişiler (şirketler, kuruluşlar, dernekler).
Bağlayıcılık:	Dilekçeler, mevzuat değişikliğine zorlama konusunda doğrudan yasal bağlayıcılığa sahip değildir. Ancak AP, bir dilekçeye dayanarak bir rapor veya karar kabul edebilir ve bu da Komisyon, Konsey veya Üye Devletler üzerinde siyasi baskı oluşturabilir. AP Dilekçe Komitesi - EP's Committee on Petitions (PETI) - eylemler tavsiye edebilir.
Ne Zaman Kullanılır:	Avrupa Birliği'nin yetki alanına giren bir konuda – özellikle temel haklar, çevre, iç pazar, sosyal haklar, göç, ticaret anlaşmaları veya halk sağlığı gibi alanlarda – Avrupa Parlamentosu ve milletvekilleriyle doğrudan iletişim kurma ihtiyacı söz konusuysa, bu araç etkili bir başvuru yolu olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, diğer AB kurumları aracılığıyla çözülemeyen sorunları gündeme getirmek, mevcut katılım mekanizmalarının kapsamı dışında kalan önerileri iletmek ya da başvurunun durumu hakkında açık ve kişiselleştirilmiş geri bildirim almak isteyen bireyler veya kuruluşlar için de kullanışlı bir araçtır.
Başarı Adımları:	Öncelikle, uygunluk kriterlerini karşıladığınızdan emin olun (Avrupa Birliği vatandaşı veya sakini olmak ya da AB'de kayıtlı bir kuruluşu temsil etmek). Ardından bir kullanıcı hesabı oluşturun ve açık, öz, kanıta dayalı bir dilekçe hazırlayın. Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komitesi ile etkileşim kurmaya hazırlıklı olun; zira dilekçenizle ilgili olarak sunum yapmanız için davet alabilirsiniz. Dilekçenizi destekleyecek imzaları ve ilgili belgeleri toplayarak başvurunuzu güçlendirin. Komite tarafından talep edilmesi durumunda ek bilgi ve kanıt sunmaya hazır olmanız da önemlidir.
Dezavantajları:	AB kurumları ve Parlamento Üyeleri tarafından dilekçelere ilgi ve öncelik eksikliği vardır. Dilekçe Komitesi'nin yasama yetkisi yoktur, bu nedenle dilekçeleri AP tartışmalarının merkezinde yer almaz ve Üye Devletler dilekçeler yoluyla gündeme getirilen konularda nadiren işbirliği yapar, bu da her dilekçeyi değerlendirmek için düşük siyasi irade ve kaynaklara yol açar.
Örnekler:	İtalyan vatandaşı Emilio De Capitani tarafından yedi STK ve on bir vatandaşın imzasıyla sunulan bu dilekçede, Avrupa Parlamentosu'nun yasama şeffaflığını güçlendirmeye yönelik girişimleri ele alınmaktadır. Dilekçede Avrupa Parlamentosu'ndan, trilogue toplantılarının taslak gündemlerini, toplantılarda paylaşılan belgeleri ve sonuç belgelerini resmi kayıt sisteminde yayımlaması talep edilmektedir. Ayrıca, vatandaşların yasama süreçlerine erişimini, görüş alışverişini ve öneri sunmasını kolaylaştıracak **"katılımcı bir yasama platformu"** oluşturulması çağrısında bulunulmaktadır.
Daha fazla bilgi için:	https://www.europarl.europa.eu/petitions/en/login?error=expired

5.2.4 Uluslararası Anlaşmaların Yerel Yönetimler ve Sivil Katılım Ekseninde Değerlendirilmesi

Uluslararası anlaşmalar, Türkiye'de iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu anlaşmalar, ulusal stratejilerin (örn: İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı) ve sektörel politikaların (enerji, tarım, ulaşım vb.) geliştirilmesine

rehberlik ederek yerel yönetimlerin planlama ve uygulama süreçlerini etkilemektedir (Talu ve Kocaman, b.t, s. 2, 35-47).

IPCC (2022) raporunda vurgulandığı üzere, iklime dirençli kalkınma yolları (CRDPs), hükümetler, sivil toplum, özel sektör ve yerel topluluklar arasında çok düzeyli yönetişim ve iş birliğini gerektirmektedir (IPCC, 2022). Uluslararası anlaşmalar, bu çok paydaşlı yaklaşımı teşvik eden bir zemin sunar. Örneğin, Paris Anlaşması, iklim eyleminin etkinliği için yerel yönetimler ve sivil toplum gibi devlet dışı aktörlerin katılımının önemini özellikle vurgulamaktadır (Talu & Kocaman, b.t). Ancak, bu uluslararası çerçevelerin yerel düzeyde etkin bir şekilde hayata geçirilmesi çeşitli faktörlere bağlıdır:

- **Yerel Yönetimlerin Kapasitesi ve Yetkileri:** AYYÖŞ'e konulan çekinceler, yerel yönetimlerin iklim direncine yönelik projeler için yeterli mali kaynağa, teknik kapasiteye ve karar alma özerkliğine sahip olmasını sınırlayabilir. İklim değişikliğinin etkileri yerel düzeyde hissedildiğinden, yerel yönetimlerin bu konuda güçlü bir role sahip olması kritik önem taşımaktadır.
- **Sivil Katılım Mekanizmalarının Etkinliği:** Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olunmaması, çevresel konularda şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkelerinin tam anlamıyla yerleşmesinin önünde bir engel teşkil edebilir. Kent Konseyleri gibi mevcut katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi ve iklim değişikliği özelinde daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Proje kapsamında Uşak özelinde bu mekanizmaların nasıl daha işlevsel hale getirilebileceği özellikle yuvarlk masa toplantılarında detaylı olarak tartışılmalıdır.
- **Ulusal Politikaların Yerelleştirilmesi:** Uluslararası taahhütler doğrultusunda hazırlanan ulusal strateji ve eylem planlarının, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun ihtiyaç ve önceliklerini dikkate alarak yerel koşullara uyarlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

6. İyi Uygulama Örnekleri

İyi uygulama örnekleri bölümü, iklim dirençliliği ve kentsel sivil katılımın nasıl somut uygulamalara dönüştürülebileceğini gösteren modelleri ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bölümde yer alan örnekler, Türkiye'den ve uluslararası alandan seçilerek hem yerel bağlamda karşılaşılan iklim temelli sorunlara çözüm üreten hem de yurttaş katılımını güçlendiren uygulamaları mercek altına almaktadır. İklim değişikliğinin giderek derinleştiği ve kentlerin bu kriz karşısında daha kırılgan hale geldiği bir dönemde, iyi uygulama örnekleri kamu kurumlarının, sivil toplumun ve vatandaşların iş birliğiyle neler başarabileceğini ortaya koymaktadır.

Her örnek, kendi bağlamına özgü ihtiyaçlardan yola çıkarak geliştirilmiş olsa da; veri temelli yönetişim, mahalle ölçeğinde planlama, katılımcı karar alma süreçleri ve açık veri platformları gibi ortak ilkelere dayanmaktadır. Bu uygulamalar yalnızca çevresel etkileri azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda demokratik katılımı artırmakta, yerel yönetimlerin hesap verebilirliğini güçlendirmekte ve kent sakinlerinin yaşadıkları çevre üzerinde daha doğrudan söz sahibi olmalarını mümkün kılmaktadır.

Aşağıda sunulan örnekler arasında, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hayata geçirdiği "Şeffaf Ankara Platformu" gibi dijital katılım ve şeffaflık temelli uygulamalardan, Filipinler'in Quezon City bölgesinde mahalle (barangay) ölçeğinde yürütülen katılımcı iklim planlamasına kadar çeşitli ölçek ve coğrafyalardan girişimler yer almaktadır. Bu örneklerin her biri, başka şehir ve bağlamlara uyarlanabilir nitelikler taşıması açısından önemlidir.

İyi uygulama örneklerinin sunum yapısı. Örnek tablo

Bağlam	
Örneğin adı:	*Uygulamanın resmi adı (proje/politika)*
Ülke/Şehir:	*Konum (nüfus, sosyo-ekonomik özellikler)*
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	*Faaliyet dönemi (başlangıç-bitiş) ve bütçe (varsa kaynaklarıyla)*
Arka plan (Sorun tanımı):	*Projenin hayata geçirilme nedeni* (örn.: "Kentsel alanlarda hava kalitesinin Dünya Sağlık Örgütü sınırlarının 3 kat üzerinde olması"). *Temel hedef* (örn.: "Fosil yakıt bağımlılığını azaltmak ve katılımcı planlamayı teşvik etmek").
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	*Kritik aşamalar* (kronolojik sırayla):

	• **Hazırlık (2020):** Paydaş haritalama + teknik fizibilite çalışması. • **Pilot (2021):** 3 mahallede katılımcı tasarım forumları düzenlenmesi. • **Yaygınlaştırma (2022-2023):** Belediye meclisi onayıyla 5 yıllık eylem planına alınması.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum (Belediye/STK/Ortaklık)	*Lider kurum + ortaklar (örn.: "İzmir Büyükşehir Belediyesi + TEMA Vakfı")*
Dahil Edilen Paydaş Grupları (Vatandaşlar/Uzmanlar/Marjinal Gruplar) ve Katılım Yöntemleri	**Gruplar:** - Vatandaşlar (kaç kişi?) - Uzmanlar (hangi alanlardan?) - Dezavantajlı gruplar (nasıl dahil edildi?) **Yöntemler:** - Anketler/dijital platformlar - Yüz yüze müzakereler
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	*Ölçülebilir etkiler (örn.: "5 yılda 10.000 ton CO_2 azaltım")*
Nitel Sonuçlar	
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	*Gerekenler (örn.: "Yerel iklim veri bankası", "Belediye bütçesinin %X'i")*
Adaptasyon potansiyeli	*Adaptasyon önerileri (örn.: "Pilot bölgede mahalle forumları oluşturulması")*
Olası uygulama engelleri	*Olası zorluklar (örn.: "Mevzuatta katılım zorunluluğu eksikliği")*
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	

6.1. Ulusal İyi Uygulama Örnekleri

Türkiye'den yerel yönetimlerde sivil katılım ve İklim dostu yerel planlama örnekleri

6.1.1. Örnek: Bütçem İstanbul

Bağlam	
Örneğin adı:	Bütçem İstanbul
Ülke/Şehir:	İstanbul/Türkiye 16 milyon nüfus; sosyo-ekonomik açıdan çeşitlilik gösteren büyük metropol. Yüksek genç ve göçmen nüfus oranı, gelir dağılımında eşitsizlikler.
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2021-2025 itibariyle devam ediyor
Arka plan (Sorun tanımı):	İstanbul özelinde, katılımcı bütçeleme alanındaki ilk kapsamlı girişim olan "Bütçem İstanbul" projesi, kentin özgün ihtiyaçlarından doğmuştur. 2019 öncesi dönemdeki yönetim anlayışının yol açtığı katılım eksikliği, İstanbulluların kentsel karar alma süreçlerine ilişkin motivasyonlarını önemli ölçüde zayıflatmıştır. Bu bağlamda proje, yalnızca kaynak tahsisinde şeffaflığı sağlamayı değil, aynı zamanda vatandaşların kente dair önceliklerini belirlemede söz sahibi olmalarını ve politika tercihlerinde aktif rol almalarını amaçlamaktadır. İstanbul Kent Konseyi ise bu süreçte, stratejik planlamada kolektif aklın oluşturulmasına katkı sağlayarak yerel demokrasinin güçlenmesine ve katılımcılığın yaygınlaşmasına aracılık etmektedir. Katılımcıların motivasyon analizi, bireylerin yalnızca şikayet eden değil, çözümün parçası olma arzusunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kentsel gelişime dair fikirlerini ifade etme fırsatı bulmanın yanı sıra, belediye bütçesinin yerel ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmesinde etkin rol alma isteği taşımaktadırlar. "Bütçem İstanbul" uygulamasının temel çıkış noktasını üç ana sorun oluşturmaktadır: (1) yerel karar alma mekanizmalarında vatandaş katılımının yetersizliği, (2) kamu kaynaklarının dağıtımında şeffaflık ve hesap verebilirlik eksikliği, ve (3) kent sakinlerinin yaşadıkları çevrenin dönüşümüne aktif katkı sunma talebi. Proje, bu bağlamda çok boyutlu bir işlev üstlenmektedir: vatandaşların demokratik süreçlere olan inancını güçlendirmek, kentle olan aidiyet bağlarını pekiştirmek ve kaynak tahsisinde söz hakkı sağlayarak yerel yönetişimin meşruiyetini artırmak.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	Kent sakinleri kentsel karar alma süreçlerine fikirlerini projelendirerek katkıda bulunmaktadırlar. Süreç 5 aşamadan oluşmaktadır: (I) Proje Başvurularının Alınması: Bu aşamada başvuru sahipleri bütçe dahilinde gerçekleştirilmesini istedikleri faaliyetleri projelendirir; (II) Ön ve Teknik Değerlendirmelerin Yapılması: Bu aşamada projeler teknik olarak değerlendirilir ve uygulanabilir olduklarından emin olunur;

	(III) Projelerin Oylamaya Sunulması: Bu aşamada projeler halk oylamasına sunulur ve kent sakinleri projeleri değerlendirerek gizli oy kullanırlar; (IV) Oylama Sonuçlarının Açıklanması: Bu aşamada halk oylamasının sonuçları herkese açık şekilde paylaşılır; (V) Uygulama, İzleme ve Raporlama: Bu aşamada halk oylaması tarafından uygulanması yönünde yeterli oyu almış projeler uygulanır. Uygulama ile eş zamanlı olarak proje faaliyetleri, adımları izlenir ve proje sonucunda ilerleme ve sonuçlandırma süreci raporlanır.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Kent Konseyi İstanbul Planlama Ajansı
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Vatandaşlar ve Uzmanlar dahil edilen paydaşlardır. Projeler 6 alt grubu hedef grup olarak belirlemektedir: 65+ Yaş; Çocuk; Engelli; Hayvanlar; Kadınlar; Kent Yoksulları; Genç. Proje çağrılarına açık başvuru alınması ve uygulanabilir projelerin oylamaya tabii tutulması katılım yöntemlerini oluşturmaktadır.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Bütçem İstanbul kapsamında toplamda 94 adet proje desteklenmiştir.
Nitel Sonuçlar	
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Uygulamanın gerçekleştirileceği yerel yönetimin süreci desteklemesi ve istekli olması ilk ön koşuldur. Katılımcı bütçeleme sürecinin işlemesi için belediye bütçesinin belirli bir oranı (örneğin %1–2'si) katılımcı süreçlere ayrılmalı ve bu miktarın gerçekten hayata geçirilebileceği taahhüt edilmelidir. Vatandaşların proje başvurusu yapabilmesi, projeleri oylayabilmesi ve süreci takip edebilmesi için çevrimiçi başvuru ve oylama sistemleri kurulmalı; ayrıca dijital kapsayıcılığı sağlamak adına belediye destek merkezleri veya yüz yüze başvuru noktaları da oluşturulmalıdır.
Adaptasyon potansiyeli	İstanbul gibi mega kentlere kıyasla Uşak gibi daha küçük ve yönetilebilir şehirlerde, katılımcı bütçeleme süreçleri daha kısa sürede yaygınlaşabilir ve etkili sonuçlar doğurabilir. Tüm kente yayılmadan önce 2–3 pilot mahallede uygulama başlatılarak süreç test edilebilir. Uygulama sonucuna göre genişletme yapılabilir.
Olası uygulama engelleri	Türkiye'de katılımcı bütçeleme konusunda yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bu durum sürecin sürdürülebilirliğini ve belediye içi uyumunu zayıflatabilir. Belediyelerin mali durumu nedeniyle ayrılabilecek bütçe sınırlı olabilir; ayrıca dijital başvuru sistemleri dezavantajlı grupların sürece erişimini zorlaştırabilir.
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://butcesenin.istanbul/

6.1.2. Örnek: Şeffaf Ankara Platformu

Bağlam	
Örneğin adı:	Şeffaf Ankara Platformu
Ülke/Şehir:	Türkiye / Ankara
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2020–günümüz; bütçe bilgisi belirtilmemiş
Arka plan (Sorun tanımı):	Ankara Büyükşehir Belediyesi, belediye hizmetlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik eksikliğini gidermek amacıyla "Şeffaf Ankara" platformunu hayata geçirmiştir. Bu platform, vatandaşların belediye faaliyetlerini takip edebilmesini ve katılımını artırmayı hedeflemektedir.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Veri Paylaşımı: Belediye ile ilgili veriler, vatandaşların erişimine açıldı. • Harita Tabanlı Açık Veri Platformu: Şehirle ilgili veriler, harita tabanlı bir platformda sunuldu. • Mobil Uygulama Geliştirme: Vatandaşların mobil cihazlar üzerinden verilere erişimi sağlandı.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum (Belediye/STK/Ortaklık)	Ankara Büyükşehir Belediyesi
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Projenin paydaşları belediyeler haricinde kent sakinleri, sivil toplum kuruluşlarıdır. Platform kapsamında kullanılan katılım yöntemleri izlemeye açık verilerin paylaşılması, çevrimiçi platformlar ve kamu toplantıları bulunmaktadır.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Artan vatandaş katılımı ve geri bildirim sayısı (geri bildirimler konusunda henüz kesin bir veri bulunamamıştır).
Nitel Sonuçlar	Güven artışı, daha etkin belediye hizmetleri
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Teknolojik altyapı, kurumsal kararlılık
Adaptasyon potansiyeli	Platform diğer belediyeler tarafından da uygulanabilir
Olası uygulama engelleri	Veri güvenliği endişeleri, kaynak yetersizliği
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://seffaf.ankara.bel.tr/

Bağlam	
Örneğin adı:	Okul Öncesinde Sürdürülebilir Yaşam Projesi (EVeP16)
Ülke/Şehir:	Türkiye / Bursa
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2016–günümüz; bütçe bilgisi belirtilmemiş
Arka plan (Sorun tanımı):	Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından başlatılan bu proje, 4-6 yaş aralığındaki çocuklara sürdürülebilir yaşam alışkanlıkları kazandırmayı hedeflemektedir. Proje, iklim değişikliği, kaynak israfı ve çevre kirliliği gibi küresel sorunlara karşı erken yaşta farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Odak Noktalarının Belirlenmesi: Okullarda sürdürülebilirlik konularında odaklanılacak alanlar tespit edilir. • Mevcut Durum Tespiti: Okulların mevcut çevre dostu uygulamaları değerlendirilir. • Planlama: Belirlenen hedefler doğrultusunda eğitim ve etkinlik planları oluşturulur. • İhtiyaçların Belirlenmesi ve Temin: Gerekli materyal ve kaynaklar temin edilir. • Eğitim ve Bilinçlendirme: Öğrencilere ve velilere yönelik eğitimler düzenlenir. • Uygulama: Planlanan etkinlikler ve uygulamalar hayata geçirilir. • Sıfır Atık Raporlama: Uygulamaların sonuçları değerlendirilir ve raporlanır.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Paydaşlar arasında öncelikle öğrenciler, öğretmenler ve veliler bulunmaktadır. Proje kapsamında öğrenci ve veli atölyeleri, öğretmen eğitimleri gerçekleştirilmiştir.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Proje kapsamında birçok anaokulunda sürdürülebilirlik uygulamaları başlatılmıştır.
Nitel Sonuçlar	Çocuklarda çevre bilinci artmış, sürdürülebilir yaşam alışkanlıkları geliştirilmiştir.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Eğitim materyalleri, öğretmen/eğitmen eğitimi
Adaptasyon potansiyeli	Benzer uygulamalar farklı illerde ve eğitim kademelerinde uygulanabilir.

Olası uygulama engelleri	Kaynak yetersizliği, eğitimci eksikliği
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://bursa.meb.gov.tr/enerjiyonetimi/sifir-atik/surdurulebilir-yasam/surdurulebilir-yasam-projesi.php

6.1.3. Örnek: Kadıköy Belediyesi Bütüncül ve Katılımcı İklim Eylemi Projesi

Bağlam	
Örneğin adı:	Kadıköy Belediyesi Bütüncül ve Katılımcı İklim Eylemi Projesi
Ülke/Şehir:	Türkiye, İstanbul (Kadıköy).
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	15 Eylül 2017 – Eylül 2018, 12 ay (IPA/IPA II hibe programı kapsamında). Alınan hibe: 49.882,20 Euro
Arka plan (Sorun tanımı):	Kadıköy Belediyesi, 2009'dan beri iklim değişikliği konusunda çeşitli çalışmalar yürütmekteydi. 2017'de bu çabaları "bütüncül ve katılımcı" bir yaklaşımla birleştirmeye karar verdi. Amaç, Kadıköy'de iklim değişikliğinin etkilerine karşı yerel dayanıklılığı artırırken halkın sürece etkin katılımını sağlamaktır. Sorun, belediyenin tek başına planlama yapmak yerine, mahalle sakinleri, muhtarlar ve STK'ları sürece dahil ederek sahiplenmeyi güçlendirmesidir.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Faaliyet 1: Belediye ve Kent Konseyi uzmanları ile karbon emisyon hedefleri güncellendi; fayda-maliyet analizleri yapılarak etki alanları belirlendi. Böylece planın ön değerlendirmesi yapılırken çevresel, ekonomik ve sosyal eylemler tanımlandı. • Faaliyet 2: Belediye personeli, Kent Konseyi, muhtarlar, akademisyenler ve STK temsilcilerinden oluşan ekip ile iki uzman danışma toplantısı düzenlendi. Sürdürülebilir Enerji ve İklim Stratejisi taslağı çıkarıldı ve yol haritası belirlendi. • Faaliyet 3: Hazırlanan plan taslağı, halkın görüşlerine açıldı. İki hafta sonu boyunca düzenlenen toplantılara 30 yaş üstü 150 kişi ve 18–29 yaş arası 150 kişi olmak üzere toplam 300 kişi katıldı. Katılımcılar iklim değişikliği konusunda bilgilendirilip senaryoları tartıştı; önerilerini sundu ve "İklim Elçisi Sertifikası" almaya hak kazandı. Daha sonra bu İklim Elçileri Kadıköy Kent Konseyi altında gönüllü çalışma grubu oluşturdu ve eylemlerin yaygınlaşmasına destek oldu. • Faaliyet 4: Plan hazırlıklarına 21 muhtar da dahil edildi; muhtarlarla iki toplantı yapıldı. Bu kapsamda Mahalle İletişim Planı oluşturuldu. İklim Elçileri, ilgili muhtarlarla işbirliği içinde mahallerde farkındalık arttıran etkinlikler düzenledi.

	• Faaliyet 5: Toplanan halk ve uzman görüşleri değerlendirildi, nihai plan revize edildi ve 6 Temmuz 2018 tarihinde Kadıköy Belediye Meclisi'nde onaylandı. • Faaliyet 6: "Okul Bahçemde Dünya" adlı bir eğitim programı hazırlandı. 3–6 yaş grubundaki çocukların çevre bilinci kazanması için 72 anaokulu öğretmenine eğitim verildi. Sonuçta 4.609 çocuk iklim değişikliği konusunda temel farkındalık kazandı.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Projenin yürütücüsü Kadıköy Belediyesi'dir.
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Ortaklar arasında Kadıköy Kent Konseyi, muhtarlar, belediye birimleri, yerel STK'lar ve üniversite temsilcileri bulunmaktadır. Katılım yöntemleri olarak uzman toplantıları, halk forumları, atölye çalışmalar ve çocuklara yönelik eğitim programları kullanıldı. Mahalle örgütleri ve muhtarlar aracılığıyla mahalle tabanlı iletişim sağlandı. Bu çok katmanlı yapı, karar alma ve uygulama süreçlerinde kamu ve sivil toplumun birlikte hareket etmesini sağladı.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Projede 60'tan fazla farkındalık etkinliği düzenlendi ve yaklaşık 7.000 kişi bilgilendirildi (çocuklar dâhil). 300 vatandaş, 21 muhtar ve onlarca STK temsilcisi projenin farklı etkinliklerine katıldı. Ayrıca bir iklim eylem planı (politika belgesi) hazırlandı ve onaylandı.
Nitel Sonuçlar	Proje, halkın ve paydaşların iklim politikasına sahip çıkmasını sağladı. Kadıköy'de iklim değişikliği algısı güçlendi; İklim Elçileri'nin gönüllü ağı ve çocuklara yönelik eğitim programı gibi yenilikçi yöntemlerle toplumsal farkındalık kalıcı hale getirildi. Kent Konseyi, Belediye ve muhtarlar arasında sürdürülebilir iş birliği tesis edildi. Bu süreç, Katılım Öncesi Mali Yardım vb. fonlara alternatif yerel yönetim uygulaması olarak örnek gösterilmektedir.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Ön koşul olarak güçlü bir yerel yönetim taahhüdü ile Kent Konseyi gibi katılımcı platformların varlığı gereklidir.
Adaptasyon potansiyeli	Proje, benzer belediyeler için örnek oluşturacak bir modeller sunar. Uyarlanabilir potansiyeli yüksektir: Aynı yöntemler başka ilçelerde ve belediyelerde de uygulanabilir.
Olası uygulama engelleri	Olası engeller finansman sınırlılığı ve gönüllü çabaların sürekliliğini sağlamadaki zorluklardır. Kurumlararası koordinasyon ve kaynak bulma stratejileri geliştirildiği sürece projenin başarılı bir şekilde çoğaltılması mümkündür.
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://iklim.kadikoy.bel.tr/

6.1.4. Örnek: "Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor" Projesi

Bağlam	
Örneğin adı:	"Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor" Projesi
Ülke/Şehir:	Türkiye, Adana (Yüreğir İlçesi).
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	10 ay (2017–2018), bütçe 50.000 Euro.
Arka plan (Sorun tanımı):	Adana Yüreğir, yazları artan sıcaklıklar ve su kıtlığı, kışları ise sağanak yağış riskiyle karşı karşıya. Bu projenin hedefi, yerel halkın iklim değişikliği konusundaki farkındalığını artırmak ve ilçeye uyum planı hazırlanmaktı. Sorun, belediye ve vatandaşların iklim mücadelesi konusunda henüz yeterli işbirliği ve teknik bilgiden yoksun olmasıdır. Projeyle, Yüreğir Belediyesi ve yerel paydaşlar birlikte çalışarak ilçe çapında bir uyum planı geliştirmeyi ve halkı bilinçlendirmeyi amaçladı.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	Proje kapsamında Yüreğir Belediyesi öncülüğünde şu adımlar atıldı: • Farkındalık Çalışmaları: 60 bilgilendirme etkinliği düzenlendi ve bu faaliyetlerle toplam 5.261 kişiye ulaşıldı. Mahallelerde seminerler, paneller ve eğitici programlarla vatandaşlara iklim değişikliği etkileri anlatıldı. • Teknik Araştırmalar: Belediye binalarında yenilenebilir enerji potansiyeli incelendi. Engelliler Koordinasyon Merkezi binasına güneş enerjisi panelleri kuruldu; böylece merkezin elektrik ihtiyacının bir kısmı yerinden yenilenebilir kaynakla karşılanmaya başlandı. • İklim Eylem Planı Hazırlığı: Projenin sonunda Yüreğir İlçe Çevre Şehircilik Müdürlüğü önderliğinde "Yüreğir İklim Değişikliği Eylem Planı" hazırlandı ve belediye meclisine sunuldu.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Projeyi Yüreğir Belediyesi yürütmüştür.
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Ortak kuruluş olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Mezunları Derneği destek verdi. Proje sürecine muhtarlar, mahalle sakinleri ve engelli dernekleri de dahil edildi. Katılım yöntemleri arasında seminerler, saha gezileri, paneller ve belediye-organize etkinlikler vardı. Bu sayede vatandaşlar proje planlama aşamasından itibaren bilgilendirildi ve kendi fikirleri alındı.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	60 etkinlik düzenlenerek 5.261 kişi (halk ve belediye personeli) bilgilendirildi. Bir adet iklim eylem planı belgesi oluşturuldu. Güneş panelleri ile yıllık yaklaşık elektrik tasarrufu sağlanmaya başlandı.

Nitel Sonuçlar	Projeyle Yüreğir halkının iklim değişikliği algısı güçlendi. Belediye içindeki kapasiteler (yenilenebilir enerji bilgisi vb.) arttı. İklim eylem planı hazırlanarak gelecekteki yatırımların çerçevesi çizilmiş oldu. Yerel işbirliği kültürü gelişti, mahalle bazında iletişim ağı kuruldu.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Gerekli ön koşul: Belediyenin üst düzey kararlılığı ve kısıtlı bütçe dahilinde işbirliği kurma becerisidir.
Adaptasyon potansiyeli	Projenin uygulama potansiyeli yüksek olup, benzer çalışmalarda kısıtlı ödenekle maksimum etki sağlanabileceğini göstermektedir. Proje aynı zamanda diğer ilçeler veya küçük belediyeler için iyi bir modeldir.
Olası uygulama engelleri	Uygulamadaki olası engeller finansman eksikliği ve halkı iklim konusunda sürekli motive etme zorluğudur. Ancak proje sonunda oluşturulan eğitim materyalleri ve plan dokümanları, benzer yerlerde kolayca kullanılabilir.
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://www.iklimin.org/tr/hibe%20projeleri/yuregir-ilcesi-iklim-degisikline-hazirlaniyor-projesi/

6.2. Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri

6.2.1. Buenos Aires İklim Eylem Platformu

Bağlam	
Örneğin adı:	Buenos Aires İklim Eylem Platformu
Ülke/Şehir:	Arjantin, Buenos Aires.
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2020'de başlatıldı; belediye ve hükümet ortaklığıyla işletilmektedir (bütçe açıklanmamıştır).
Arka plan (Sorun tanımı):	Buenos Aires, 2050'ye kadar karbon nötr hedefi belirlemiş bir metropoldür. Şehir, iklim eylemlerinde şeffaflığı ve halkın katılımını artırmak amacıyla veri merkezli bir platform geliştirmeye karar verdi. Temel sorun, iklim değişikliği risklerine karşı yeterli ölçekli aksiyon alınmasının yanı sıra, vatandaşların bu sürece dahil edilmesidir. Platform, kamuya açık iklim verileri sunarak ve halkın takip etmesini sağlayarak bu ihtiyaca yanıt veriyor.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	Şehir yönetimi, STK'lar ve özel sektör birlikte "ortak tasarım" yöntemiyle platformu geliştirdi. • Öncelikle veri boşlukları belirlendi ve havza/cinsiyet ayrıştırmalı iklim göstergeleri gibi kritik veri setleri hazırlandı • Sonrasında bu açık veri kümeleri platforma yüklendi (30'dan fazla veri seti yayımlandı) ve halkla paylaşım etkinlikleri düzenlendi. Örneğin, iklim hackathonları ve görselleştirme yarışmaları ile

	vatandaşlar ve öğrenciler karbondioksit ayak izlerini hesaplayan uygulamalar geliştirdi. • Son olarak platform ayrıca "Sürdürülebilir Ayak İzi" uygulamasıyla bireysel sera gazı hesaplama imkanı sunmaya başladı.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Proje yürütücüsü Buenos Aires Belediyesi'dir.
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Katılımcılar arasında belediye yetkilileri, çevre STK'ları, teknoloji uzmanları ve gençlik grupları bulunur. Katılım yöntemleri arasında kamuya açık veri yayınları, atölye çalışmaları, yuvarlak masa toplantıları ve çevrim içi anketler yer alır. Böylece karar alma sürecine sivil toplum örgütleri ve bireyler doğrudan dahil edilmiştir.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Şehir yönetimi tarafından 30'dan fazla açık iklim veri seti yayımlandı. Platformun tanıtım atölye ve yuvarlak masa toplantılarına 600'den fazla yurttaş katılmıştır
Nitel Sonuçlar	Şeffaf veri paylaşımı, yerel iklim politikasına güvenirlik kazandırdı. Vatandaşlar veriler üzerinden kentin karbon ayak izini ve uyum planlarını takip edebiliyor. Gençlerin iklim politikalarına katılımı artırıldı ve projede cinsiyet, yaş ayrıştırmalı veriler kullanılarak kapsayıcı bir yaklaşım benimsendi. Platform, karar alma süreçlerinde demokratik katılımı güçlendirerek toplumsal sahiplenme yarattı.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Açık kaynak kodlu tasarım ve modüler yapısı sayesinde benzer platformlar başka şehirler için de uyarlanabilir. Ön koşul olarak dijital altyapı ve teknik kapasite gereklidir. Ayrıca yerel yönetim, veriyi açık hale getirme taahhüdü ve katılımcı kültür oluşturma konusunda istekli olmalıdır. Platformun sürdürülebilirliği, ilgili kurumların düzenli veri güncellemesi ve halkın sürekli bilgilendirilmesiyle desteklenir.
Adaptasyon potansiyeli	Örneğin adapte edilebilirliği yüksektir.
Olası uygulama engelleri	Olası engeller arasında veriye erişimdeki eşitsizlikler (örn. dijital okur-yazarlık) ve kurum içi bürokratik direnç sayılabilir. Buna rağmen, kıyaslı uygulamalardan öğrenerek modelin diğer kentlere uyarlanması mümkündür.
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://buenosaires.gob.ar/climateaction

6.2.2. Retrofit Balsall Heath

Bağlam	
Örneğin adı:	Retrofit Balsall Heath

Ülke/Şehir:	Birleşik Krallık / Birmingham – Balsall Heath
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2022–2023; £10 milyon (LAD3 fonu)
Arka plan (Sorun tanımı):	Balsall Heath, düşük gelirli hanelerin yoğun olduğu bir bölge olup, enerji verimsizliği, yetersiz yalıtım ve iklim değişikliğine karşı savunmasızlık gibi sorunlarla karşı karşıyaydı. Bu durum, yüksek enerji faturaları ve yaşam kalitesinde düşüşe neden oluyordu.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Ev Yalıtımı ve Güneş Paneli Kurulumu: 650 evde enerji verimliliği sağlamak amacıyla yalıtım çalışmaları yapıldı ve güneş panelleri kuruldu. • Ortak Bahçeler ve Yeşil Alanların Oluşturulması: Mahallede yeşil alanlar artırılarak, ortak kullanım alanları oluşturuldu. • Sürdürülebilir Yapı Malzemeleriyle Eğitimler ve Atölyeler: Topluluk üyelerine yönelik sürdürülebilir yapı malzemeleri kullanımı konusunda eğitimler ve atölye çalışmaları düzenlendi.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Proje, Retrofit Balsall Heath koalisyonu tarafından yürütüldü. Bu koalisyon, Civic Square, MECC Trust ve yerel dini kurumlar gibi çeşitli paydaşları içeriyordu.
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Vatandaşlar, yerel STK'lar, dini kurumlar ve marjinal gruplar projeye dahil edildi. Katılım yöntemleri arasında kapıdan kapıya bilgilendirme, atölye çalışmaları ve mahalle festivalleri yer aldı.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	650 evde enerji verimliliği iyileştirmeleri gerçekleştirildi.
Nitel Sonuçlar	Topluluk dayanışması ve çevresel farkındalıkta artış sağlandı.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Topluluk liderliği, kamu fonları ve teknik destek gereklidir.
Adaptasyon potansiyeli	Benzer ekonomik yapıya sahip mahallelerde uygulanabilir.
Olası uygulama engelleri	Uzman eksikliği ve kısa vadeli fonlama sorunları yaşanabilir.
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://www.be-st.build/case-studies/a-z-collaborative-partnership-award-winner-retrofit-balsall-heath/

6.2.3. Grenoble İklim Hava Enerji Planı

Bağlam	
Örneğin adı:	Grenoble İklim Hava Enerji Planı

Ülke/Şehir:	Fransa / Grenoble
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2005–günümüz; bütçe bilgisi belirtilmemiş
Arka plan (Sorun tanımı):	Grenoble, hava kirliliği ve sera gazı emisyonları gibi çevresel sorunlarla mücadele etmek amacıyla kapsamlı bir iklim katılım programı başlattı. Amaç, vatandaşların iklim değişikliğiyle mücadelede aktif rol almasını sağlamak ve sürdürülebilir şehir yaşamını teşvik etmek ve hava kirliliğinde azaltım sağlayan enerji sistemlerini güçlendirmekti.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Vatandaş Katılım Platformu: Vatandaşların iklim önerileri sunabileceği bir platform oluşturuldu. • Yenilenebilir Enerji ve Yeşil Altyapı Projeleri: Yenilenebilir enerji kullanımı teşvik edildi ve yeşil altyapı projeleri hayata geçirildi. • Bisiklet Yolları ve Yaya Alanları: Şehirde bisiklet yolları ve yaya alanları artırıldı.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Grenoble Belediyesi
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Vatandaşlar, özel sektör, araştırma kurumları paydaş olarak dahil edilmiştir. Katılım yöntemleri arasında kamu toplantıları, çevrimiçi platformlar, vatandaş meclisleri bulunmaktadır.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	• Sera gazları %25 azaldı. • Sanayi sektörü (-43%), konut (-12%), ofisler (-6%) ve ulaşım (-7%) azaldı. • İnce parçacıklar (PM10 ve PM2,5) için %25 azaltım sağlandı. • Azot dioksitler (NO2) için %49 azaltım sağlandı. • “Uçucu Organik Bileşikler” (VOC) %29 azaldı.
Nitel Sonuçlar	Çevresel bilinç arttı, toplumsal katılım yükseldi.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Belediye kararlılığı, teknik altyapı, vatandaş eğitimi
Adaptasyon potansiyeli	Orta-yüksek; benzer altyapıya sahip şehirlerde uygulanabilir. Uşak enerji planı için uzun vadeli planlama süreçleri için hava kirliliğinin azaltımı önceliklendirilebilir.
Olası uygulama engelleri	Kaynak yetersizliği, vatandaş ilgisizliği
Kaynak ve bağlantılar	
Websitesi ve bağlantılar	https://oidp.net/en/practice.php?id=1260

6.2.4. Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı

Bağlam	
Örneğin adı:	Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı
Ülke/Şehir:	Hindistan / Ahmedabad
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2013–günümüz; bütçe bilgisi belirtilmemiş
Arka plan (Sorun tanımı):	2010 yılında Ahmedabad'da yaşanan aşırı sıcaklık dalgası, 1.300'den fazla kişinin ölümüne neden oldu. Bu trajik olay, şehirde sıcaklıkla mücadeleye yönelik acil önlemler alınması gerektiğini gösterdi.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Erken Uyarı Sistemleri: Aşırı sıcaklıklar için erken uyarı sistemleri kuruldu. • Soğutma Merkezleri: Halkın serinleyebileceği soğutma merkezleri oluşturuldu. • Eğitim ve Bilinçlendirme: Sağlık çalışanlarına eğitimler verildi ve halk sıcaklıkla ilgili bilinçlendirildi.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	Ahmedabad Belediyesi, CDKN
Dahil Edilen Paydaş Grupları ve Katılım Yöntemleri	Vatandaşlar, sağlık çalışanları, yerel, ulusal ve uluslararası STK'lar paydaş olarak yer almıştır. Katılım yöntemleri olarak toplum toplantıları, eğitim programları gerçekleştirilmiştir.
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	Sıcaklıkla ilgili ölümlerde %25'e varan azalma sağlandı.
Nitel Sonuçlar	Toplumsal farkındalık arttı, sağlık sisteminde iyileşmeler görüldü.
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Meteorolojik veri altyapısı, sağlık sistemi kapasitesi
Adaptasyon potansiyeli	Sıcaklık dalgalarına maruz kalan şehirlerde uygulanabilir. Uşak ili sıcaklığın yükseliş eğilimde olduğu illerdendir.
Olası uygulama engelleri	Veri eksikliği, kaynak yetersizliği
Kaynak ve bağlantılar		
Websitesi ve bağlantılar	2013:https://www.nrdc.org/sites/default/files/ahmedabad-hap-evaluation.pdf 2016:https://www.nrdc.org/sites/default/files/ahmedabad-heat-action-plan-2016.pdf 2019:https://www.nrdc.org/sites/default/files/ahmedabad-heat-action-plan-2019-update.pdf

6.2.5. Barangay Dayanıklılık Planlaması - Quezon City, Filipinler

Bağlam	
Örneğin adı:	Barangay Dayanıklılık Planlaması – Quezon City, Filipinler
Ülke/Şehir:	Filipinler / Quezon City
Uygulama süresi ve bilgi açık ise bütçe:	2019–devam ediyor; *ICLEI–Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler*, BM-Habitat ve Quezon City hükümeti tarafından ortaklaşa finanse edilen, birden fazla aşamada yaklaşık 1,5 Milyon Dolar.
Arka plan (Sorun tanımı):	Barangay, Filipinler'deki en küçük idari birimdir ve genellikle bir mahalle, köy veya semt düzeyindedir. Quezon City, Filipinler'in en kalabalık şehridir ve 2025 itibarıyla nüfusu yaklaşık 3,3 milyona ulaşmıştır . Nüfusun çoğunluğu 15–64 yaş aralığında olup, genç ve çalışma çağındaki bireylerin oranı yüksektir . Şehir, hem yüksek gelirli bölgeleri (örneğin Loyola Heights) hem de düşük gelirli, yoğun nüfuslu alanları (örneğin Payatas) barındırarak sosyo-ekonomik çeşitlilik göstermektedir. Filipinler, düzenli olarak tayfunlar, seller ve yükselen şehir sıcaklıklarıyla karşı karşıya kalan, dünyanın iklim değişikliğine en duyarlı ülkelerinden biridir. Metro Manila'nın en büyük şehri olan Quezon City, yaklaşık 3 milyon nüfusa sahiptir ve bu nüfusun çoğu afetlere açık gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Bu girişimden önce, yerel topluluklar (barangaylar) iklim uyum planlamasına sınırlı düzeyde katılıyordu. Program, barangayların (mahalle düzeyindeki idari birimler) şehrin İklim Eylem Planı ve Afet Riskini Azaltma çerçevesine uygun yerel dayanıklılık planlarının tasarlanması ve uygulanmasına katılmalarını sağlamak amacıyla başlatıldı.
Uygulama Adımları (kısa açıklama)	• Topluluk Risk Profili: Katılımcı GIS araçları kullanılarak 142 barangay sel, sıcak hava ve heyelan riskleri açısından haritalandırıldı. • Barangay Dayanıklılık Puan Kartları: Yerel paydaşlar, ICLEI ve şehir planlamacıları ile birlikte bir dayanıklılık puan kartı geliştirdi. • Katılımcı Çalıştaylar: Dayanıklılık eylemlerinin önceliklendirilmesi için sakinler, gençlik grupları, kadın örgütleri ve yerel liderlerle 250'den fazla çalıştay düzenlendi. • Pilot Müdahaleler: Eylem planlarına dayalı olarak, yüksek riskli barangaylarda küçük ölçekli altyapı (ör. yağmur bahçeleri, yükseltilmiş yürüyüş yolları, kentsel bahçeler) inşa edildi.

	• İzleme ve Geri Bildirim Döngüleri: Mahalle düzeyinde iklim etkilerini ve uyum başarısını izlemek için mobil uygulamalar ve vatandaş raporlama platformları kullanıma sunuldu.
Yönetişim ve Katılımcı Yapı	
Yürütücü Kurum	*Quezon City Çevre Koruma ve Atık Yönetimi Departmanı, ICLEI Güneydoğu Asya'nın teknik desteği ile.*
Çıktılar	
Nicel Sonuçlar	• Planlama sürecine 142 farklı barangay katıldı • 45 iklim dirençli altyapı mikro projesi tamamlandı • 20.000'den fazla sakin danışma ve eğitimlere katıldı
Nitel Sonuçlar	İklim risklerine ilişkin yerel bilginin artırıldı Kamu altyapısına ilişkin topluluk sahipliğinin güçlendirildi Yerel yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle iklim yönetişiminde barangayların rolünün kurumsallaştırıldı
Uygulanabilirlik/ölçeklenebilirlik	
Gerekli Ön Koşullar	Uşak Belediyesi'nin afet riski, sıcaklık, sel, kuraklık gibi iklim verilerini barındıran güncel bir iklim veri altyapısına sahip olması gerekir. Bu veri, mahalle ölçeğinde risk haritalaması ve önceliklendirme için temel oluşturacaktır. Belediyenin yıllık bütçesinin en az %1–2'sinin iklim dirençliliği ve katılımcı planlama faaliyetlerine tahsis edilmesi gerekir.
Adaptasyon potansiyeli	Uşak'ın iklimsel açıdan en kırılgan bölgeleri (örneğin taşkına açık mahalleler ya da düşük gelirli konut alanları) pilot olarak seçilebilir. Barangay modeli Uşak'ta "Mahalle İklim Forumları" olarak uyarlanabilir. Bu forumlar muhtar, yerel STK, gençlik grupları, kadın meclisleri ve teknik personelin temsil edildiği yapılar olabilir. ICLEI'nin kullandığı "resilience scorecard" benzeri araçlar Türkçeye uyarlanarak mahalle düzeyinde risk ve kapasite değerlendirmeleri yapılabilir.
Olası uygulama engelleri	Türkiye'de mahalle düzeyinde zorunlu bir iklim planı oluşturma ya da katılımcı karar alma mekanizması yasal olarak zorunlu değildir. Bu, belediyelerin inisiyatif almasını engelleyebilir. Belediyelerde sık değişen yönetim yapısı, projelerin uzun vadeli takibini ve sürekliliğini zorlaştırabilir. Yerel düzeyde iklim verilerini okuyabilen, afet risk planlaması yapabilen personel eksikliği projenin kalitesini sınırlayabilir.
Kaynak ve bağlantılar	

Websitesi ve bağlantılar	https://resilience.up.edu.ph/projects/barangay-resilience/ 2021 Raporu: https://quezoncity.gov.ph/wp-content/uploads/2021/10/QCDRRMP-2021-2027_Volume-1-8Sept2021.pdf

6.3. Tematik Analiz

- **Ortak başarı faktörleri:**
    - Yerel Katılımın Kolaylaştırılması: Uygulamaların tamamı, vatandaşların doğrudan ya da temsilciler aracılığıyla karar süreçlerine dahil edildiği açık mekanizmalar sunmuştur (örn. halk oylaması, mahalle toplantıları, çevrimiçi platformlar).
    - Belediye Liderliği ve Kurumsal Kararlılık: Başarıya ulaşan her uygulama, yerel yönetimlerin güçlü liderliği ve idari destekle gerçekleştirilmiştir.
    - İzleme ve Geri Bildirim Döngüsü: Süreçlerin şeffaf izlenmesi, sonuçların açıklanması ve halkın yeniden değerlendirme yapabilmesi sağlanmıştır.
    - Özgünlük ve Uyum: Her uygulama kendi bağlamına uygun çözümler üretmiş, kültürel ve ekonomik yapı göz önünde bulundurulmuştur.
- **Bağlamsal farklılıklar:**
    - Teknolojik Altyapı: Avrupa kentlerinde açık veri ve dijital platformlar üzerinden yürütülen uygulamalar (Paris, Grenoble) teknoloji erişimi yüksek bağlamlarda mümkün olmuştur. Türkiye'de ise benzer uygulamalar (Şeffaf Ankara) ancak güçlü belediye dijitalleşmesiyle hayata geçebilmektedir.
    - İklim Riskleri ve Etki Alanı: Ahmedabad gibi kentlerde uygulama, doğrudan yaşamsal risklere karşı bir tepki iken (ölümcül sıcak dalgaları), Retrofit Balsall Heath veya Paris Oasis gibi örnekler daha çok yaşam kalitesini artırıcı niteliktedir.
    - Yerel Yönetim Düzeyleri: Filipinler'deki Barangay sistemi gibi alt-idari yapılanmalar, merkeziyetçi yönetim yapılarında doğrudan uygulanamayabilir, ancak mahalle meclisleri, İklim Eylem Grupları veya semt konseyleriyle uyarlanabilir.

Değerlendirme Matrisi:

Kriter	Ulusal Örnekler		Uluslararası Örnekler	
	Bütçem İstanbul	**Şeffaf Ankara Platformu**	**Buenos Aires İklim Eylem Platformu**	**Retrofit Balsall Heath**
Katılım Mekanizmaları	Halk oylaması, proje önerisi, çok aşamalı açık süreç	Açık veri platformu, çevrimiçi katılım	Açık veri setleri, hackathonlar, anketler, atölyeler	Kapıdan kapıya bilgilendirme, mahalle festivalleri
Finansman Sürdürülebilirliği	Belediye bütçesinden ayrılan pay ile sürdürülebilirlik sağlanabilir	Yüksek teknolojik yatırım; sürdürülebilirlik bütçeye gerekmekte	Belediye bütçesi ve ulusal hükümet desteği; sürdürülebilirlik veri güncellemelerine bağlı	Orijinal örnek LAD3 fonu ile desteklenmiştir; benzer şekillerde ulusal ve uluslararası fon kaynakları değerlendirilebilir.

Ölçeklenebilirlik	Yüksek; tüm belediyelere uygulanabilir	Orta-yüksek; veri altyapısı olan belediyeler için uygun	Yüksek; açık kaynak yapısı sayesinde farklı şehirlerde uyarlanabilir	Orta; teknik uzmanlık ve fon gerektirir

Kriter	**Ulusal Örnekler**		**Uluslararası Örnekler**	
	Kadıköy Belediyesi Bütüncül ve Katılımcı İklim Eylemi Projesi	**"Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor" Projesi**	**Grenoble İklim Hava Enerji Planı**	**Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı**
Katılım Mekanizmaları	Uzman toplantıları, mahalle temelli forumlar, İklim Elçileri, çocuk eğitimleri	Halk seminerleri, saha etkinlikleri, mahalle paydaşları katılımı	Çevrimiçi platformlar, vatandaş meclisleri	Toplum toplantıları, sağlık personeli eğitimi

Finansman Sürdürülebilirliği	IPA II desteği; düşük bütçeli çok aktörlü yapı	AB hibesi; sınırlı bütçeye karşın yerinde çözüm kapasitesi	Belediye ve AB desteklerinden yararlanılmıştır	Orijinal örnekte belediye ve CDKN hibesinden yararlanılmıştır
Ölçeklenebilirlik	Yüksek; benzer yapıdaki belediyelere uyarlanabilir	Orta; küçük-orta ölçekli belediyelerde uygulanabilir	Orta-yüksek; teknik altyapı önkoşul	Yüksek; sıcaklık artışı yaşayan tüm kentlere uygun

Kısa Vadeli: Düşük maliyetli/hızlı uygulanabilir modeller

1. **Şeffaf Ankara:** Açık veri tabanlı platformlar, düşük maliyetle kurulabilir ve dijital altyapıya dayalıdır. Küçük belediyelerde geri bildirim kanalı olarak hızla uyarlanabilir.
2. **Barangay Resilience Planning** (Uyarlaması): Mahalle toplantıları ve yerel afet risk planlaması, belediye-mahalle işbirliğiyle pilot olarak başlatılabilir.

Orta Vadeli: Kurumsal kapasite gerektiren çözümler

1. **Bütçem İstanbul:** Katılımcı bütçeleme süreçleri için teknik değerlendirme ve proje döngüsü yönetimi altyapısı gereklidir. Belediyenin insan kaynağı bu süreci kaldırmalıdır.
2. **Retrofit Balsall Heath:** Düşük gelirli alanlarda enerji verimliliği için sosyal konutlara dönük pilot çalışmalar yapılabilir.

Uzun Vadeli: Sistemik dönüşüm önerileri

1. **Ahmedabad Sıcaklık Eylem Planı:** Kentin sıcaklık kaynaklı kırılganlıkları belirlenerek erken uyarı, sağlık altyapısı ve soğutma merkezleri planlanabilir. Kurumsal dönüşüm gerektirir.
2. **Grenoble İklim Programı:** Sistemik dönüşüm için ulaşım, yeşil altyapı, enerji gibi birden fazla sektörü kapsayan stratejik planlar hayata geçirilmelidir.

7. Politika ve Uygulama Önerileri

A. İklime Dirençli Kalkınma Politikalarının Geliştirilmesi

Mekânsal Planlamaya İklim Direncinin Entegrasyonu

Öneri: *Uşak Belediyesi, imar planlarını ve kentsel dönüşüm projelerini iklim değişikliği risk analizleriyle entegre etmeli, afetlere karşı dirençli yapılaşma ve şehir planlama ilkelerini mevzuatına daha güçlü bir şekilde dahil etmelidir.*

Özellikle kentsel ısı adası etkisiyle mücadele, kapsamlı yeşil altyapı ağları (örneğin parklar, yağmur bahçeleri) ve sürdürülebilir su döngüsü yönetimi gibi bütüncül stratejiler benimsenmelidir.Quezon City'deki Barangay Dayanıklılık Planlaması örneği, katılımcı GIS araçları kullanarak mahalle düzeyinde sel, sıcak hava ve heyelan risklerinin haritalandırılmasının önemini göstermektedir.

İmar Kanunu'ndaki "ilan ve itiraz süresi" ile "aleniyet" mekanizmaları, iklim dirençli planlama süreçlerine sivil katılımı sağlamak için yasal bir zemin sunsa da, bu mekanizmaların genellikle yetersiz veya sembolik olarak algılandığı belirtilmektedir.Bu durum, yasal hükümler ile fiili etki arasında bir boşluk olduğunu göstermektedir. Bu boşluk, teknik planlama süreçlerinin şeffaflık ve erişilebilirlik açısından yetersiz kalabildiğini, halkın teknik dili anlamakta zorlandığını veya görüşlerinin dikkate alınmadığını düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle Uşak Belediyesi, imar planlama süreçlerinde sadece yasal zorunlulukları yerine getirmekle kalmamalı, aynı zamanda halkın katılımını kolaylaştıracak, teknik bilgiyi anlaşılır hale getirecek (örneğin görselleştirmeler, simülasyonlar) ve geri bildirim mekanizmalarını güçlendirecek proaktif adımlar atmalıdır. Bu yaklaşım, planların sadece teknik olarak değil, toplumsal olarak da sahiplenilmesini sağlayacaktır.

Sürdürülebilir Enerji ve Ulaşım Politikaları

Enerji Verimliliği Kanunu (5627 Sayılı) ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (5346 Sayılı), enerjinin etkin kullanılmasını, israfın önlenmesini ve yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılmasını hedefler. Belediyeler, kendi binalarında ve sundukları hizmetlerde enerji verimliliği önlemleri almak, bu konuda farkındalık yaratmak ve denetimler yapmakla yükümlü tutulabilirler. Ayrıca, jeotermal kaynaklara sahip bölgelerde valilik ve belediye sınırları içindeki yerleşim yerlerinin ısı enerjisi ihtiyaçlarını öncelikli olarak jeotermal ve güneş termal kaynaklardan karşılamaları zorunludur.

Öneri: *Uşak Belediyesi, kentsel ulaşım sistemlerini karbondan arındırmak için toplu taşıma ağlarını genişletmeli, bisiklet yolları ve yaya alanlarını artırmalıdır.*

Grenoble İklim Hava Enerji Planı örneği, bu tür adımlarla sera gazı emisyonlarında ve hava kirliliğinde önemli azalmalar sağlanabileceğini göstermektedir. Belediye binalarında ve kamu hizmetlerinde enerji verimliliği projelerini (örneğin yalıtım, LED aydınlatma) hızlandırmalı ve güneş enerjisi panelleri gibi yenilenebilir enerji kurulumlarını teşvik etmelidir. Yüreğir İlçesi İklim Değişikliğine Hazırlanıyor Projesi, belediye binalarına güneş enerjisi paneli kurulumunun somut bir fayda sağladığını kanıtlamıştır. Yerel sanayi tesislerinin yeşil dönüşümüne yönelik teşvik ve ortaklık

modelleri geliştirmelidir.

AB Yeşil Mutabakatı'nın Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) gibi araçlar yoluyla Türkiye'ye getirdiği ekonomik ve ticari dönüşüm zorunluluğu , Uşak gibi sanayi ve ticaret potansiyeli olan şehirler için iklim eylemini "maliyet" algısından "fırsat" algısına geçişe yardımcı olabilir. Uşak'ın sanayi ve ticaret potansiyeli, bu dönüşümden olumsuz etkilenme riski taşıdığı gibi, aynı zamanda yeşil teknolojilere yatırım ve üretim süreçlerini karbondan arındırma yoluyla yeni pazarlar ve rekabet avantajları elde etme fırsatı da sunmaktadır. Bu nedenle Uşak Belediyesi, yerel sanayicilerle işbirliği yaparak, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımları için ortak finansman modelleri ve teşvik programları geliştirmelidir. Bu yaklaşım, hem emisyon azaltımına katkı sağlayacak hem de Uşak ekonomisini geleceğin yeşil ekonomisine hazırlayacaktır.

Doğa Tabanlı Çözümler ve Yeşil Altyapı

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (PAİY)'deki düzenlemelerle, 2.500 metrekare ve üzerindeki park alanlarının en az %4'lük kısmının engelli çocukların kullanımına ayrılması ve kentsel altyapının (yollar, meydanlar, otoparklar, parklar vb.) inşaatı, kullanımı, bakımı ve onarımı sırasında engelli bireyler için erişilebilirliğin tam olarak sağlanması zorunluluğu getirilmiştir. Çevre Kanunu, doğal çevreyi oluşturan biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemin korunmasının esas olduğunu vurgular.

Öneri: *Uşak Belediyesi, kentsel alanlarda yeşil altyapı projelerini (örneğin yağmur bahçeleri, yeşil çatılar, dikey bahçeler, kentsel ormanlar) artırmalıdır.* Quezon City'deki Barangay Dayanıklılık Planlaması, yağmur bahçeleri ve kentsel bahçeler gibi küçük ölçekli altyapı projelerinin topluluk dayanıklılığını nasıl artırdığını göstermektedir. Retrofit Balsall Heath projesi de yeşil alanların oluşturulması ve ortak bahçelerin önemini vurgulamaktadır. Bu çözümler, hem iklim değişikliğine uyumu (sel riskini azaltma, ısı adası etkisini hafifletme) hem de biyoçeşitliliğin korunmasını destekleyecektir. Kamusal alanların tasarımında evrensel erişilebilirlik standartları, iklim direnci projelerine entegre edilmelidir.

Doğa tabanlı çözümler, sadece çevresel faydalar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ve ekonomik faydalar da sunar. Örneğin, yeşil alanlar halk sağlığını iyileştirir, rekreasyon alanları sağlar ve yerel ekonomiyi canlandırabilir. Bu durum, "arazi ve ekosistem geçişleri"nin "kentsel ve altyapı sistemleri" ile "toplumsal sistemler" geçişleriyle nasıl sinerji oluşturduğunun bir örneğidir. Bu nedenle Uşak Belediyesi, yeşil altyapı projelerini tasarlarken, engelli bireylerin ve diğer dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını önceliklendirmeli, bu alanları sadece estetik değil, aynı zamanda fonksiyonel ve erişilebilir yaşam alanları olarak planlamalıdır. Bu yaklaşım, iklim direnci çabalarının toplumsal uyumu ve refahı artırmasına katkıda bulunacaktır.

B. Sivil Katılım Mekanizmalarının Güçlendirilmesi

Mevcut Katılım Mekanizmalarının Etkinliğinin Artırılması

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Kent Konseyleri (Madde 76), Mahalle Yönetimi ve Muhtarlıklar (Madde 9), Stratejik Plan ve Performans Programına Katılım (Madde 41) gibi çeşitli sivil katılım mekanizmaları öngörmektedir. Ancak bu mekanizmaların pratikteki etkinliği sınırlıdır; katılım

çoğunlukla bilgilendirme veya danışma düzeyinde kalmakta, karar alma süreçlerine gerçek anlamda etki edememektedir. Bu durum, yasal mekanizmaların uygulama açığı ve katılım yorgunluğuna yol açtığını göstermektedir. Bu mekanizmaların sadece var olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda etki yaratma ve kararlara yansıma ilkesine uygun olarak işletilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Öneri: *Uşak Belediyesi, Kent Konseyi ve Mahalle Meclisleri gibi mevcut platformları iklim değişikliği ve dirençlilik konularında daha aktif hale getirmelidir.*

Bu platformların karar alma süreçlerine gerçek anlamda etki etmesini sağlayacak şeffaf geri bildirim mekanizmaları oluşturulmalı, dile getirilen görüşlerin nasıl değerlendirildiği ve kararlara nasıl yansıdığı açıkça raporlanmalıdır. Sorun, mekanizmaların kendisinde değil, işleyişinde ve katılımcıların girdilerinin gerçek sonuçlara dönüşmemesinde yatmaktadır. Eğer katılımcılar çabalarının bir işe yaramadığını hissederse, motivasyonları düşmektedir. Bu nedenle Uşak Belediyesi, bu platformları sadece bir danışma organı olmaktan çıkarıp, ortak karar alma ve uygulama ortağı haline getirmelidir. Bu, düzenli toplantılar, şeffaf gündemler, uzman desteği ve özellikle alınan kararların nasıl uygulandığına dair geri bildirim döngüleri ile sağlanabilir. Kadıköy Belediyesi'nin İklim Elçileri gibi gönüllü ağları oluşturarak uygulama ve izleme aşamalarına katılımı teşvik etmesi örnek alınabilir.

Yeni ve Yenilikçi Katılım Araçlarının Uygulanması

İyi uygulama örnekleri, katılımcı bütçeleme (Bütçem İstanbul, Lizbon Belediyesi) ve açık veri platformları (Şeffaf Ankara, Buenos Aires) gibi yenilikçi araçların sivil katılımı ve şeffaflığı artırmadaki potansiyelini göstermektedir. Dijital araçların katılımı kolaylaştırmak ve şeffaflığı artırmak için etkin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak, dijital okuryazarlık ve erişimdeki eşitsizlikler potansiyel engellerdir.

Öneri: *Uşak Belediyesi, katılımcı bütçeleme modelini (Bütçem İstanbul örneği) iklim direnci projeleri için pilot olarak uygulayabilir.*

Kent sakinlerinin iklimle ilgili projelere doğrudan bütçe tahsis etme konusunda söz sahibi olması sağlanabilir. Ayrıca, Şeffaf Ankara ve Buenos Aires İklim Eylem Platformu örneklerinde olduğu gibi, belediye faaliyetleri, iklim verileri ve proje ilerlemelerine ilişkin açık veri platformları oluşturulmalıdır. Bu, şeffaflığı artıracak ve vatandaşların bilinçli katılımını teşvik edecektir. Teknoloji, katılımın ölçeğini ve şeffaflığını artırabilir, ancak aynı zamanda belirli grupları dışlama riski taşımaktadır. Sadece dijital platformlara odaklanmak, yaşlılar, düşük gelirli gruplar veya kırsal kesimdeki vatandaşlar gibi dijital erişimi kısıtlı olan kesimleri katılımın dışında bırakabilir. Bu nedenle Uşak Belediyesi, yenilikçi katılım araçlarını benimserken "hibrit" yaklaşımlar (çevrimiçi ve yüz yüze) kullanmalı, dijital uçurumu kapatmaya yönelik eğitimler ve erişim noktaları (örneğin mahalle kütüphaneleri, muhtarlıklar) sağlamalıdır. Bu yaklaşım, kapsayıcılık ilkesinin gerçek anlamda hayata geçirilmesini kolaylaştırabilir.

Kırılgan Grupların Katılımının Sağlanması

İDK'nın temel ilkeleri arasında eşitlik, adalet ve kapsayıcılık yer almakta olup, iklim değişikliğinin etkileri en savunmasız nüfusları orantısız bir şekilde etkilemektedir. Kırılgan grupların katılımının

sağlanması sadece etik bir zorunluluk değil, aynı zamanda iklim eylemlerinin etkinliği ve sürdürülebilirliği için de kritik öneme sahiptir. Bu grupların yerel bilgisi ve deneyimleri, daha uygun ve etkili çözümlerin geliştirilmesine olanak tanır.

Öneri: *Uşak Belediyesi, iklim eylem planlama ve uygulama süreçlerinde özellikle düşük gelirli mahalleler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve tarımla geçinen hassas gruplar gibi kesimlerin sesinin duyulmasını ve ihtiyaçlarının gözetilmesini sağlamalıdır.*

Quezon City'deki Barangay Dayanıklılık Planlaması ve Yüreğir Projesi gibi örneklerde olduğu gibi, mahalle düzeyinde ***katılımcı çalıştaylar düzenlemeli*** ve bu gruplara özel destek mekanizmaları (örneğin ulaşım, çocuk bakımı, dil desteği) sunulmalıdır. Eğer iklim eylemleri bu eşitsizlikleri göz ardı ederse veya istemeden derinleştirirse (örneğin yeşil dönüşümün maliyetini düşük gelirli gruplara yüklemesi), toplumsal tepkiye yol açar ve politikaların uygulanabilirliğini zayıflatır. **Adil geçiş,** bu riskleri yöneterek toplumsal sahiplenmeyi ve uyumu artırmaktadır. Bu nedenle Uşak Belediyesi, kırılgan grupların katılımını sağlamak için proaktif ve hedefe yönelik stratejiler geliştirmelidir. Bu, sadece toplantılara davet etmekle kalmayıp, onların katılımını kolaylaştıracak (örneğin toplantı yerleri, saatleri, formatları) ve seslerinin gerçekten duyulmasını sağlayacak (örneğin kolaylaştırıcılar, geri bildirim mekanizmaları) özel çabaları içermelidir.

C. Kapasite Geliştirme

Beşeri ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

Belediyelerin katılımı teşvik etme ve yönetme kapasiteleri, bu süreçlere ayırdıkları kaynaklar ve bu konudaki siyasi iradeleri farklılık göstermektedir Bu kapasite eksikliği ve siyasi irade farklılıkları, yasal zeminin varlığına rağmen uygulama açığının temel nedenlerindendir. Bu durum, kapasite geliştirmenin sadece bir öneri değil, aynı zamanda iklim eylemlerinin başarısı için ön koşul olduğunu göstermektedir. Yasal düzenlemeler (örneğin Belediye Kanunu, Çevre Kanunu) yerel yönetimlere belirli görevler yüklese de, bu görevleri yerine getirecek yeterli bilgi, beceri ve motivasyon olmadan yasal zorunluluklar kağıt üzerinde kalmaktadır. Siyasi irade, bu kaynakların tahsisinde ve kurumsal dönüşümde kilit rol oynamaktadır.

Öneri: *Uşak Belediyesi, ilgili departmanlardaki mevcut personel için iklim dirençli kalkınma, sivil katılım yöntemleri ve proje yönetimi konularında düzenli eğitimler düzenlemelidir.*

Uşak Belediyesi, kapasite geliştirme programlarını sadece teknik bilgi aktarımı olarak değil, aynı zamanda belediye içindeki iklim bilinci ve katılımcı yönetişim kültürünü dönüştürmeyi hedefleyen stratejik bir yatırım olarak görmelidir. Bu, üst yönetimden başlayarak tüm birimlere yayılacak bir eğitim ve farkındalık süreci gerektirmektedir.

Veri ve Analitik Yeteneklerin Artırılması

Belediyelerin karar alma süreçleri için yerel iklim verilerine ve bilgilerine erişme, bunları analiz etme ve kullanma yeteneklerini geliştirmek amacıyla çaba gösterilmelidir. İyi uygulama örneklerinde,

örneğin Buenos Aires İklim Eylem Platformu'nda, açık veri platformlarının ve veri odaklı yaklaşımların önemi vurgulanmaktadır. Veri ve analitik yeteneklerin eksikliği, iklim eylem planlarının bilimsel temellerden yoksun kalmasına ve dolayısıyla etkinliğinin azalmasına neden olmaktadır. Buenos Aires örneği, açık verinin şeffaflığı ve vatandaş katılımını nasıl artırdığını göstermektedir. Bilimsel temelli ve gerçekçi iklim eylem planları, doğru ve güncel verilere dayanmaktadır. Veri eksikliği veya yetersiz analizi, yanlış önceliklendirmelere, kaynak israfına ve etkisiz çözümlere yol açabilir. Verilerin şeffaf bir şekilde paylaşılması ise hem politika kalitesini artırır hem de sivil toplumun izleme ve savunuculuk kapasitesini güçlendirir.

Öneri: *Uşak Belediyesi, yerel iklim verilerini (sıcaklık, yağış, sel riski, kuraklık, hava kalitesi, enerji tüketimi, emisyon envanteri vb.) toplamak, analiz etmek ve kullanmak için bir Yerel İklim Veri Merkezi veya İklim Veri Altyapısı oluşturmalıdır.*

Bu, araştırma kurumları, üniversiteler (örneğin Uşak Üniversitesi) ve ilgili STK'larla ortaklıkları içerebilir.Veri yönetimi ve analizi konusunda personel eğitimleri düzenlenmelidir. Uşak Belediyesi, iklim eylemlerini tahmin ve varsayımlar yerine veri ve kanıtlara dayandırmalıdır. Bu, sadece teknik uzmanlık gerektirmekle kalmayıp, aynı zamanda veriye dayalı karar alma kültürünü de teşvik etmelidir. Üniversiteler ve araştırma kurumlarıyla işbirliği, bu alandaki kapasite açığını kapatmada önemli bir rol oynayabilir.

Kırılganlık Değerlendirmesi ve Adil Geçişlerin Önceliklendirilmesi

Belediyeler, iklim risklerinin mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle nasıl kesiştiğine özellikle dikkat ederek, yerel kırılganlıkların kapsamlı değerlendirmelerini yapmak için kaynak ayırmalıdır. İDK planlama ve uygulama süreçlerinin kapsayıcı olmasını ve başta en kırılgan olanlar olmak üzere tüm topluluk üyeleri için adil ve eşitlikçi sonuçlara yol açmasını sağlamak amacıyla özel kaynaklar tahsis edilmelidir. Adil geçiş, sadece bir sosyal sorumluluk değil, aynı zamanda iklim eylemlerinin toplumsal kabulünü ve dolayısıyla sürdürülebilirliğini sağlayan stratejik bir zorunluluktur. Aksi takdirde, iklim politikaları mevcut eşitsizlikleri derinleştirerek toplumsal dirençle karşılaşabilir. Eğer iklim eylemleri bu eşitsizlikleri göz ardı ederse veya istemeden derinleştirirse (örneğin yeşil dönüşümün maliyetini düşük gelirli gruplara yüklemesi), toplumsal tepkiye yol açar ve politikaların uygulanabilirliğini zayıflatır. Adil geçiş, bu riskleri yöneterek toplumsal sahiplenmeyi ve uyumu artırmaktadır.

Öneri: *Uşak Belediyesi, iklim değişikliğinin sosyal boyutlarını ele alan kapsamlı kırılganlık ve risk değerlendirmeleri yapmalı, bu değerlendirmelerde cinsiyet, yaş, gelir düzeyi ve engellilik gibi faktörleri dikkate almalıdır.*

Adil geçiş mekanizmaları (örneğin iklimden etkilenecek sektörlerdeki işçilere yönelik eğitimler, düşük gelirli hanelere enerji verimliliği destekleri) oluşturulmalı ve bu süreçlere kırılgan grupların temsilcileri aktif olarak dahil edilmelidir. Uşak Belediyesi, iklim eylemlerini planlarken *kimin için?* sorusunu merkeze almalı, kırılganlık analizlerini sadece teknik bir rapor olmaktan çıkarıp, politika tasarımının ayrılmaz bir parçası haline getirmelidir. Bu, sosyal hizmetler, istihdam ve yerel kalkınma birimleriyle entegre çalışmayı gerektirmektedir.

Akranlar Arası Öğrenme ve Bilgi Alışverişinin Teşvik Edilmesi

Belediyeleri İDK'daki deneyimleri, en iyi uygulamaları, yenilikçi çözümleri ve öğrenilen dersleri paylaşmak üzere bir araya getiren ağların ve platformların (çevrimiçi portallar, çalıştaylar, konferanslar) kurulmasında ve kolaylaştırılmasında ulusal ve yerel aktörler, STK'lar ve akademik kurumlar rol oynamalıdır. Akranlar arası öğrenme, yerel yönetimlerin denenmiş çözümleri yeni baştan tasarlamasını engeller ve başarılı modellerin hızlıca adapte edilmesini sağlar. Bu, kısıtlı kaynaklarla maksimum etki yaratma potansiyeli sunmaktadır. Yerel yönetimler, iklim değişikliği gibi karmaşık ve hızla değişen bir alanda tek başlarına çözüm üretmekte zorlanabilirler. Başarılı örneklerden öğrenmek, deneme-yanılma maliyetlerini azaltır, inovasyonu hızlandırır ve daha etkili çözümlerin benimsenmesini sağlar. Bu, özellikle Uşak gibi kısıtlı kaynaklara sahip olabilecek belediyeler için verimlilik açısından kritik öneme sahiptir.

Öneri: *Uşak Belediyesi, ulusal ve uluslararası ağlara aktif katılım sağlamalıdır.*

Özellikle Kadıköy Belediyesi ve Yüreğir İlçesi gibi ulusal iyi uygulama örnekleriyle doğrudan bilgi alışverişi ve ortak projeler geliştirme fırsatları aranmalıdır. Çevrimiçi portallar ve düzenli çalıştaylar aracılığıyla yerel düzeyde de bilgi paylaşım platformları oluşturulmalıdır. Uşak Belediyesi, sadece bilgi alıcı konumunda kalmamalı, aynı zamanda kendi deneyimlerini de paylaşarak ulusal ve uluslararası ağlarda aktif bir oyuncu olmalıdır. Bu, Uşak'ın iklim direnci yolculuğunda liderlik rolü üstlenmesine ve diğer belediyelere ilham vermesine olanak tanır.

D. Eğitim ve Farkındalık Artırıcı Öneriler

Pratik Uygulama ve Pilot Projeler

Yüreğir İlçesi'nin güneş paneli kurulumu ve Quezon City'nin küçük ölçekli altyapı projeleri, somut uygulamaların farkındalığı ve sahiplenmeyi nasıl artırdığını göstermektedir. Pilot projeler, sadece eğitim aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda başarılı modellerin test edilmesini ve daha sonra geniş ölçekte çoğaltılmasını kolaylaştırır. Teorik bilgiler veya büyük ölçekli planlar, halk için soyut kalabilir. Somut, yerel ve görünür projeler, iklim eyleminin faydalarını ve uygulanabilirliğini doğrudan deneyimleme fırsatı sunar. Başarılı pilotlar, diğer mahallelerin veya toplulukların da benzer eylemleri benimsemesi için ilham kaynağı olmaktadır.

Öneri: *Uşak Belediyesi, iklim direnci ve enerji verimliliği konularında küçük ölçekli, görünür ve somut pilot projeler uygulamalıdır.*

Örneğin, bir mahallede yağmur bahçeleri oluşturmak, bir kamu binasına güneş paneli kurmak veya bir okulda atık ayrıştırma ve kompostlaştırma projesi başlatmak gibi. Bu projeler, halka iklim eylemlerinin faydalarını somut olarak gösterecek ve yerel sahiplenmeyi artıracaktır. Uşak Belediyesi, iklim eylemlerini görünür kılmalı ve somutlaştırmalıdır. Bu, halkın katılımını ve desteğini artırmanın yanı sıra, belediyenin iklim hedeflerine ulaşma konusundaki kararlılığını da gösterir. Pilot projeler,

aynı zamanda yerel kapasiteyi artırmak ve öğrenilen dersleri daha büyük ölçekli projelere aktarmak için birer laboratuvar görevi görebilir.

8. Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırma, Türkiye'de yerel düzeyde iklim dirençli kalkınma (İDK) ve sivil katılım pratiklerinin mevcut durumunu değerlendirmekte; ulusal mevzuat, uluslararası normlar ve iyi uygulama örnekleri üzerinden sistematik bir analiz sunmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin sivil katılım ve çevre yönetimi açısından yasal temellerinin güçlü olmasına rağmen, bu mekanizmaların uygulamada sınırlı etkinliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Anayasa ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu gibi yasal düzenlemeler çeşitli katılım yolları sunsa da, bu yolların işleyişi sıklıkla bilgilendirme veya danışma seviyesinde kalmakta, karar alma süreçlerine katılımcıların gerçek anlamda etki etmesi çoğu zaman mümkün olmamaktadır.

Uluslararası bağlamda, Türkiye'nin Paris Anlaşması gibi küresel iklim protokollerine taraf olması olumlu bir adım olsa da, Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olmaması, çevresel karar alma süreçlerinde şeffaflık ve katılım eksikliklerine yol açmaktadır. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması gibi politikalar ise yerel yönetimlerin daha stratejik ve bütüncül bir iklim vizyonu benimsemelerini gerekli kılmaktadır.

İncelenen iyi uygulama örnekleri, yalnızca teknik altyapı değil; kapsayıcı yönetişim, veri açıklığı, paydaş diyaloğu ve sosyal adalet ilkeleri üzerine kurulu başarılı modeller sunmaktadır. Bu örnekler, iklim dirençliliğinin yerel bağlamda etkinleştirilmesinde toplumun tüm kesimlerinin sürece dahil edilmesinin gerekliliğini açıkça göstermektedir. Özellikle Uşak gibi yükselen sanayi kentlerinde, katılımcılık ile desteklenen stratejik planlama, iklim eylemlerinin etkinliğini artırmakta ve yerel sahiplenmeyi güçlendirmektedir.

1. **Yasal Zemin:** Araştırma gösteriyor ki Türkiye, Anayasa (Dilekçe, Bilgi Edinme, Örgütlenme ve Çevre Hakları) ile 5393, 2872 gibi temel kanunlar sayesinde sivil katılım ve çevre koruması için sağlam bir hukuki altyapıya sahip. Ancak bu çerçevenin gerçek hayatta etkinleşmesi sınırlı. Çoğunlukla bilgilendirme ya da danışma aşamasında kalınıyor, sivil toplumun kararlara doğrudan etki etme imkânı çoğu zaman sınırlı kalıyor. Bu durum katılım yorgunluğuna yol açarak demokratik yönetişimde güven açığı yaratıyor.
2. **Uluslararası Standartlar:** Türkiye, Paris Anlaşması ve BMİDÇS gibi önemli uluslararası iklim rejimlerine taraf olsa da Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olmaması, karar alma süreçlerinde şeffaflık ve katılım eksikliğine neden oluyor. AB Yeşil Mutabakatı ve SKDM gibi yükümlülükler, yerel yönetimleri yalnızca çevresel değil aynı zamanda ekonomik bir dönüşüm sürecinin parçası olmaya zorluyor.
3. **İyi Uygulamalar:** Türkiye'den "Bütçem İstanbul", "Şeffaf Ankara" gibi örnekler; dünyadan ise Buenos Aires, Grenoble veya Ahmedabad gibi modeller incelendiğinde; ortak başarı faktörlerinin; güçlü liderlik, çok paydaşlı işbirliği, dijital-yüz yüze hibrit katılım yöntemleri, şeffaf veri paylaşımı ve kapsayıcı bilinçlendirme stratejileri olduğu görülmekte. Özellikle

Kadıköy'de "İklim Elçileri" gibi sürekliliği olan uygulamalar, bir kerelik danışma toplantılarına kıyasla çok daha etkili katılım sağladığını ortaya koymaktadır.

4. **Yapısal Dönüşüm:** Araştırma, İDK'nın yalnızca teknik altyapı yatırımları değil; enerji, arazi-ekosistem, kentsel yapı, endüstriyel dönüşüm ve toplumsal sistemlerde eş zamanlı bir dönüştürücü geçiş gerektirdiğini vurguluyor. Bu süreç, sadece fiziki değişimler değil, aynı zamanda toplumsal yapı ve kültürel normlarda dönüşüme işaret etmektedir.
5. **Kapasite Gelişimi:** Belediyelerde yeterli teknik ve yönetsel kapasitenin olmayışı, özellikle kırılgan kesimleri kapsayan analizlerin yapılmasını zorlaştırıyor. Oysa İDK'nın "herkes için" hedefi, adil geçişin ancak marjinal grupların gerçek katılımı ile sağlanabileceğini vurgulamaktadır; bu da yalnızca teknik değil, hak temelli bir bakış açısı gerektiriyor .

Politika Yapıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları için Temel Çıkarımlar

Yerel yönetimlerin mevcut yasal çerçeveyi sadece biçimsel değil, etkin bir katılım aracı olarak uygulamaya koymaları kritik bir gerekliliktir. Kent Konseyleri, Stratejik Plan çalışmaları ve iklim eylem planları gibi süreçlerin, vatandaşların gündelik yaşamını etkileyen somut kararlarla bağ kurması sağlanmalıdır. Katılımın "etki yaratma kapasitesi" merkezî bir hedef haline gelmelidir.

Sivil katılım yalnızca bir toplantı veya anketle sınırlı kalmamalı, planlama, uygulama ve izleme aşamalarına yayılan, döngüsel ve sürdürülebilir bir yapı oluşturulmalıdır. "Katılım yorgunluğu" riskine karşı, katılım süreçlerinin gerçekten sonuç doğurduğu ve geri bildirimlerin somut karşılık bulduğu mekanizmalar kurulmalıdır. Kadıköy'deki "İklim Elçileri" veya Bütçem İstanbul gibi modeller, sürdürülebilir katılım örnekleri sunmaktadır.

Belediyelerde iklim ve katılım alanında çalışan birimlerin teknik, yönetsel ve insan kaynağı kapasiteleri artırılmalıdır. Bu kapsamda, İDK odaklı birimler oluşturulması, çalışanların eğitimi, dijital araçların etkin kullanımı ve kırılganlık değerlendirmeleri için kapasite oluşturulması önerilmektedir. Akademi, STK ve özel sektörle yapılacak işbirlikleri, bu süreçleri destekleyici bir ekosistem yaratacaktır.

İklim dirençliliği yalnızca teknik değil, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına da hizmet etmelidir. Özellikle yoksul mahalleler, yaşlılar, engelliler, kadınlar ve tarımla geçinen grupların sürece aktif ve anlamlı biçimde dahil edilmesi sağlanmalıdır. "Adil geçiş" ilkesi doğrultusunda, müdahalelerin eşit fayda üretip üretmediği sürekli olarak değerlendirilmeli ve düzeltici önlemler alınmalıdır.

Uşak ili için geliştirilecek stratejiler; mevcut kırılganlıkları gözeten, yerel ihtiyaçlara yanıt veren ve ekonomik potansiyeli (örneğin sanayi dönüşümü) iklim politikalarıyla bütünleştiren bir yaklaşım içermelidir. Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı (YİDEP) gibi araçlar, katılımcı hazırlanmalı, yerel verilerle desteklenmeli ve şeffaf şekilde izlenmelidir.
Bu araştırma, iklime dirençli kalkınma hedeflerine ulaşmak için sivil katılımın yalnızca destekleyici değil, kurucu bir unsur olduğunu göstermektedir. Katılımcılığın etkinleştirilmesi, yalnızca yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi değil, toplumsal güvenin yeniden inşası, yerel demokratik yönetişimin güçlendirilmesi ve çevresel adaletin sağlanması açısından da stratejik bir öneme sahiptir.

Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, bu raporda sunulan bulgular ışığında; kapsayıcı, veri temelli ve adil politikalar üretme yönünde birlikte hareket etmeli; Uşak gibi kentlerde iklim direnci, demokratik katılım ve sosyal eşitliği birlikte inşa edecek çok aktörlü yapılar kurmalıdır. Bu yaklaşım yalnızca iklim krizine karşı dayanıklılığı artırmakla kalmayacak, aynı zamanda daha demokratik, dirençli ve adil kentler yaratmanın temelini atacaktır.

9.Kaynakça

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *Resmi Gazete (Sayı 17863).* Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

2872 Sayılı Çevre Kanunu. (1983). *Resmi Gazete (Sayı 18132).* Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

30113 Sayılı Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği. (2017). Resmi Gazete (Sayı 30113). Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun.(1984). *Resmi Gazete (Sayı 18571).* Erişim Adresi:https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3071.pdf

3194 İmar Kanunu.(1985). *Resmi Gazete (Sayı 18749).* Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

442 sayılı Köy Kanunu. (1924). *Resmi Gazete (Sayı 68).* Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.(2004). *Resmi Gazete (Sayı 25531).* Erişim Adresi:https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.(2005). *Resmi Gazete (Sayı 25745).* Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5302&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

5346 Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun. (2005). *Resmi Gazete (Sayı 25819).* Erişim Adresi: https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5346&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

5393 Belediye Kanunu. (2005). Resmi Gazete (Sayı 25874). Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu. (2007). *Resmi Gazete (Sayı 26510).* Erişim Adresi:https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5627.pdf

5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu. (2007). *Resmi Gazete (Sayı 26510).* Erişim Adresi:https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-2.htm

Ab.Csb.Gov.Tr. (n.d.). - Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. https://ab.csb.gov.tr/anlasmalar-i-98915

Ab.Csb.Gov.Tr. (n.d.-b). - Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. https://ab.csb.gov.tr/sozlesmeler-i-98916

Adıgüzel, Ş. (2016). 6360 Sayılı Yasa'nın Türkiye'nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Eleştirel Bir Değerlendirme. Toplum Ve Demokrasi Dergisi, 6(13), 153-176. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210847

Akdeniz İhracatçı Birlikleri (AKİB). (2021, Haziran). Avrupa Yeşil Mutabakatı: AB İklim Eylemi, İklim Paktı ve 2030 Hedef Planı. https://www.akib.org.tr/download/files/downloads/pagefiles/%7Bf0377912-de9e-4ec5-925d-0e1e1a0e22ae%7D/files/AB%20iklim%20eylemi-iklim%20pakt%C4%B1-2030%20Hedef%20Plani.pdf

Aras, Z., & Altınok, E. B. (2009). Türkiye'de bilgi edinme hakkı ve uygulama sorunları. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 107-111. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194436

Argüden Yönetişim Akademisi. (2024). Belediye Yönetişim Karnesi 2023. Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları. https://belediyekarnesi.argudenacademy.org .

Ataman, H. (2022). Politik Karar Verme Süreçlerine Etkili ve Anlamlı Katılım Hakkı ve Mekanizmalar Bilgi Kitapçığı. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM).

Avrupa Çevre Ajansı. (b.t.). İklim değişikliğine uyum için AB stratejisi. Climate-ADAPT. https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/strategy.

Avrupa Komisyonu. (b.t.). Avrupa İklim Yasası. İklim Eylemi. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-climate-law_en .

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi. (2018). Revised Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Alınan yer: https://rm.coe.int/revised-code-of-good-practice-for-civil-participation-in-the-decision-/1680adf175 .

Batal, S. (2022). Tanzimat Döneminden Günümüze: Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Reform Tarihi. *Journal of History School*, *15*(LIX), 2648-2686. 10.29228/joh.58134

BBC. (2025, May 15). *AKP'de belediyelerin yetkileriyle ilgili hangi seçenekler tartışılıyor?* BBC. https://www.bbc.com/turkce/articles/czelp56x298o

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği. (2008). Resmi Gazete (Sayı 27075). Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/12/20081205-9.htm

C2ES (Center For Climate and Energy Solutions). (2015). 21st Session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change. Erişim Adresi: https://www.c2es.org/content/cop-21-paris/

Civic Space Project. (2022). Model Standards For Civil Participation In The Decision-Making Processes. https://civicspace.eu/wp-content/uploads/2023/02/Model-Standards-for-Civil-Participation-In-The-Decision-Making-Processes.pdf .

Climate Action Network. (2023). Climate Laws in Europe. Essential for Achieving Climate Neutrality. *Retrieved February*, *21*, 2023.

ÇSB. (2007).Enerji Verimliliği Kanunu (Özet). Erişim Adresi: https://webdosya.csb.gov.tr/db/mersin/webmenu/webmenu11189.pdf

ÇSB. (2023). *Türkiye'nin Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC)*. Erişim Adresi: https://iklim.gov.tr/db/turkce/dokumanlar/turkiye-cumhuriyeti--8230-3128-20240510161607.pdf

ÇSB. (n.t). Paris Anlaşması. Erişim Adres: https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34

ÇSB.(2025a). Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği Güncellendi. Erişim Adresi: https://meslekihizmetler.csb.gov.tr/planli-alanlar-imar-yonetmeligi-guncellendi-haber-290883

ÇSB.(2025b). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu Neler Getiriyor?. https://iklim.gov.tr/turkiye-nin-ilk-iklim-kanunu-neler-getiriyor-haber-4460

Demir, A. (2022). Demokrasi, hukuk devleti ve sivil toplum. Kalan Yayınları.

Denton, F., Wilbanks, T. J., Abeysinghe, A. C., Burton, I., Gao, Q., Lemos, M. C., Masui, T., O'Brien, K. L., & Warner, K. (2014). Climate-Resilient Pathways: Adaptation, Mitigation, and Sustainable Development. In Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (pp. 1101–1131). Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-Chap20_FINAL.pdf .

Doğa Derneği. (2023). AB İklim Yasası: Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın merkezinde iklim hedefleri [PDF]. https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2023/06/ab-iklim-yasasi.pdf .

Doğan, K. C. (2016). Postmodern kamu yönetimi, yerel yönetimler ve katılım: Yerel yönetişim odaklı bir yaklaşım. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 87-100. doi:10.17336/igusbd.14844

ECNL (European Center for Not-for-Profit Law). (b.t). Participation mechanisms at EU level. Alınan https://learningcenter.ecnl.org/learning-package/participation-mechanisms-eu-level .

Ekinci, E., 2025, Taraflar Konferansı (COP) Kararlarında Yerel Yönetimlerin Rolü: İklim Eyleminde Katkılar ve Politika Eğilimleri, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(1), 496-508.

EUDGCA.(2025). Local and regional climate action. Erişim Adresi: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/local-and-regional-climate-action_en

European Committee of the Regions, *EU annual report on the state of regions and cities – Factsheet 2024*, European Committee of the Regions, 2024, **https://data.europa.eu/doi/10.2863/376582**

European Environment Agency (EEA). (2024). Delivering justice in sustainability transitions. https://www.eea.europa.eu/publications/delivering-justice-in-sustainability-transitions

European Environment Agency (EEA). (b.t). Just resilience. Climate-ADAPT. https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/key-eu-actions/just-resilience

Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. Global environmental change, 16(3), 253-267.

Folke, C., Carpenter, S. R., Walker, B., Scheffer, M., Chapin, T., & Rockström, J. (2010). Resilience thinking: integrating resilience, adaptability and transformability. Ecology and society, 15(4). https://www.jstor.org/stable/26268226

Güleç,Ö. B. (2020). Sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarına katılımı: Yerel yönetimlerde kaliteli ve anlamlı bir katılım için uygulama rehberi. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV).

Güneş, A. M. (2010). Aarhus Sözleşmesi Üzerine Bir İnceleme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(1), 299-333. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789557

İklime Uyum Projesi. (2021) Yerel Ölçekte İklim Değişikliğine Uyum. https://iklimeuyum.org/dokumanlar/Yerel_Olcekte_Iklim_Degisiklisine_Uyum.pdf

İKV. 2021. AB Yeşil mutabakatı: Temel Unsurları ve Yol haritası. https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_Yesil_Mutabakati_Temel_Unsurlari_ve_Yol.pdf

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2014). Summary for Policymakers. In Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (pp. 1–32). Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar5_wgII_spm_en.pdf.

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). Climate resilient development pathways. In IPCC Sixth Assessment Report, Working Group II: Impacts, Adaptation, and Vulnerability, Chapter 18. Retrieved from https://weadapt.org/knowledge-base/climate-resilient-development/ipcc-faqs-climate-resilient-development-pathways/.

International Energy Agency.(2021) European Climate Law. Erişim Adresi: https://www.iea.org/policies/11705-european-climate-law

Involve.(2005).People and Participation: How to put citizens at the heart of decision-making. https://www.involve.org.uk/resource/people-and-participation-how-put-citizens-heart-decision-makinghttps://www.involve.org.uk/resource/people-and-participation-how-put-citizens-heart-decision-making .

İzci,İ. ve Erinmez,E. (2024). Avrupa Yönetişim Mükemmelliği Markası (EloGE) Başvuru Rehberi. https://entegreyonetisim.argudenacademy.org/eloge.

Kanlı, İ. B. ve Küpeli, İ. T. (2021). Çevre hakkının dayanışma hakkı olarak gelişimi ve Türkiye özelinde analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(2), 417-448.

Karakurt Tosun, E. (2007). Avrupa Birliğine üyelik sürecinde Türkiye'de yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları. Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 3(2), 1-16.

Karsten, A. (2012). Participation models: Citizens, youth, online. (Yazar tarafından yayınlanmıştır). https://www.nonformality.org/2012/11/participation-models/ .

Kaşıkırık, A., Erimez, E. ve İzci, İ. (2019)Belediyeler için entegre ve kapsayıcı stratejik plan hazırlama rehberi. Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları https://argudenacademy.org/publications/Belediyeler-Icin-Entegre-ve-Kapsayici-Stratejik-Plan-Hazirlama-Rehberi.pdf

Keleş, A., & Uğur, Ö. (2025). İyi Çevresel Yönetişim Bağlamında Aarhus Sözleşmesi'nin Analizi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 639-652. Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. https://www.jstor.org/stable/2096802

Köse, İ. (2018). İklim Değişikliği Müzakereleri: Türkiye'nin Paris Anlaşmasi'ni İmza Süreci. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *9*(1), 55-81.

Külçür, R. (2025). İklim Değişikliği Politikaları ve Yasal Yükümlülükler: Türkiye'deki Güncel Durum (2025). https://yesilbuyume.org/iklim-degisikligi-politikalari-ve-yasal-yukumlulukler/

Oberthür, S., von Homeyer, I., Schewe, L., & Moore, B. (2025). Public participation in EU climate governance: the underexploited potential of national energy and climate plans. *Journal of European Integration*, *47*(2), 257–276. https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2460194

OECD (2001a), Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making, OECD Publishing, Paris,

OECD. (2001b). Citizens as partners: OECD handbook on information, consultation and public participation in policy-making. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264195561-en.

ÖZLÜER, H. I. Ö. (2018). *Çevresel Konularda Bilgiye Erişim Rehberi ve Aarhus Sözleşmesi*. https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2023/06/cevresel-konularda-bilgiye-erisim-ve-aarhus-sozlesmesi.pdf

Pektaş, E.K. (2012). *Yerel meclislerin bilgi edinme ve denetim yolları: Türkiye üzerine bir değerlendirme*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 325-339. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194436

Sakapaji, S. C. (2022). Integrating local and Indigenous Ecological Knowledge (IEK) Systems into climate adaptation policy for resilience building, and sustainability in agriculture. Int J Sustain Dev Res, 8(1), 9.

Schipper, E. L. F., Eriksen, S. E. H., Fernandez Carril, L. R., Glavovic, B. C., & Revi, A. (2021). Advancing climate resilient development pathways since the IPCC's Fifth Assessment Report. Environmental Science & Policy, 122, 1–7. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S146290112100263X

Schipper, E.L.F., A. Revi, B.L. Preston, E.R. Carr, S.H. Eriksen, L.R. Fernandez-Carril, B.C. Glavovic, N.J.M. Hilmi, D. Ley, R. Mukerji, M.S. Muylaert de Araujo, R. Perez, S.K. Rose, and P.K. Singh, 2022: Climate Resilient Development Pathways. In: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A.

Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 2655–2807, doi:10.1017/9781009325844.027.

Sherrod, L. R., Torney-Purta, J., & Flanagan, C. A. (Eds.). (2010). Handbook of research on civic engagement in youth. John Wiley & Sons.

Singer, M. (2018). Climate Change and Social Inequality: The Health and Social Costs of Global Warming (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315103358

Singh, C., Daron, J., Bazaz, A., Ziervogel, G., Spear, D., Krishnaswamy, J., ... & Kituyi, E. (2022). Climate resilient development pathways boost inclusive national adaptation planning. Nature Reviews Earth & Environment, 3, 1–3. https://www.nature.com/articles/s44168-024-00166-6

Sustainability Directory. (2024). Global Climate Resilience.https://sustainability-directory.com/term/global-climate-resilience/

T.C. Adalet Bakanlığı. (n.t). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı. Erişim Adresi: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020143139122_tur.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (b.t.). AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) (2007-2023) Belgesi Güncelleniyor. Alınan yer: https://csb.gov.tr/ab-entegre-cevre-uyum-stratejisi-belgesi-guncelleniyor-bakanlik-faaliyetleri-1248

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (b.t). Anlaşmalar. https://ab.csb.gov.tr/anlasmalar-i-98915

T.C. Ticaret Bakanlığı. (b.t.). Yeşil Mutabakat. https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat

Talu, N., & Kocaman, H. (2018). Türkiye'de iklim değişikliği ile mücadelede politikalar, yasal ve kurumsal yapı [Eğitim materyali]. Alınan yer: https://www.iklimin.org/egitimmateryalleri/TR%20Pol_NT.pdf

TMMOB İstanbul Büyükkent Şubesi. (2025a). *Planlı alanlar imar yönetmeliği'nde 28 ocak 2025 tarih 32796 sayılı resmi gazetede yayımlanan değişiklik hakkında değerlendirme*.Erişim Adresi: *https://www.mimarist.org/planli-alanlar-imar-yonetmeliginde-28-ocak-2025-tarih-32796-sayili-resmi-gazetede-yayimlanan-degisiklik-hakkinda-degerlendirme/*

TMMOB Şehir plancıları Odası.(2025b). *Basın Açıklaması: Iklim kanunu teklifi iklim direncini değil, iklim ticaretini hedeflemektedir!.* Erişim Adresi: https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=0&tip=3&kod=13142

Tuğaç, Ç. (2022). Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliğine Uyum Politikalarının Gelişimi ve Güncel Uyum Politikalarının Türkiye İçin Önemi. Kent Akademisi, 15(3), 958-982. https://doi.org/10.35674/kent.1058090

Turgut, N. (2013). Aarhus Sözleşmesi ve Türkiye'de Çevresel Bilgiye Erişim Hakkı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 62(1), 209-240. Alınan yer: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214030

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB).(2011). *Çevre Kanunu, Su ve Atıksu Yönetimi ile ilgili Yönetmelikler*. https://www.tbb.gov.tr/sites/default/files/online/yayinlar/cevre_ve_su_kanunu/files/publication.pdf

UNCC.(2025a). The Role of Non-Party Stakeholders in Shaping the NDCs 3.0 in the Caribbean. Erişim Adresi: https://unfccc.int/event/the-role-of-non-party-stakeholders-in-shaping-the-ndcs-30-in-the-caribbean

UNCC.(n.t.). Key aspects of the Paris Agreement. https://unfccc.int/most-requested/key-aspects-of-the-paris-agreement

UNCC(2025b). FAQs on non-market approaches under Article 6.8. Erişim Adresi: https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement/cooperative-implementation/faqs-on-non-market-approaches-under-article-68

UNDESA.(2007). Civic Engagement in Public Policies: A Toolkit. https://publicadministration.desa.un.org/es/node/549

Vinken, H., Nishimura, Y., White, B. L. J., & Deguchi, M. (Eds.). (2009). Civic engagement in contemporary Japan: Established and emerging repertoires. Springer.

Werners, S. E., Wise, R. M., Butler, J. R., Totin, E., & Vincent, K. (2021). Adaptation pathways: A review of approaches and a learning framework. Environmental Science & Policy, 116, 266-275. https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.09.017

WWF.(2025). İklim krizi var, iklim krizi acil! İklim Kanunu gerekli ama nasıl bir kanun olmalı? . https://www.wwf.org.tr/?15920/iklim-kanunu-bilgi-notu

Yerel İklim. (2025). YİDEP Hakkında Yönetmelik Taslağı Görüşe Açıldı! https://www.google.com/url?q=https://yereliklim.org/yidep-hakkinda-yonetmelik-taslagi-goruse-acildi/&sa=D&source=docs&ust=1749253217724133&usg=AOvVaw0RoL4kbNnxKIT_I5QIhaFY

Yokuş, S. (2014). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(30), 3-24. Alınan yer: https://www.dicle.edu.tr/Contents/pages/Files/71b30a4d-865e-4d31-b21b-f22ef3e8ef79/4e82e3aed8cc44b9bb19a19f9de19887_1.%20Yoku%C5%9F,%20Avrupa.pdf

10. Ekler

Ek-1 Türkiye'nin taraf olduğu ve uyguladığı çevre ile ilgili anlaşma ve sözleşmelerin listesi

No	Sözleşme/Anlaşma Adı	Anlaşma Tarihi	Türkiye Tarafından İmzalanma Tarihi
1	Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi	1985	1991
2	Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü	1987	1991
3	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)	1992	2004
4	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne Yönelik Kyoto Protokolü	1997	2009
5	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	1992	1996
6	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne İlişkin Kartagena Biyogüvenlik Protokolü	2000	2004
7	Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Kalan Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (BMÇMBS)	1994	1998
8	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES)	1973	1996
9	Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)	1971	1994
10	Akdeniz'in Deniz Çevresinin ve Kıyı Alanlarının Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi)	(1976) 1995	2002
11	Akdeniz'de Gemilerden ve Uçaklardan Boşaltmalar veya Denizde Yakma Sonucu Oluşan Kirliliğin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması Protokolü	(1976) 1995	2002
12	Tehlikeli Atıkların Sınırötesi Taşınımından ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Akdeniz'de Önlenmesi Protokolü	1996	2004
13	Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan ve Faaliyetlerden Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü	(1980) 1996	2002
14	Acil Durumlarda Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı İşbirliği ve Mücadele Protokolü	2002	2003
15	Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitlilik Protokolü	1995	2002
16	Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi)	1992	1994
17	Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü	1992	1994
18	Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda İşbirliği Protokolü	1992	1994

19	Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmalarla Kirlenmesinin Önlenmesi Protokolü	1992	1994
20	Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi'ne Ek Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajın Korunması Protokolü	2002	2004
21	Tehlikeli Atıkların Sınırötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi	1989	1994
22	Tehlikeli Atıkların Sınırötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi'nde Değişiklik	1995	2003
23	Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi	2001	2009
24	Uzun Menzilli Sınırötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi (LRTAP)	1979	1983
25	Avrupa'da Hava Kirleticilerinin Uzun Menzilli Taşınımının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi için İşbirliği Programının (EMEP) Uzun Vadeli Finansmanına İlişkin 1979 Uzun Menzilli Sınırötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü	1984	1985
26	Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi)	1979	1984
27	Atlantik Orkinoslarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi (ICCAT)	1966	2003
28	Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	2000	2003
29	Antarktika Antlaşması	1959	1996
30	Antarktika Antlaşması Çevre Koruma Protokolü (Madrid Protokolü)	1991	2017